

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

Tisto leto je Levstik koval svoj slovar v Ljubljani že svoje tretje leto, ne da bi bil, kakor so mu slednjič očitali, dovršil le osmerko pole za tisek.¹

In Vodnika je pripravljaj za „Matico“ tisto leto, zbiral daleč naokoli podatke ter že pisal njegov življenjepis in skladal „komentar“ njegovim pesmam, — ne da bi bil, kakor so mu oponašali, pripravil vsaj rokopis samih pesmi za tiskarno o dogovorjenem času.²

Oboje to dvoje — leta 1868.

Tistega leta 1868., ki je Levstiku vrglo v označeno glavno delo njegovo — od drugod tri zgodovinske dogodke, ki jih je Levstik vse tri pozdravljal kot tri dobrodošla dejstva, kot tri znanitelje nove dobe v našem razvoju.

Slavili so v Ljubljani tisto leto dvajsetletnico leta 1848., — dvajsetletnico ustavnega življenja v državi.³ Levstik, čudak svoje vrste z drugim, vse drugačnim pogledom, pa je tisto leto govoril Dunaju, Celovcu in Mariboru po svoje: pozdravljal je veselo rojstvo „Mladike“, smrt „Glasnika“ ter ustanovitev „Slovenskega Naroda“, — po dolgotrajnih borbah ustanovitev slovenskega političnega časnika.

Pisal je 12. junija 1868. Levstik Jurčiču: Najslabše bodo moje reči v „Mladiki“, ktere se jako veselim, in delala bode furore!

¹ Prim.: Novice 1865 (13./XII., str. 412): Gosp. Fr. Levstik bo vredoval slovensko-nemški del Wolfovega slovnika. — Triglav 1865 (15./XII., str. 412): Wie die „Novice“ schreibt, wird Levstik den slovenisch-deutschen Theil des Wolf'schen Wörterbuches redigieren. — Laib. Ztg. 1865 (15./XII., str. 1148): Der slovenisch-deutsche Theil des Wolf'schen Wörterbuches wird von Herrn Fr. Levstik redigirt werden. — Celovški „Slovenec“ 1865 (29./XII., str. 406): „Novice“ pišejo, da je g. Fr. Levstik za vrednika slovensko-nemškemu slovarju postavljen. Tako je prav! — In slednjič pismo škofa Vidmarja dež. odboru z dné 14. maja 1874. (Stenogr. poročilo dež. zboru kranjskega 1874, priloga 16, str. 157.)

² Prim.: Letopis Mat. Slov. za l. 1869, str. 23: „Za trud mu je odsek odločil 100 gold. nagrade.“ — In istotam, str. 31: Levstik „je bil 3. marca t. l. (1868) za trdno obljubil dovršiti in izročiti svoje delo do 15. aprila.“ — In nadalje še str. 35 in 1869./II., str. 6: „Gosp. Levstik v listu od 1. oktobra 1868. l. prosi, naj mu slavni odbor dovoli, da Vodnikov rokopis dovršen podá v enem mesecu.“ — Vendar ga je izročil pa šele 24. febr. 1869. (Letop. Mat. Slov. za 1869./II., str. 11.)

³ Dr. Jan. Bleiweis, Zgodovinska črtica. (Letop. M. Sl. za l. 1869./I., str. 83.)

In pisal mu je 2. febr. 1868. o „Glasniku“: „Glasnik“ je skopljenec. Z Janežičem je težko poslovati. Njegov strah je silno smešen in našemu slovstvu grozno kváren. „Molčimo, farji gredó!“ tako slóve njegov vedni trepet.¹

Stritarju pak je 11. junija 1868. ugovarjal: Da bi ti „Glasnika“ ubil, tega ne verujem. Menim, da bi tudi brez tvojih spisov bil umrl. Ali ga ne mislita vidva z Jurčičem zopet odkopati, slovenskega Lazarja?

In pisal je Jurčiču 2. febr. 1868., tožeč, da ne ve, kje bi mogel natisniti svojo kritiko o „Desetem bratu“, če bi jo tudi spisal, ker „Novice imajo svoje namene“, a Janežičev Glasnik pa nikakega poguma, še to: „Če Štajerci naprave nov političen list, kar je skoro gotovo, v anj bi se utegnila poslati kritika, drugi slovenski listi imajo premalo bralcev.“²

Tako je Levstik upal ter si obetal novih veselih posledic v našem slovenskem slovstvu iz tistih treh dogodkov, ki mu jih je prineslo leto 1868., — tisto leto, ki je bilo smrtno leto starega urednika nekdanje Krajinke Zhbelize Miha Kastelca, in bilo tretje leto Levstikovega dela za slovenski slovar ter leto njegovega dela za Vodnika, a bilo ravno desetletnica slovitih „Napák“, leposlovno-programega „Popotovanja“ s kritiko o stari Ciglerjevi povesti „Sreča v nesreči“, in mojstrskega „Martina Krpána“.

Pa koliko se mu je tega in kako se je uresničevalo, kar si je Levstik tu l. 1868. tako vesel obetal?

1. Dunajska „Mladika“ in celovški „Glasnik“.

Nekam čudno je dejstvo, da se nam ni ne v Jurčičevi ne v Levstikovi posmrtni ostalini ohranilo ni eno pismo ne Levstikovo ne Jurčičevo ne Stritarjevo iz l. 1867. Zato je nam to leto — zeló nemo leto.

In tako imamo mi dandanes tudi o „Mladiki“ prvi glas šele iz l. 1868. samega: v znanem nam že Levstikovem pismu z dné 7. februarja, ki je v njem poslal na Dunaj Levstik Jurčiču svoje misli — kritiko — o „Desetem bratu“ njegovem. Tam odgovarja v uvodu Jurčiču Levstik:

„Za almanah ne utegnem zdaj nič poslati; vendar ne branim, če Stritar izbere 3—4 pesmi, ali kolikor in ktere hoče, izmeju tistih, ki so v njegovih rokah; samo da boljše izbere pa da se na moje ime ne natisnó, ker protivniki bi mi precej zakričali, da se ubijam s pesmarstvom namesti slovarstva. Da se torej za moje ime podpiše M. Lipovec. Giontini sjeji ne upa prevzeti almanaha. Ves plah je o lepoznanških rečeh, odkar se je tako opekel z Jenkovimi pesmami, ktere jako slabo prodaja.“³

¹ Lj. Zvon 1917, str. 41.

² Lj. Zvon 1917, str. 41.

³ Objavil Oton Župančič: Lj. Zvon 1917, str. 41.

To je torej prva vest o stvari — za nas dandanes.

Beseda pa priča, da smo tu že nekako sredi dejstva: Levstik odgovarja tu 7. februarja 1868. nekemu Jurčičevemu listu, ki ga je bil prejel že pred dolgim z Dunaja. Saj pravi sam: „Gotovo pisano gledaš, da toliko časa niti ne odgovorim, kajti da ti mislim in celó moram odgovoriti, ménim, da o tem nejsi dvomil. Zdaj uže tri dni ne pišem drugo nego odgovore zastarélím pismom. Tebi je bil odgovor spisan uže 18. dan ónega meseca, a potem ga nejsem mogel takój prepisati, ker sem kopijo hotel ohraniti, in tako se je ta stvar odvrlela do denašnjega dne. Prosim Te, oprosti mi!“¹ Vsaj iz prve polovice meseca januarja je moralo biti torej to Jurčičevo pismo, če že ne morda celó iz meseca decembra poprejšnjega leta, — ako mu je Levstik že 18. januarja 1868. spisal svoj prvi, dandanes nam izgubljeni odgovor: kar celo kritiko „Desetega brata“, ki ga je bil šele takrat ter nikoli ne prej prebral vsega.

A kam pa je prešlo tisto pismo Jurčičevo? V Levstikovi ostalini ga ni! Ali ga je zavrgel že Levstik sam? Ali se nam je pogubilo kesneje? Cekin bi dal človek, če bi ga imel tu, ali vsaj vedel tu njegov datum in pa njegovo vsebino, ki je o njej povzeti iz Levstikovega odgovora edinole to: da je Jurčič s tistim pismom poslal Levstiku svojega, že l. 1866. v Celovcu dotiskanega „Desetega brata“, češ, naj bi o njem spisal ter dal o njem kje natisniti kritiko; nadalje, da mu je omenil nekaj, naj mu ne zameri, ker je vzel v svojem „Desetem bratu“ za epigraf k dvajsetemu poglavju štiri dotlej še „netiskane“ vrstice iz rokopisa njegovega „Sv. Elija“, kar mu Levstik zavrača, da so bile tiste vrstice „uže nekdé v Napreji natisnene“.² Poleg tega prvega dela o „Desetem bratu“ pa je potem Jurčičev list moral imeti — še drugi del o „Mladiki“: najbrže prvo poročilo o nameri, da izdasta s Stritarjem za leto 1868. nekak „almanah“, z imenom „Mladika“, ki naj bi mu Levstik poizkušal dobiti v Ljubljani Giontinija za založnika; a sam pa naj bi mu dovolil kak izdaten prispevek iz svojih še nenatisnjenih pesmi ter poslal še kaj družega svojega.

¹ Lj. Zvon 1917, str. 40.

² Lj. Zvon 1917, str. 40. — Bili so to prvi štirje izmed naslednjih šest verzov, ki jih je bil Levstik res že porabil v nekem svojem dopisu „Iz Rádolice 3. septembra. M. O.“ v „Napreju“ l. 1863, dné 11. sept. (štév. 73, str. 293), češ, da je to pesem „nekdaj slišal od stare plevíce“ ter da „mora biti gotovo Kančnikova“:

Mogočni svetec, grméči Elija!
Lej zvezane imam jaz roké;
Ti pa grmiš po širocem nebu,
In skoraj ne vidiš pod sáboj zemljé.
Prihrúmi nad Ljubljano bélo,
Drdráje privleci ropotni svoj voz!

Levstik je odgovoril Jurčiču dné 7. februarja 1868. o obojem nekako negativno: da o „Desetem bratu“ ne more oskrbeti javne kritike, ter da za „almanah“ ne more zdaj nič poslati. Levstiku je videti, da mu je bilo nameravano podjetje tu še nekam bolj od rok ter nekam tuje! Jasna priča je ta njegov list, da ni Levstik oče „Mladiki“, ampak res — Jurčič, prav kakor piše ta sam 20. aprila 1868.: „Izdajo naše Mladike sem začel pripravljati najbolj zarad tega, da bi Stritarja malo bolj priklenol in privabil v naše ubogo literarstvo in ta namen sem dosegel, kajti mož je napravil blaga za več kot pol prostora. Če imam ktero zaslugo za slov. slovstvo (ne misli da se čem bahati) gotovo sem te najbolj vesel, da sem Stritarja ‚zapeljal v bratovščino‘ pisalcev.“ Ni dala torej ne ideje ne impulza Ljubljana, ampak — mladi takratni naš Dunaj! In le botroval je potemtakem Levstik detetu, sedeč sam trdo za svojim slovarjem ter pehaje se za svojim Vodnikom o tisti dobi.

Več ko toliko pa o začetkih „Mladike“ ni povzeti iz edinega nam tu ohranjenega vira: iz tistega odlomka iz Levstikovega lista Jurčiču z dné 7. februarja 1868. A mar li kaj več iz nadaljnjih virov?

I.

Jurčiča je Levstikovo pismo hudó zbodlo; ni si pričakoval kaj takega iz Ljubljane. „Grozno si me raztrgal!“ je odgovoril Levstiku. „Globoko sem te ranil, česar jaz nikakor ne sem bil namenjen. Saj ta stvar nej tako huda, kakor se tebi vidi,“ ga tolaži in prepričuje v odgovoru Levstik.¹ Ni se sicer Jurčič Levstiku pa kar brezpogojno vdal, ampak branil se je in zagovarjal svoje delo z odločnimi ugovori. Zagovarjal je svojega Dolfa, in Levstik mu poslej priznava, da je „Dolfa čisto otél“. In „o junakovej pasivnosti“ se je Jurčič skliceval nekaj na Goetheja, česar mu pa Levstik ni pritrnil, češ: „o junakovej pasivnosti ne mislim tako, kakor Goethe i ti za njím“. Toda, posneti je pa vendarle iz vsega, da je Levstikova kritika Jurčiča zeló oplašila; tako oplašila, da je celó svoj „Cvet in sad“, ki ga je imel prav takrat v delu, kar popustil. „Žal mi je tudi, da sem ti otróval veselje do ‚Cveta i Sadú‘. Iz glave si izbij te misli, ter moški delaj! Tudi tega ne verúj, da je záte uže vse izgubljeno,“ mu piše Levstik.² A navzlic temu Jurčič res ni dovršil takrat svojega romana: izšla ga je v Janežičevem „Cvetju“ l. 1868. res le prva polovica, drugo pa je dokončal Jurčič šele deset let kesneje! Nič ni pomagalo, da je Levstik prigovarjal Jurčiču: „Ne pozabi važnih besed: muth verloren, alles verloren.“³ In nič, da je Levstik pisal preplašen Stritarju: „Prosim te, potolaži ga malo! Tebi

¹ Lj. Zvon 1917, str. 46.

² Lj. Zvon 1917, str. 47.

³ Lj. Zvon 1917, str. 47.

rad vse verjame, i tudi vé, zakaj. Mogoče je, da sem ga sem ter tja morda res po krivici grajal.“

Bil je torej ta Jurčičev odgovor — važno literarno pismo. In dal bi človek tu dva cekina, če bi se nam bilo to pismo ohranilo. Pa se nam žal spet ni! Založil ga je bogvekam najbrže že Levstik sam. Sreča torej, da nam je Jurčič rešil vsaj tisti Levstikov odgovor z dné 27. februarja 1868., ki nam je iž njega mogoče posneti vsaj nekaj drobtinic njegove izgubljene nam vsebine, dasi žal ne tudi vsaj dneva njegovega; in posneti posebej še, da ni Jurčič ugovarjal Levstiku le zoper kritiko „Desetega brata“, ampak tudi zoper nasvetovani Levstikov psevdonim „Lipovec“ ter zoper njegov molk o almanaha predlaganem imenu: „Mladika“. Odgovarja namreč Levstik Jurčiču dné 27. feb. 1868. tako-le:¹

„Namesti „Lipovca“ ne najdem nič prida. Torej postavita „Trpislav“, ali kakor je vama drago. Morda bi ne bilo napak: „Trnobòd, Protiròk. Rogobòdič, Vseslavljevič,“ ali kakor se Vama zdí. ||

Niti namestu „Mladike“ mi nič pripravnega ne pade na um, ker mi je to ime po godi, kajti malo skrito vendar le kaže protivnost „Staroslovenem.“ Če hočeta še jasneje govoriti, imenujta almanah „Šíbo“ ali „Palico“, ali „Staromlát“, „Brezovko“,² „Bátino“, „Grijáčo“, „Bíč“, „Novomislič“, „Starobòj“, „Starográbod“, „Starokrès“, „Ognjílo“, „Kresílo“, „Mladodrùg“, „Staročrtnik“, „Čítalo“, „Staroúdríč“, „Oven“, „Rézal nič mázal“, „Rezilo“, „Meč“, „Oskrd“, „Klěšče“, „Mlaj“, „Starobíčnik“, „Prostolíčnik“, „Starotèp“, „Vesna“, „Novodòbnič“, „Trebílo“, „Pravopótnik“, „Neprvák“, „Novocést“, „Očíst“ (nekaka zél, ki čisti kri), „Tepéžnik“, „Nehlínsk“, „Hlinočrtnik“, „Ščuka“, „Pravoúst“, „Pravoslóvnik“, „Staromráznik“, „Mladoúst“, „Novopótnik“, „Vinoréz“, „Srpíca“, „Kosa“, „Mladozorje“, „Nova iskra“, „Iskra“, „Orel“, „Krt“, „Mladožír“, „Starogòn“, „Vráč“, „Mládogost“, „Grebén“, „Starogròz“, „Groza“, „Grom“, „Starodréznik“, „Mladozornik“, „Dimogòn“, „Staríboj“, „Jutro“, „Novozvonje“, „Zvon“, „Izbáva“ (rettung); „Novák“, „Novína“, „Novoródnik“, „Novoúk“ itd.

Ne hudúj se, da sem o tako resnej stvari tu ter tam priteknoł kako šaljívo ime. Vsled teh besed nobena nej prída. Morda si utegneta katero iz teh vzeti namestu „Lipovca.“ Ali bi vídva v almanah sprejéla od mene kritiko o Mazepi Koseskega? Zadnje „Novice“ to robo jako hvale, i treba se je oglasiti, da ne bi ptiči „mladokljúni“ zopet začeli po Koseskem³ prepevati. Če vzameta, piši mi, doklé je treba Vama delo

¹ Prvi del tega pisma je objavil Oton Župančič v Lj. Zvonu 1917, str. 46, ter prenehal prav pri besedilu, ki sledi tu.

² Najpoprej se je tu zapisalo Levstiku: Brezovka; pa je potem izkrožil z debelejšo potezo prvotni *a* v jasen *o*.

³ Tu se je Levstiku najprej zapisalo napak: Kosk, pa je preko tega *k* takoj popravil krepak *e* ter nadaljeval: skem.

poslati; prav naglo mi nej mogoče, ker imam toliko posla, da časi ne vém, katerega bi v roko vzél, a te kritike imam vendar uže nekoliko gotove.““

Dragocenost nam — ta odstavek Levstikovega pisma! Nele kot prispevek o neizčrpnem besedotvorniku Levstiku, ki je že tu predlagal naslov „Zvon“, ampak posebej še kot dokaz o dejstvu, da je bila po svoji ideji „Mladika“ odporno podjetje zoper staro tedanjo strujo, kar naj bi izražalo tudi že ime almanaha sámo; a Jurčiču se je „Mladika“ zdelo prezakrito, premalo izrazito ime, ki naj bi si izmislil ter nasvetoval namesto tega Levstik rajši kaj bolj kričavega. Bojni glas nove dobe je bila torej „Mladika“, povsem v smislu tiste istoletne bojevitosti potemtakem, ki jo je razvijal Stritar v svojih „kritičnih pismih“ v zadnjem polletniku Janežičevega „Glasníka“! —

Privil pa je Levstik listu za Jurčiča pod isti ovitek hkratu še drugo istočasno pisanje: odgovor svoj Stritarju, z izrecnim naročilom Jurčiču, naj mu „blagovoli izročiti priloženo pismo“. Dolgoval je že dalj časa odgovor nekemu dopisu Stritarjevemu, ki je bil po lastnih Levstikovih besedah „tako obširna, tako izvrstna kritika“ nekaterih Levstikovih pesmi. In morda nam za tri cekine tu škode, da nam tudi tega pisma ni ohranil Levstik, ampak ga najbrže sam uničil! Odgovor njegov Stritarju pa je bil naslednji:

Dragi prijatelj!

Po pravici se jezíš, da na tvoje obširno pismo, v katerem je bila tako obširna, tako izvrstna kritika nekaterih izmej mojih pesmic, še zdaj nej bilo odgovora. Napak sodíš, ako misliš, da si me s kritiko razdražil. To nikakor nej res. Srčno sem ti zanjo hvaležen, kajti potrjujem jo vso od konca do kraja. Vendar sem bil naménjen o nekterih stvaréh, katere si v kritiki o mojih pesmicah oménil, s teboj obširneje govoriti. Vedno sem se pripravljaj, pesmi s tvojo kritiko vred v roko vzeti, primerjati moje delce tvojej sodbi; ali do tega nejsem še zdaj mogel priti. Ne véš, koliko neodložnih poslov me doletí poleg mojega jako silnega slovarskega dela! Nameri se časi, da po cele dní jezikoslovstvo ostane na strani, kar bi se nikakor ne smelo zgoditi; ali tako je! Pri nas je strašno velika množica ljudíj, kader se je treba poganjati za mastno plačo; kader je treba dela, pa lové tiste, kateri sicer radi delajo, pa poleg vsega tega skoro nejmajó vsakdanje potrebe. Prosim te, odpusti moj dolgi molk!

Jurčiču sem bil pisal o njegovem „desetem bratu“ svoje misli. Govoril sem odkrito, sem ter tam celó morda malo preostro. Kreku ali Umku jaz kaj takega nikakor ne bi pisal, a Jurčič je druge vrste mož. Kar bi se pri ónih dveh reklo méd po steni mazati, to utegne koristiti Jurčiču, kateremu treba resnico brez okolíša povedati, ker se trudi

v resnici, da bi prišel na pravo stezo. Iz njegovega odpisa vidim, da ga je moj list hudo ranil, kajti piše mi: „grozno si me raztrgal!“ Prosim te, potolaži ga malo! Tebi rad vse verjame, i tudi vé, zakaj. Mogoče je, da sem ga sem ter tja morda res po krivici grajal. Če utegneš, preberi „desetega brata“, i mojo razmetajočo sodbo popravi, če se dá. O „Mladiki“ i „Lipovcu“ sem g. Jurčiču obširneje pisal, a nič dobrega nejssem mogel svetovati. Tudi sem ga vprašal, če v almanah od mene vzameta kritiko o „Mazepi“ Koseskega. Ta mož piše, kakor je pisal. Slovanski nikoli nej znal misliti a še menj pisati. Bati se je, da ne bi nepremišljena mladina zopet za njim krenola. Uže iz tega vidiš, da ga mislim malo raztrgati; vendar Vama dela ne morem precej poslati, če tudi imam uže nekoliko spisanega. Zdaj sem v dramatičnem i sokolovskem odboru. Iz zadnjega odstopim v prihodnjem občnem zboru. Voliti sem se dál samo|| zato, ker se zdaj prenarejajo „pravila“, katera je hotela nekaka „klika“ čisto po absolutizmu skrpati, čemur smo se ustavili v zadnjem občnem zboru.

Treba, da ti malo obširneje pišem o dramatičnem društvu, iz čegar odbora ne mislim stopiti; nekteri me celó nagovarjajo, da bi prevzél prvosedstvo, o čemer hočem dobro premisliti, ker je mogoče, da bi moje ime na čelu društva utegnolo pri nekterih osobah kvaro delati. Prav lepo te prosim, da tudi ti prevzameš eno mesto vnénjih odbor-
nikov. Do tebe i do Jurčiča mi je največ. Pisal sem o tem tudi Jurčiču.¹

¹ V pismu namreč z dné 27. februarja 1868., v zadnjem odstavku lista, tako-le:

„Zdaj nekaj čisto drugega! Dramatično društvo se ustanoví po prenovljenih pravilih; občni zbor bode v prvej polovici sušca. V pravilih stoji, da bode vseh vkupe 20 odbornikov, razdeljenih v: 1. znanstveni razdelek 12 odbornikov, meju katerimi 4 mogó zunaj Ljubljane prebivati. Tega razdelka posebni nálog bode, po knjigah preko društva natisnenih, razglašati kritike o vseh izvirnih i poslovenjenih igráh, katere društvo postavi na oder, dalje o vsacem društvu poslanem i potem sprejetem delu ter tudi o drugih slovenskih i poslovenjenih dramatičnih delih; 2. v igralni oddelek 5 odbornikov, katerih nálog je, skrbeti za gledališko igranje; 3. v gospodarski razdelek 3 odbornikov, meju katerimi sta blagajnik i knjižničar. Prvosednika i blagajnika voli občni zbor, sicer se odbor sam ustanoví. Posebna skrb društvu bode tudi osnovati dramatično knjižnico, v katero imajo priti vse izvirne domače i poslovenjene, ter kolikor bode mogoče, tudi vse druge slovanske igre; vrhu tega, kar se dá, vse prestave v razna slovanska narečja najboljših dramatičnih déel drugih narodov, napósled najboljše dramatične igre in poučne knjige o dramatiki vseh izobraženih jezikov, || i to ali v prvopisu ali v prestavi, po okolnostih i potrebi.

Če hočemo da bode iz tega društva kdaj kaj več nego sama figura, treba delati. Po tej osnovi bi se dalo mnogo koristiti slovenskeje dramatiki. Ali treba je duševno izobraženih, slovstvenih i delavnih močij. Prosim te i nadejem se, da ti prevzameš eno mesto vnénjih odbornikov. Pomisli, da figurantov imamo dovolj, ter da v tem društvu nej nobenega „Staroslovenca.“ Tudi g. Stritarja sem prosil, da bi se dal izvoliti za vnénjega odbornika. Podpiraj me v tem, če moreš. Posebno do Vaju mi je največ. Nikakor se ne sméta kratiti. Mene síle, da bi prevzél prvosedstvo, o čemer mi je dobro premisliti, kajti mogoče je, da bi moje ime na čelu društva utegnolo

Dramatično društvo, čegar delavnost je nekaj zastala po lenobi društvenega tajnika Nolija i tudi zaradi tega, ker je njegov prvosednik bil Svetec, katerega nikdo več pri nas ne more trpéti, ustanoví se po prenovljenih pravilih. Baš v dramatično sejo smo se zbirali, ko Svetec, z Dunaja zadnjič prišedši stopi v čitalnično prvo sobo, kder najde nas tri: Pourja, Nolja i mene. Noli je popihol v drugo sobo, kakor bi imel nekaj iskati, jaz sem molčal, Pour tudi. Svetec stopi k Pourju, ter mu po sili vzame roko, potem sta nekaj malega besedovala, kakor bi trnje jedla. Povabili so Svetca v sejo, pa nej hotel priti, rekši, da ne vé programa, da nej nič pripravljen itd. Potem je Svetec vendar sejo dvakrat sklicaval, pa je nobenkrať nej mogel sklicati, kajti nikoli se nej hotelo zbrati pod njegovim prvosedstvom dovolj odbornikov. Napósled je mož stopil iz odbora, i tekój drugi dan potem se zbor sníde v potrebnem številu. Zdaj nej v odboru nobenega „Staroslovenca“, niti prihodnjič ne bode nobeden izvoljen. Svetec je cel mesec sejo zastonj sklicaval, i tako smo izgubili mnogo časa; zdaj zopet pridno delamo. Občni zbor bode v prvej polovici sušca. Po pravilih bode vseh vkupe 20 odbornikov v treh razdelkih: 1. znanstveni razdelek 12 odbornikov, meju katerimi 4 mogó zunaj Ljubljane prebivati. Tega razdelka posebni nálog bode, po knjigah, preko društva natisnenih, razglašati kritike o izvirnih i poslovenjenih igrah, katere društvo postavi na oder, dalje o vsacem društvu poslanem i potem sprejetem delu, ter tudi o drugih slovenskih i poslovenjenih dramatičnih delih; 2. igralni oddelek 5 odbornikov, katerih nálog je, skrbeti za gledališko igranje; 3. gospodarski oddelek 3 odbornikov, meju katerimi sta blagajnik i knjižničar. Prvosednika i blagajnika voli občni zbor, sicer se odbor sam ustanoví. Posebna skrb društvu bode tudi osnovati dramatično knjižnico, v katero imajo priti vse izvírne domače i poslovenjene, ter kolikor bode mogoče tudi vse druge slovanske igre, vrhu tega, kar se dá vse prestave v razna slovanska narečja najboljših dramatičnih del drugih narodov, napósled najboljše dramatične igre i poučne knjige o dramatiki vseh izobraženih jezikov, i to ali v prvopisu ali v prestavi, po okolnostih i potrebi.

Po tem črteži bi se morda mnogo dalo koristiti; ali treba je duševno izobraženih, delavnih mož v odbor, kajti figurantov je pri nas povsod

pri nekterih kvaro delati. Odpiši mi v kratkem o tem, da bodem vedel odboru poročiti. To se vé, da moraš najprvo pristopiti v društvo, predno te moremo voliti, pisalni družabniki plačújo po 1 gld. na leto, po starih pravilih; jaz mislim v občnem zboru nasvetovati, da bi plačevali po dva gld. na leto, kar tudi nej dosti.

Nadejój se, da mi te prošnje ne odrečeš, nego da bodeš nagovarjal tudi g. Stritarja, kateremu blagovoli izročiti priloženo pismo, ostajam | Tvoj | stari prijatelj | Levstik.““

Prazni spodnji del strani je odtrgan. Na obratni vnanji (četrti) strani ostanek naslova: ... p Jurčič.

preveč. Torej te prosim, da sedeš¹ na en stol vnénjih odbornikov. Tebe² nikakor ne izpustimo, torej te še enkrat prosim, da se nikakor ne bodeš krčil. To se zna, da ti je poprej stopiti v društvo, predno te moremo izvoliti. Pisalni družabniki po starih pravilih plačújo po 1 gld. na leto; jaz mislim v občnem zboru nasvetovati, da bi plačevali po 2 gld. a. vr., kar tudi nej mnogo. Prosim te, da mi o tem v kratkem odpišeš par vrstíc, da bodem vedel odboru poročiti.

Prosim te, da odpustiš moj neopravičeni dolgi molk ter da ne zavržeš moje želje o dramatičnem društvu ter ostajam

Tvoj

stari prijatelj

Levstik

V Ljubljani 28/2 868.

Naslov, brez poštних pečatov: | P. T. | Jožef Stritar | na | Dunaji |.

Podaja nam to pismo posebej eno: nov prispevek o Levstikovem delovanju leta 1868., — trud njegov za slovenski oder. Ustanavljal je nanovo, preosnavljal je tega leta (zoper Svetca) „Dramatično društvo“, ki je o njegovi dotedanji zgodovini prinesel „Slovenski Narod“ takoj v tretji številki svoji (7. aprila 1868.) pod naslovom „Naša društva“ naslednje (najbrže Levstikovo) poročilo:

Dramatično društvo. Naj mlajše med slovenskimi znanstvenimi društvi je vlani vstanovljeno dramatično društvo v Ljubljani. Dné 15. marca imelo je svoj prvi občni zbor, iz kterega hočemo tukaj na kratko nekoliko črtic podati. Po nagovoru podpredsednika g. Grasselija bilo je na vrsti sporočilo tajnikovo, iz kterega je razvideti, da šteje društvo 158 udov in je napravilo 4 predstave v čitalnici, ter izdalo v tisku 3 igre, 2 pa da ste ravno v natisu. Sporočilo izreka željo, naj bi podpora bila obilnejša, ker le potem bode društvo moglo krepko napredovati, ako najde pri vsih rodoljubih čvrste podpore. Sporočilo blagajnikovo kaže, da ima društvo premoženja 460 gld., dohodki prvega leta znašali so 330 gld. gotovega denarja in več darov. Posebno spominjalo se je rodoljuba, rajnega Grmeka, ki je društvu zapustil dragocene priprave za predstavljanje meglenih podob in 100 gld. gotovine.

Pravila sprejel je občni zbor po popravah, ktere je predlagal začasni odbor. Koj ko se potrdijo pravila, skliče se občni zbor zopet, ter se bode volil po novih pravilih pomnoženi odbor. Do tačas opravlja začasni odbor vsa dela, kaj več o novih pravilih in društvu sploh prihodnjič.

(Dalje prihodnjič.)

¹ Prvotno se je tu Levstiku zapisalo: sedež pa je popravil potem ž v š.

² Prvotno je zapisal Levstik: Tebi, a izpremenil i v e tako, da je pika še ostala.

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

II.

Iz obeh navedenih pisem Levstikovih z dné 27. in 28. februarja sledi, da je bilo tiste dni Levstiku na misli, prispevati za „Mladiko“ poleg pesmi tudi še nekaj proze, in sicer — nekaj ugovora zoper najnovejše delo Koseskega: zoper njegov prevod Byronovega „Mazeppa“. Posebej so Levstika podnetile „zadnje Novice“, ki so „to robo“ jako hvalile, kakor piše Jurčiču. Bile pa so te „zadnje“ „Novice“ izšle šele tik dan popreje, dné 26. februarja 1868., ter prinesle v svojem 9. listu na na str. 67. naslednji spev:

„Mazeppa“ J. Koseskega.

Časnik „Grazer Volksbl.“ piše o tem najnovejšem delu Koseskovem tako-le:

Po blizo 20letnem prestanku razglasil je Nestor slovenskih pesnikov — Koseski — nov sad mojsterskega svojega prevodnega talenta, namreč Byronovega „Mazeppa“, ki so ga nam „Novice“ v lični dokladi prinesle. Strah, ki ga izvrstni naš pesnik v predgovoru razodeva, da je zaostal za duhom jezika slovenskega, kakor se dandanes čez 20 let piše, pokaže se bralcu, ako le nekatere vrstice prečita, le kot velika ponižnost pesnikova, kajti Koseski ne stoji samo na vrhunci sedanjega jezikovega razvitka, marveč v ličnosti (eleganciji) jezika, kakor v dovršenosti izrazov in v lahki in gladki besedi prekosí najbolje sedanje pesnike slovenske. Mazeppi njegovi ne vidi se skor, da je prevod; kaže se kot izvirno delo. Mojsterski ta prevod nas živo spominja Prešernovega prevoda Bürgerjeve „Leonore“, ki je res tako izvrsten, da človek ne vé, kaj je bolje: ali original ali prevod. Slovensko slovstvo, ki tako veselo napreduje, je s Koseskovim „Mazeppo“ res prejelo delo, ki se na vsako stran odlikuje memo obilih onih fabrikatov, ki pridejo pa zginejo in katerih je dandanes na književnem trgu vseh omikanih narodov cele kupe.

Nič čuda, če se je ob tej literarni ležnivosti Levstiku odprla tista stara rana iz l. 1859. zdaj iznova ter spet zakrvavela, — pa da je sklenil seči, po peresu ter se navzlic slovarju, Vodniku in dramatičnemu društvu kar hipoma „ex abrupto“ lotiti novega pisanja. Vendar pa vse kaže, kakor bi bil Levstik že prej, še pred tem slavospevom Novic nekaj nameraval že sam iz sebe, da se upre tisti novi objavi Koseskega. Če so namreč izšle šele tisti dan tik pred odgovorom Levstikovim Jurčiču z dné 27. II. one „zadnje“ Novice, ki so prinesle gorenjo neresnico o Koseskem, — kakó naj bi bil Levstik potem že

naslednjega dné, dné 27. II., pisal Jurčiču, da „te kritike ima vendar uže nekoliko gotove“ navzlic silni stiski s časom, ako bi mu šele tiste „zadnje“ Novice z dné 26. II. bile vzbudile prvo namero! In kakó naj bi bil prav istotakó ter povsem soglasno že poročal Stritarju dva dni kesneje, dné 28. II., da dela ne more precej poslati, „če tudi ima uže nekoliko spisanega“! Jasno torej, da ni le 27. in 28. februarja, ampak da je tudi že samega tistega dné, že 26. II., ko so Novice prinesle v slovenski svet tisti dim o Koseskem, imel Levstik „te kritike uže nekoliko gotove“; z drugo besedo: že pred tistimi Novicami je Levstik natihoma in sam záse trgal „to robo“ za lek svoji stari rani. Novice so mu 26. II. le namero potrdile in rodile misel, ki jo je Levstik izrekel 27. II. Jurčiču, a 28. II. Stritarju: da bi dal svojo „kritiko“ v „Mladiko“, če mu jo vsprejmeta.

In s to sodbo se docela vjema fakt, da imamo v Levstikovi ostalinii dve različni obliki te nameravane kritike, — toda v obeh oblikah pravzaprav le začetek. Dva fragmenta torej, ki sta si pa tudi po vsebini zeló različna.

a) Prva oblika:

$$\begin{array}{r} 39 \\ 78 \\ 22 \\ \hline 100 \end{array}$$

Gospod Ivan Koseski [se] je po 20letnem molčanii zopet [stop] oglasil¹. Na svitlo je dal Byronovo poslovenjeno pesem „Mazepa Jovan“.

Najprvo mislimo nekoliko izpregovoriti o tem, kar je tej pesmi sam dodal Koseski, i potem o jeziku, v katerem jo nam podaja.

Ves njegov je uvod, v katerem izreka to misel: kakor je Epimenid 40 let spavši potem prebudivši se našel vse spremenjeno, ko se je vrnil k ljudém, enako se godí meni, ki 20 let molčá(v)ši zopet stopam meju slovenske pisatelje. In to kratko misel, katera je vsa pripravljena za dober Prešérnov sonet, Koseski raztéza v 100 verzov, torej namesti 12 verzov² nam jih podaja 100. Najprvo nam pripoveduje, kdo ter odkod je bil Epimenid³ v 39 verzih, potem v 3 treh verzih govóri, da hoče povedati, kar o Epimenidi spada v njegovo pesem i to pripoveduje zopet v 36 verzih, z onimi tremi jih je torej zopet 39, potem v 20 verzih Epimenidovo zgodbo obrača náse. Kar bi Prešerin bil v 12 versticah⁴ lepše i krepkeje povedal, to je Koseski razblínil v 100 verzov. [čemu je] Komú piše Koseski? Gotovo izobraženemu svetu, kajti preprosti narod niti ne umeje njegove slovenščine, a izobraženemu svetu je pravljíca o Epimenidi uže dobro znana, torej je nej

¹ Najprej je namerával L. zapisati: je ... stop(il), namreč: spet v javnost (ali kaj enakega); a potem pa vzel drug glagol: [se] je ... oglasil.

² Levstiku se je tu primerila stvarna pomota: sonet šteje 14, ne 12 verzov.

³ Tu manjka ločilo (vejica).

⁴ Pravilno: v 14 vrsticah (ker misli tu Levstik en cel sonet).

treba na novo pripovedati¹, nego samo nánjo pripéti, kar misli izreči, primerjáje sebe njemu. Čemú nam pripoveduje, kako je bil [a]Atene otél? Spada li tu sem? Nikakor ne! Koseski je jako slovel meju nami, a te slava² mu nej dala njegova resnična pesniška darovitost, nego [neo] estetično neokusnih „Novíc“ i ta okolnost, da je ob času, ko še nikdo nej znal slovenski niti stavka čisto zapisati³ stopil je⁴ Koseski z Novicami ob enem na noge z bombastno besedo, katere skoro nikdo nej polno razumel, i „Novice“ so tekó j razglasile njegovo slavo: mojster pevec je, veči od Preširna, katerega skoraj vsak umeje. Ali „Novice“ so pozabile, da je Preširen misli zajemal iz svoje globoke duše, prave izvirne misli, vredne v vsacem narodi pesnika prve vrste, a Koseski [samo] [največ] slovénil ter poslovénjene pesmi često za svoje prodajal,⁵ Edina pesen: Slovenija cesarju Ferdinandu ima veliko veljavo, a ne zaradi pesniške vrednosti, kotere⁶ v njej nikakor nej, nego zaradi mogočnega veličastja slovenske besede, katerega do zdaj še nikdo nej mogel doseči. Preširna še zdaj bere mladína i brala ga bode, dokler bode umela slovenski jezik, a Koseski je uže ostarel. Ker je največ prestavljal, bode nam torej govoriti o njegovej slovenščini. Kaka je njegova slovenščina? — Neslovenska! To je vse drugo, slovenski nej, kar Koseski piše, i kar je pisal, kajti kakor je pisal, tako še vedno piše. Čestitemu starcu se čudimo, da nej še nič pozabil⁷ a menj se [mu] čudimo, da se v novej dobi ničesa nej naučil, kajti minola so mu leta, v katerih se učimo. Ako torej mož celó šiba nove oblike, to nikogar ne žali, kar je usmiljenija vredno⁷ ali ustaviti se moramo njegovim besedan⁸: takrat smo vsi enako še pisali, je manj besed ko misli mar biló. — To nej res!⁹ On je bil kolovodija, i da mož to zdaj več nej, to ga v srce zbada, kakor se čuti iz njegovih besed. On || je „baháje“ (njegove lastne besede) kričal: Jezik očistite pé g, dajte sosedu nazaj, kar je posojenega v njem. Vendar se imamo Slovenci Koseskemu zahvaliti za mnogo reči. Prvi nam je poslovenil veliko, umeteljno tragedijo Devico Orleansko i jeziku je dal neko vzvišenost, katere nej imel poprej, samo da se njegova pisava nej opirala na slovenstvo i tako se je zgodilo, da so pisatelji hitro pobrali male biserje iz njega a nepotrebne školjke vrgli zopet nazaj v globoko

¹ Morda pisna napaka, nam.: pripoved(ov)ati.

² Pisna napaka, nam.: slave.

³ Tu manjka ločilo (vejica).

⁴ Ta *je* je tu odveč, ker stoji že sprej: da *je* ob času, . . .

⁵ Vejica po pomoti, nam. pike.

⁶ Pisna hiba, nam.: katere.

⁷ Manjka ločilo v rokopisu; morda podpičje.

⁸ Pisna hiba nam.: besedam.

⁹ Prvotno tu vejica, ki jo je pa L. prečrtal, a za njo postavil klicaj.

morje pogubnega časa. Denes nikdo več ne posnemlje Koseskega i nikdar več ga ne bode, a Preširna vedno, dokler se bode slovenski pisalo. Mi [radi] dajemu Koseskemu zasluge, katere mu gredó, a nikoli ne prváškega venca [na] meju slovenskimi pesniki. Prebravši njegovo zadnje delo: „Mazepo“, obšla nas je bridka misel: Ta Epimenid se je res zastonj prebudil! Res ga nikdo več ne umeje, niti on nikogar! Minoli so časi, ko so se s slovarji v roci skladale slovenske pesmi. Jezik se je prebudil, rešil je vezí peroti, razvil je je, ter mogočno bije z njima. Minolo je slepo tavanje, trdni jezikovi zakoni so ali uže postavljeni ali bodo v kratkem. Če torej tu govorim|o| o¹ pisavi Koseskega, ne govorimo zato, ker ima ta mož še zdaj veljavo, nego zato ker je jo imel, in sicer imel preveliko veljavo meju nami. Lotímo se déla!

Uvod.

Sloveči v Grecji starodavne dobe
Pred Kristusom pet sto in nekaj let,
Je živel, prost napake muk in zlobe,
Pobožen mož, za blagor ljudstva vnét.

Čemu ne piše: v sloveči Grecji? kakor bi vsak laže razumel? Zato ne, ker je od nekdanj bila njegova lastnost temoto v pisavi ljubiti. Potem se ne more pisati „Grecja“, nego „Grecija“ ali „Grec'ja.“ Nikdo naj ne očíta, da so to malósti, posebno ne² ako je govor o moži, kateri se je hvalil, da vsak pesnik se more ogniti [p] apostrofa ('), če le deset minut premišlja. Apostrof samo izpustiti tam, kder bi imel stati, nej še apostrofa³ ogniti se, kajti nej težava pisati: priimk, al, konc, Slovenja itd., [dalje] kder bi trebalo stati: priimek ali vsaj prímek (kakor priti nam.⁴ priiti), konec, ali, Slovenija. Dalje se čisto slovenski ne govori Grecija nego Grška, vse pritikline ija pri deželnih imenih so tuje, na. pr. Srbija, Rusija, Nemčija, domačija, kupčija, nam.: Srbska, Ruska, domovina, kuplja itd. Starodavne dobe je genitivus temporis, kateri je v slovanščini hiba, če stoji brez razmernika, torej slabo: nekega dné nam. neki dan; kaj je to: „prost napake muk in zlobe“⁵? Koseski ima nekatere besede, katere vedno i vedno i vedno rabi i rabi ne pomišljáje, ali so potrebne, ali so na pravem kraji ali ne? Meju te spadaja⁶ tudi: napaka, muka, zloba. Napaka bi trebalo polno pisati

¹ Ta črka je v rokopisu tako naglo pisana, da je kakor v odzgoorej odprta; vendar se mi zdi, da je prav, če jo čítam kot mišljen o.

² Tu manjka spet ločilo (vejica).

³ Zadnja črka te besede je v rokopisu zelo nejasna; vendar sodim, da je a, ker Levstik piše tudi neposredno poprej: se ogniti apostrofa.

⁴ Rokopis vsled brze pisave: nan.

⁵ Tu manjkajo v rokopisu navodnice: zlobe“, ker tu konča citat.

⁶ Pisna hiba nam.: spadajo.

naopaka, kajti narejena |pa ne predobro| je ta beseda v slovenščini uže v poznih časih iz na opak verfehrt, torej Verfehrttheit, muka je qual, zloba je Bosheit, Wuth, torej: frei von Qualen der Verfehrttheit u. der Bosheit (Wuth)! A tako se vendar ne govori niti ne piše. Za blagor ljudstva vnét. Blagor nej samostavnik nego interjekcija iz blago že. ||

Epimenid so ga imenovali,
Med tiste je osebe slavne štét,
Kim so priimk sedmero modrih dali.

Vse to ima vendar preprozaično [širokost] |obširnost|¹, katero smo bili tudi uže zgoraj našli; pred Kristusom 500 in nekaj let! Tako govori kronika a ne pesem. Med osebe štét, priimek so mu dali! Niti se ne smé pisati Kim nam. kojim, ka jim, kt jim).

Je v Kreti na otoku rojen bil,
Po vsem so Greškem dobro ga poznali,
Timveč ker tud ko pesnik je slovíl.

To je zopet |prozaično obširna| kronika! Koga to briga, kde se je Epimenid porodil? Ali je bil pesnik ali ne? Ne piše se po Greškem nego po Grškem, kakor ima sam Koseski malo pozneje: grški svét. Timveč [je] (prav: tem več) je germanizem: um so mehr, ko pesnik je slovíl. To nej slovanski nego nemški, a ne reče se slovíl (war berühmht) nego slúl, slóvel, ker slovíl [je] (bolje: slavíl) [po]znači er pries. Tako se je smelo pred 20 leti pisati [brez] pa se nej bilo treba bati, da bi se izgubilo ime „mojstra pevcev“, a denes nikdo več tako ne piše, ker vsak vé, da nej prav.

Za svet so ga po redu vsi prosili,
Ko jim napad nezgode je grozíl,

Za svet prositi nam. svéta prositi nej slovanski nego nemški,. Ali se more pametno reči: napad nezgode? Anfall des Unfalles! Nezgoda je premala stvar, da bi se o njej reklo, da more napasti! Muza Koseskega nej bila nikoli zdravo, mlado, čvrsto deklè, nego [zmerom] uže od nekdej samo stara, z raznimi vapi (farbami) pošarana i široko oblečena ženska v sničavih obročih. Motila je samo vsakdanje prosto estetično oko, kakoršno imajo „Novice“, a ne očesa, katero vé, kaj je prava lepota.

Tak so enkrat Atenci v strahu bili,
Ter so ga koj poklicali v Atén.

Zakaj so bili v strahu? Če je bila do zdaj povsod kronična obširnost, čemú je nej še tukaj? Ali nekoliko pozneje zvemo, da jim je

¹ Zapisal je najpoprej L.: širokost, a besedo spet prečrtal ter n a d n j o pripisal: obširnost.

pretil sovražnik i kuga. v Aten to je nemški: nach Athen, slovanski v Atene, strsl. v Atin*i*

On jim pové, v čim so se pregrešili,
Katerih krivd in uzrokov so plén.

Krivd in vzrokov plén! To je predaleč izkano¹. Ali tudi „krivda, vzrok, plén“ spadajo meju besede, brezi katerih Koseski še nej spisal skoro nobene pesni.

In kakošna za greh je tak pokora,
Da se pokrajša šibanja namén,
In boljega nastopi časa zora. ||

Ne smé se pisati „kakošna“, nego: „kakšna“ ali „kakovšna“. Kaj znači: da se pokrajša šibanja namén? Dass die absicht der rutenstreichs abgekürzt wird! Ta|ko|² se nikakor ne sme rabiti, kajti to je golo brezumije. Kdo krajša namen! Zadnji verz je pesnišk, samo boljega je hiba, a prav boljšega.

Storili so, kar reče slavni mož,
In čuti koj se njih bogov podpora,
Protivnika pobegne vražna množ,
Pojenjajo bolezní, strah in kuga,
Zapazi cvet se kmalo upnih rož.

Kaj jim je svetoval Epimenid, da so storili Atenci? Obširna kronika bi tudi to povedala, a bilo bi jej povedati. Bralec bi rad videl,³ slavnega moža modrost, pa mu jo pesnik, sicer tako razširen, zakriva, kar bi najmanje⁴ smel zakrivati. Ali se sme reči množ f.? Beseda množica nej iz množ nego stojí upravo nam. mnogica po slovanskem glasoslovii. Prestati bolje nego jenjati iz nem. hängen = aufhören. Bolezni in kuga! Menim da je dovolj sama kuga, najstrašnejša bolezen! Zapazi se⁵ cvet upnih rož? Man bemerkt die blüte der hoffnungs rosen. [Naj se] Da se nikdo ne huduje, ako grane Koseskega [vedno] predstavljamo v nemščino, v katerej jih je [gotovo] prvotno mislil! Tako se najlaže vidi neukretnost njegovih mislij. Tukaj je nerodno to, da up začne cvesti, ko je uže nesreče⁶ minola, kuga potihnola i sovražnik pobegnol! Zdaj več nej treba upa, tudi je predaleč poiskano: cvet upnih rož, preobloženo je. Naravno bi torej ti grani stali:

¹ Pisna napaka, nam: iskano. (Prim. kesneje, da piše L. res: poiskano.)

² Levstik je tu zapisal najpoprej: To, ter šele potem dostavil |ko|, poprejšnji o pa izpremenil v a; torej; Ta|ko|.

³ Ta vejica je tu v rokopisu odveč.

⁴ Rokopis ima pisno hibo: majmanje.

⁵ Prvotno tu pisna hiba: so, pa je L. že sam z dodano ključico predrugačil o v e.

⁶ Očitna pisna hiba nam.: nesreča.

Zapazi cvet se kmalo upnih rož,
Pojenjajo bolezní, strah in kuga,
Protivnika pobegne vražna množ.

Krivo je: kmalo nam, k malu (kar [je]more biti slovanski cf. rus. pesni —)

Krivo je in. a prav „ino“ ter „i“, krivo je tudi koj nam. takoj.

Premeni se v veselje občna tuga,
Ko sreče blesk se vrne vidno tak,
Naj bo gospod, al kmet, al prost, al sluga,
Raduje se premembe sladke vsak.

Ne sme se reči: preméni se nam. premení se, ker tako se nikder ne govori. Če Preširen piše: dozôri nam. dozorí, piše, ker je tako domá govoriti slišal. Tuga, blesk, vídno, prememba so zopet besede, brez katerih nej lahko kaka pesen Koseskega! Ne sme se pisati tak nam. tako, in če se piše, izreka se ták, a ne ták ker to je „ein solcher“. a ne „so.“

Besedica vsak se je preširoko razblínila v cel verz: gospod, kmet, prost, sluga! Niti prost se prav ne rabi, kajti svoboden je treba tukaj reči.

b) Druga oblika:

Izprohod.

Jaroslav i Zlogolk.

J. Denes je cvetna nedelja, katere sem se od nekadaj veselil. Če se opomínjam, kako smo cvetno nedeljo jútro hodévali na velikonočne praznike, ko smo bili še mali dečáki, ter kako smo srečavali dekleta i dečáke s cvetnimi butarami pod pázuho i kako se mi je o velikej noči srce vselej nekako od čudnega veselija dvigalo; če se povrnem v zlata leta blažene mladosti: vselej se mi nekako srce omečí. Tako se mi godí tudi denes, torej sem strani vrgel vse delo i mislim iti na izprohod. Ali ne bi šel tudi ti?

Zlogolk. Dobro; [samo] s teboj se rad izprohajam, kajti vedno je kaj novega slišati, kdor tebe posluša. Ali vendar, veš kaj, da ne pozabiva svojega starega učitelja Horacija, kateri velí, da je treba družiti utile i dulce, kaj meniš, ko bi v žep vteknol Mazepo Koseskega. Uže dolgo sem želel tvoje misli slišati o tem delu, katero so časopisi tu i tam hvalili.

J. Hvalili? Kateri časopisi? Mi nejmamo časopisov, katerim bi o takih rečeh šla vera. Glasnik ima delavnega a zeló bojéčega i lepoznanški se vsem neizobraženega vrednika i vendar je lepoznanšk list, „Novice“ si prisvájajo govoriti o vsakej stvari, tudi o tacih, o katerih toliko umejo, kolikor mutec petija; njihov urednik je

lepoznanski mrtev mož, a vendar hoče povsod i torej tudi tukaj zvonec nositi. Mogoče, da umeje, kako se grah prideluje, maslo dela v Furlanovej pinji, konj podkuje, mokrotna zemlja osuši, ali kako se presodi lepoznansk proizvod, ne umeje več nego dete [kako se] pri materinih prsih, a „Danica“ zna samo kričati.

Zlog. Tem bolj me žene zvedeti, kaj ti misliš o Mazepi. Vtaknem si si ga v žep, bodi si, kar koli; a zdaj, kde imam palico? Tu je! Pa še ure i novcev ne smem pozabiti, jer tvoj denašnji svèt o izprohodu podpiram i razširjam, da bi tudi o poludne kde zunajmesta kosila.

J. Tako sem mislil tudi jaz. A zdaj z Bogom tesna soba!

Zlog. Obrniva se na jug, da poprej zaslišiva ptice peti, ako ti je ugodno.

J. Dobro. Ka sva uže prišla na slovensko slovstvo, ostaniva v pogovoru pri njem. Zadnja leta se je obudilo mnogo mladih glasov, ali malo izvirnih mislij, malo jedra; same besede, sama¹ prazna slama je skoro vse, kar se bere.

*J.*² Res je. Pravega možá nej meju vsemi pisatelji, če izmémó dva tri, i še to utegne biti poprej preveč nego premalo.

Z. Kaj sodiš, kako je to?

J. Tega nej težko razuméti. Zdanji čas je uže sam na sebi slovstvu jako neugoden, [ker] jer je prematerijalen. Človek teka samo za dobičkom, i naši možje, kateri so nekđaj pisarili, vídijo, da se dá več zaslužiti z usti v državnih i deželnih zboréh i odborih, nego s peresom za tiho mizo, posebno pri nas, ki nas je tako malo, da ne moremo || imeti ni mnogo bralcev ni pisalcev, i poleg tega je napačen ves pot, po katerem se kreta slovensko slovstvo. Mladenič se naučí latinski i grški, nemški i vlaški, nekateri celó francoski, samo slovanskega skoro nobeden, kolikor potrebuje pisatelj.

Zl. Zamétaš li ti, da se naša mladina učí tuje, izobražene jezike? Torej ne odobravaš starega pregovora: Quot linguas calles, tot homines vales?

J. Nikakor [ga] ne odobravam, jer vidim i slišim, da rabi samo Nemcem, kader hoté dokazati, da je Slovanu potrebna nemščina, a da ž njim nikoli ne dokazuje, da je Nemcu potreb|e|n³ kak drugi jezik

¹ Tu je v rokopisu zapisal L. najprej: same, pa že sam potem prepisal a preko e.

² Na tem mestu govori dvakrat zaporedoma *J.* (Jaroslav, ki se zdi zastopnik in glasnik Levstika samega). Je-li tu v dialogu preskočil Levstik pri prepisovanju pomotoma vmes kako kratko Zlogolkovo besedo, vprašanje ali kar je takega imel tu v konceptu? Najbrže bo pa stvar taka, da je neposredno poprejšnji govor Jaroslavov razdeliti med Jaroslava in Zlogolka, ter da pritiče poslednjemu zadnji in celo predzadnji stavek Jaroslavovih besedi, le da je Levstik pomotoma tam izpustil nov odstavek in pa označbo *Z.*

³ Rokopis ima najpoprej: potrebna, toda L. je a na koncu prečrtal ter pripisal med b in n nad besedo nejasno črko, ki pa ne more biti drugzega kot naglo zapisan e; torej: potreben ...

a vzlasti ne, da mu je potreben slovanski. V nemških ustih je ta pregovor sama past blaženega nemčenija, a [vs]poleg vsega tega vendar ne zametam, da se mladina uči tujih izobraženih jezikov, samo ukazovati nam nikdo ne sme, katerega jezika se imamo učiti, siliti se ne damo, jer vidimo, kam je vse tako prelestno i lokavo namerjeno; celó srd me zgrabi, kader koli čujem kakega bujca svojeglavo trditi, da našej mladini nej treba klasičnih jezikov, nego da so dovoljni sami prelogi, jer vem, da je vsa zdanja evropska omika oprta na stare grške [na] i latinske narode, i kakor je uže rekel nekak glasovit Nemeč, da je vsak prelog, tudi najboljši, podoben kovru¹ na robe obrnenemu. Če nam je do tega, da izpoznamo, kakovi so ti kovri, treba da je vidimo, kakovšni so na lice, kajti menda ne bodemo tako lení, da bi k sosedu hodili po mlačno i motno vodo, ako nam nej treba drugega nego 25 korakov² storiti, da pridemo do samega studênega vira. Kako se drugače pije iz vreca nego iz kebla, to sam veš, torej ti ne mislim dalje pripovedovati. Brate, lenobi se nam je po robu staviti lenobi, kajti veruj mi, da lenoba je iz nas naredila sužen narod, lenoba je nam vzela kraljestva i zemlje, lenoba nam jemlje jezik i narodnost.

Zl. Torej ti misliš, da je sama naša lenoba kriva, da Nemško pleme po Slovanu imenuje sužnja?

J. Da nemški narod po Slovanu imenuje sužnja, tega ne verujem, jer nej res, kajti „sklav“ i „slave“ nej vse jedno. Sklav nejma nič posla s Slovanom, jer je beseda iste korenike, katere je slovanska beseda hlap-ec [.] i latinska: serv-us| ter ima samo v začetku [še] tist koreninski s, kateri se nahaja tudi v drugih besedah, na primer v besedi slok, a v besedi lok arcus ga nej več, da tudi sta oba jednega korena; sramota nam je torej, če pritrjamo nemškej prevzetnosti, katera nam po nevednosti daje to ime. Vendar se držim poprejšnje misli, da je lenoba mnogo kriva naše nesreče, lenoba i slepota, katera [objema] održáva posebno južne Slovane i katera je tudi Poljce pehnola v pogubo³

Zl. Ne umém, kam namerjaš. Poprej si rekel, da se naša mladina uči preveč tujih jezikov, potem si zavračeval tiste, kateri misle, da so nam klasični jezici nepotrebni, i to si podtikal nesrečnej slovanskej lenobi.

J. Lenoba, slepota i nekaka premehkota⁴ slovanskega značaja zadaja našo nesrečo, akopram je pritrđiti, da tudi zgodovinsko⁵ [do] raz-

¹ Kover, -vra = Decke, Teppich. (Pleteršnik). Prim.: kover-ta.

² Nejasno, ali je zapisano 25 ali 15 korakov; prva številka je taka, da je lahko oboje. A če umem prav, misli Levstik tu 25 črk; torej —

³ Rokopis tu na koncu nima pike.

⁴ Prvotno je povzel tu Levstik besedo z dativom: Lenobí, slepotí i nekakej, a potem zapisal preko končnic povesod tu jasen a.

⁵ Rokopis ima najpoprej; zgodovinski, toda prvotni i je izpremenjen potem v o.

merije, katerega tu ne mislim dalje izpredivnévati, kajti vem, da me || umeješ, pomoglo¹ je, da je Slovan to, kar je. A moja namera je bila ta: kakor so se izobrazili,² drugi narodi, tako je treba, da se tudi slovanski. Drugi narodi nejsó šli, pa so začeli stoprv oralo in brano iznova izmišljati, nego vzeli so oralo i brano, kakoršne so vidili pri sosedu; nejsó začeli stoprv globoko promišljati, kako bi se dalo seno postríči, nego so prijeli koso v roko, če so videli, da sosed sena več ne stríže nego kosí; s kratka iznajdbe drugih narodov so osvojili, a vendar nejsó v roko vzeli živopisanega orala niti brane ali kose, nego so prijeli pravo, izdelano orodje, ter so po njem delali svoje, da so videli, kako je na tanko zloženo, koliko ima tega ali onega v sebi, koliko ima tu ali tam mere na dolžino i širíno, koliko je železa, koliko je lesa; kajti prepametni so bili, da bi verjeli samo napisanej podobi, [K] jer se v njej dovolj ne loči dél od dela, želézo³ od lesa, dolžina od širjave, i jer je mogoče, da podoba ne ustreza prvoobrazju, saj vemo, da se človek lahko zmoti. Narodi, kateri so kako stvar osvojili od tujih narodov, osvojili so jo torej iz samovídstva, i to ne samo pri orodji nego tudi tudi⁴ pri duševnih izdelkih, jer tudi tu je mogoče, da napisana podoba ne ustreza prvoobrazju. Opominiva se samo Nemcev, kateri so do Lessinga trdili, da Francoze v tragedii posnemati, nej drugo nego same Grke posnemati, dokler jim Lessing nej dokazal, da baš Francozi nejsó Grkov prav umeli. Krepko se torej ustavljam tístim, kateri mrmrajo, da se naša mladína učí klasičnih jezikov i vračam tudi one, kateri trde, da se nej treba učiti nobenega izobraženega živega jezika, a protivím se samo temu, da se naša mladína učí vse, samo slovanskega ne, jer s tem sami pomagamo izpodkopavati narodnost, za katero toliko kričimo, da je nam jo treba otéti.

- Zl. Prav govoriš. Nikoli nejsem pritegnol tístim, kateri svojo slabo slovensko pisavo izgovarjajo s tem, da je misel prva stvar, a jezik druga, da je zrno več vredno od luščine. Ne more se tajiti, da je zrno res več nego olupek, misel res več nego beseda, kakor je duša več nego telo i telo več nego obleka, ali vendar je gotovo, da ti slabi slovenski pisatelji [za] |s tem samo| lestívo zagovarjajo samo svojo lenobo (torej zopet i res lenobo), kateri⁵ je ustavlja, da se ne učé, česar jim je tako treba; kajti ako meju Francozi,

¹ Prvotno v rokopisu: pomogle.

² Tu je vejica v rokopisu, dasi odveč.

³ Rokopis: zelézo.

⁴ Po rokopisu, kjer je „tudi“ dvakrát zaporedoma kakor tu, pač vsled pisne pomote.

⁵ Pač pisna pomota, nam.: katera

- Vlahi, [Angleži] Angličani ali Nemci pero prime, kdor niti prvih jezikovih pravil ne vé, zasramuje ga stavec i mladenič, rekoč, da mu je treba znati pisati, predno se loti pisava¹; i kar je tem izobraženim plemenom sramotno, to je pri nas, kakor nekateri govoré, sama pedanterija? — Lenoba i nesramost je!
- J.* Kakor ti sodiš, tako sodim tudi jaz, |a| pristavljam samo še to, da nobenemu slovanskemu plemenu, razen Rusov, nej dovolj, da se uči samo svojega narečja, nego treba mu je poznati tudi druga, i nej dovolj, kader prestavljamo, da prestavljamo samo iz drugih jezikov, nego treba je, da se Slovani seznanimo z domačim slovanskim slovstvom. ||
- Zl.* Jer [se] je najin pogovor začetek vzel o Mazepi, treba da vprašam, ali ti Mazepo zametaš uže samo za tega radi, ka je prestavljen iz angleščanskega i a² ne iz kakega slovanskega jezika?
- J.* Ni,³ Jaz ne obsojam nobenega Slovenca, kateri nam prestavlja iz tujih jezikov, a vendar brez milosti obsojam vse Slovence, da prelágajo samo vse iz tujih jezikov a nič iz domačih narečij; kajti s tem početjem se vedno i vedno bolj oddaljujemo v jezici Slovan od Slovana, jer je potrjena resnica, da pravi ter najteži razložki⁴ so v slovanskih narečjih samo onde, kder je je naredila v jezik sprejeta tujščina.
- Zl.* Zdaj sva uže daleč iz mesta. Ustavi se malo! Ne slišiš, kako uže ščinkavec poje? Tudi kos i drozek se čuje i skovranec v zraku. Ali vzamem Mazepo v roko, da ga začneva pretresati?
- J.* Vzemi ga. Vendar bi morda ne bilo napak, če |se| najpoprej pomé-niva, koliko [je]ima Koseski sploh veljave.
- Zl.* Dobro; kajti čudno je pri tem moži, da ga je iz početka vse hvalilo, vse do nebes povzdigovalo, vse podražalo (posnemalo), a potem ka|kor| bi odrezal, vse popustilo i umolknilo o njem, a o Preširnu še zdaj vse govori, vse piše, vse ga posnemlje, [vse] ali nikdo ga podražiti ne more.
- J.* Od kod je to? Menim, da se ti stvar ne more težka zdeti. Kako je Preširen skladal pesmi, a kako delal Koseski.
- Zl.* O Preširnu se govori, da ga je obšla misel, pa je umolknil, stisnil se v kot, časi celó v krčmi, i hitro je bila pesem gotova.
- J.* Tako sem slišal tudi jaz. Preširen je imel torej v sebi [vir] nebeški vir blagodejne poezije i trebalo mu je samo počakati, da [mu] je

¹ Spet pisna napaka v rokopisu, nam.: pisave.

² Tu ima L. dva véznika, ki bo izmed njih pač *prvi* odveč.

³ Nejasno mesto. Tudi vejica bo namestu pike. Ali je čitati: *Ne?* Ali je morda L. mislil: Ni(koli)?

⁴ Levstiku se je najpoprej zapisalo: razložki, pa je sam premenil potem *ž* v *č*; torej: razložki.

kak^[o] slučaj udaril s palico ob njegovo srce, iz katerega je mahoma privrela živa voda večnoslavnih pesmij. A kako je pesmi skladal Koseski?

Zl. Tega ne vém; vendar sem slišal, da v sobi, zagrajèn za visoko trdnjavo raznih slovarjev.

J. Mož je torej okrog sebe iskal, česar nej mogel zajemati iz sebe, ^[k] jer mu nej bilo podano; i baš to je vzrok, da je Preširen razen malih izimkov pisal samo svoje pesmi, a Koseski razen malih izimkov¹ samo prestavljal, jer nej imel lastnih mislij; kajti mnogo njegovih pesmij je, katere so same² preložene, ako tudi nej povedal, da so preložene, druge so samo nekoliko prenarejene a vendar ^[je mož] za originalne razglašene ^[:]. Torej se nej groziti, ^[da] |če| nekateri celó misle, da razen Slovenije nejma mož nič ^[ta] se vsem lastnega, kar je res treba še le dokazati, a zdaj ne utegnem preiskavati po vseh raznih jezicih, kde je pobral to, kde to. Če ga po krivem dolžé tem bolje nam in njemu, a če je resnica, kar govore, gotovo pride skoraj vse na dan.

Zl. A Slovenije mu vsaj nikdo ne more odrekati, i nikdo ne more trditi, da je veličastna pesem. |||³

J. Jaz sem tísti, ki se drznem to odrekati!

Zl. Tega vendar ne! Ali ima Slovenec katero veličastnejše delo od tega? Imamo li heksametre i pentametre, kateri bi polneje zvonéli? Celó Preširen je v tej meri ostal daleč za Koseskim.

J. Morda je res ostal, kar se tiče |puhlega| bobnoglasija⁴, kateremu Nemeč velí bombast; morda je res Koseskega „Slovenija“, katera se začjenja z besedami: „trojno ovenčan unuk vladarjev iz hiše Rudolfa,“ polnoglasnejša, nego Preširnovi šestomé^[e]: „tajati léd naš še le začne se, pomlád je drugod že,“ ali s tem je še malo dokazano. Kdo more tajiti, da je ^[v] |tudi| Virgilijeve Enejide začetek⁵: arma virumque cano, Trojae qui primus ab oris —“ mnogo bobnoglasnejš^[e] od prostih Homerjevih besed: „Μηνυν ἀείδεις δεζή Πηλληγιόδεω Αχιλλεως i vendar, ali (je)⁶ zaradi tega uže ^[Homer] |Virgilij| večí pesnik od Homera? Ali je Enejida boljša⁷ umotvórina od

¹ Rokopis: i[m]|z|ímkov.

² Písna pomota, nam.: samo.

³ Tu skonča prva ter se prične zatem druga pola Levstikovega rokopisa.

⁴ Rokopis prvotno: bobnenja; a preko te prvotnice je Levstik potem zapisal bobnoglasija.

⁵ Najpoprej je tu zapisal Levstik: začetek Virgilijeve Enejide, a potem pa predstavil besede tako, kakor sem gori ponatisnil.

⁶ Izpuščeno je tu v rokopisu: je, kar sem zatorej tu vstavil jaz.

⁷ Rokopis kaže prvotno: boljší, pač ker je imel Levstik tu v mislih prvotno samostavnik „umotvor“; a Levstik je ta končni *i* še sam izpremenil v *a*; torej: boljša, ni za tem: umotvórina . . .

Ilijade? Če je pregovor: zrno je več od lupine kde veljaven, gotovo je |baš| tu, kajti sicer [bi se] tudi sodar, kader nabija sode, da na široko i |polno|glasno bobné: kolká kín, kolki, ki ki kaka kin! smel bi se hvaliti, da [je] lepoglasno prepeva.

Zl. Vendar ne moreš trditi, da Koseskega Slovenija nejma v sebi drugega nič, nego samo bobnoglasije¹, kakor si ti krstil bombast, kajti poprej še nejsem te besede slišal.

J. Ima v sebi še mnogo drugih rečij, i sicer prvič: [za] | [trd] togonogega birokrata| ognjusno prilizovanje absolutizmu,² slavopénje stare kranjščine, katere³ si nemškutarji tako nazaj želé, nelogično zgramájene i zamotane misli; [ne]zgodovinske neresnice i otročje slepomnje, katero samo ne vé, kaj hoče i kam bi se delo.

Zlo. To je treba. da mi dokažeš.

J. Rad, i to po vrsti. Kar se [t]dostaja [prili] dobrikanja absolutizmu⁴ nej treba dokaza; kajti vsa pesem ima edino to glavno misel.

Zlg. Dobro, ali pomisli, v kacem času je to pisano!

J. Dragi moj, nekako blizu tistih časov, v katerih je [Preširen pel Čopu: grobi na tvojem oči materi Slavi rosé, blizu tistih časov, ko je Preširen] dobro vedel tudi sicer, kaj je on i kaj je naš narod, kajti priča temu so [njegove⁵ besede: največ svetá otrokom sliši slave, priča so] njegovi soneti, i posebno || te slavne besede, katere še zdaj solze v oči privabijo vsakemu Slovencu, kateri ljubi svoj narod:

Viharjev jeznih mrzle domačije
 Bilé pokraj'ne naše so, kar Samo!
 Tvoj duh je 'zginil, kar nad tvojo jamo
 Pozabljeno od vnukov veter brije.
 Oblóžile očetov razprtije
 S [p]Pipinovem so jarmom sužnjo ramo,
 Od tod samo krvavi punt poznamo,
 Boj Vitovčev in ropanje Turčije;
 Minuli sreče so i slave časi!

Kako vse drugačne, koliko resničnejše so te |proste i vendar tako globoke| besede nego prazne, v bobneče besede zavite pleve Koseskega:

¹ Rokopis: bobnoglasije, — kar pa štejem za pisno hibo; zato sem zgoraj opustil ta na naglas.

² Levstik je tu pripisal besede: |[trd] togonogega birokrata| nad besedo „ognjusno“, ne da bi označil, kam je ustaviti v besedilo ta kesnejši pristavek; vendar sodim, da sem zgorej Levstikovo misel pogodil, ustavivši ta pripis njegov — pred besedo „ognjusno“.

³ Rokopis tu najprej: katero, kar je pa L. sam takoj predrugačil, izpremenivši o na koncu v e.

⁴ Tu je izostalo ločilo (vejica).

⁵ Prvotno: njegovi, kar kaže, da je imel Levstik tu prvotno neki drug samostavnik na misli.

Zdaj, ko junake spoznam, velikane hrabrosti svoje,
Vname se v srcu¹, ko blisk, vrednosti lastne mi čut.

Zlog. Tega nijsem še nikoli tenko premišljal, i mogoče je, da ti prav sodiš, ali kako je Koseski v „Slovenii“ poveličeval staro kranjščino. Tega ti menda ne bode lahko dokazati, kajti on je prvi izmislil ime Slovenija.

J. Ni to ni resnica, kajti že Vodnik v rokopisu govori o „[s]Slovenii zveličanej.“²

Zlog. Res? Ni tega nejssem vedel³, a to še vendar ne dokazuje, da bi Koseski v Slovenii slavil staro kranjščino.

J. Ich habe sogar zu wenig gesagt, wenn ich behauptete, daß Slovenija nichts anderes ist, als Speichelleckerei eines steifen Bürokraten dem absolutismus. Lies das Gedicht aufmerksam u. du wirst mir gezwungen Recht zu geben,⁴ wenn ich behaupte, daß dieses Gedicht Koseskis nichts ander(e)s ist, als eine poetische Glorifizir(un)g jenes Zustandes eines Volkes, welches andere Nationen mit Recht die größte Erniedrig(un)g desselben nennen, nemlich eine Glorifizir(un)g des Verlustes der Freiheit u. des Unglückes der Sklaverei u. der Fremdherrschaft. I nij li to celo mnogo več nego kar želé stari Kranjci, kateri so s Koseskim vred ponosni na to, da „sveti slovenski razum se v sodbi o mizah zelenih!“ Ali ga vidiš birokrata, kateremu je zelena miza zadnji smot(e)r vseh njegovih želj, največi vzor vse poezije? Strani s |lažnjivimi| Koseskim|i|!⁵ Preširnov, ki z nami vzdihujo, z nami se radujo, nam je treba! ||

Zl. Stvar se vedno huje i huje suče, kakor vidim. Govoril si tudi o nelogičnih mislih v tej pesmi. Zakaj?

J. Precej ti hočem razložiti. Slovenija stopi pred kneza, ne boječa, nego samo radovedna, ali se mu sme tudi ona bližati, kajti da nej boječa, pričajo grmeče, dolgohovoste besede, kakoršne Horacij imenuje verba sesquipedalia: trojnoovenčan, rudorov, solncetem-

¹ Levstik je tu zapisal najprej po svoje: *srcí*, a potem prislonil ob *i* še eno potezo, da je vstvaril *u*.

² Tu bi bil moral Levstik hkratu dokazati, da je Koseski pa ta rokopis Vodnikov tudi poznal, ker sicer dokaz šepa.

³ Levstik piše tu: nejssem, dasi v neposredno poprejšnjem Zlogolkovem odgovoru pa: nijsem.

⁴ Besedni réd bi tu moral biti pač: du wirst (!) gezwungen, mir Recht zu geben. Nemščina je tu sploh nekam ohlapna. Videti je, da je Levstik tu že samo skiciral svojo misel (kakor tudi sicer drugod večkrat) v nemščini, pa da je ta odstavek nameraval potem ves predelati v slovenski besedi. Ali pa naj bi morda ta nemški odstavek imel tu kak drug namen?

⁵ Prvotno je Levstik zapisal samo: s Koseskim, ter je šele potem dodal nad črto: lažnjivimi, ne da bi izprenemil prvotno pravilni, a zdaj napačni *s* v *z*; tudi je šele naknadno izpremenil ednino (Koseskim) v množino (Koseskimí), pridodavši na koncu *i*.

nivši itd. Čudno je, da tega ne vé, ali se mu sme bližati, ali ne? Kde je bila do zdaj, da tega ne vé? Ali je morda tudi ona spala, kakor Epimenid?¹ — A če je spala, kaj jo je obudilo? Cesar Ferdinand v Ljubljani? Ne verujem! Novice, katere so jele eno leto poprej izhajati? Bodi si, ali zato, če se je začel v slovenskem jezici pisati ubožen kmetsko-rokodelsk časopis, nej treba še takega poskakovanja. Bodi si tako ali tako, Slovenija ne vé, ali je moškega ali ženskega ali nobenega ali obeh spolov. Kdo jej priteče na pomaganje v tej stiski? Morda knez odgovori, da je vredna, da „na zboru držav njena beseda velja“? Ne, ampak na Grško je treba iti po slavno Klijono da razbistri, kako je ta reč. Res je to sama figura orationis, katera kaže: zgodovíno. Ali vedno ostaja čudno, da se Slovenija svoje zgodovine opomni še le takrat, ko je treba stopiti pred vladarjev prestol! Ali je poprej še nikoli nej potrebovala? Vsa stvar je nerodno brezumje. Kader Klijona razkrije nje prastaro zgodovino, potem radostna Slovenija zavpije: zdaj, ko junake spoznam, velikane hrabrosti svoje, Vname se v srču, ko blisk, vrednosti lastne mi čut. A potem več nij treba Klijone, kajti Slovenija je mahoma tako učena, kakor apostoli na Duhov praznik, da vse vé, kaj se je godilo v narodoselstvu i [s]po ves srednji vék. Kako je to, da zdaj vse vé, a poprej nej vedela nič o sebi? Ali to nej prekoslovje (widerspruch)?

*

To sta torej tista dva nedokončana odlomka: dve različni obliki nameravane Levstikove kritike — zoper Koseskega „najnovejše delo“. Prvi rokopis Lestikov jenja s koncem četrte strani (ali: prve pole), in morda je sledilo kedaj še kaj nadaljevanja na novi poli, ki se nam morda ni ohranila; drugi rokopis pa jenja sredi tretje strani druge pole, da imamo skoro pol tretje prazne in za njo pa še vso četrto, — dokaz nam, da nam ni od tega rokopisa nič izgubljenega, ampak da imamo tu pred sabo vse, kar je Levstik sploh kedaj tega članka dovršil, a ga potem popustil sredi dela.

Nastala pa sta obadva rokopisa drugi za drugim zatrdno šele po 22. januarju 1868. leta: in sicer, kakor nam bo o tem govoriti še podrobneje v nadaljnjem, prvi za dni tistega meseca od 22. I. do 26., odnosno 27. II. 1868., ko že Levstik piše, da „te kritike ima uže nekoliko gotove“; a drugi pa šele po 26., odnosno 27. II., ter pred 27., odnosno 9. IV. 1868., — za „Mladiko“. Izvajati nam je mogoče ta fakt iz vsebine obeh rokopisov, iz dogodkov nadalje ob „Novicah“ in „Glasniku“, ter iz ohranjenih nam nadaljnjih pisem Lestikovih. (Dalje prihodnjič.)

¹ Najpoprej se je tu Levstiku zapisalo: Epemenid, pa je *e* sam popravil v *i*.

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

III.

Meseca februarja, ne dolgo za tistim pismom z dné 7. II. 1868., ki je v njem Levstik poslal na Dunaj Jurčiču svojo misel o „Desetem bratu“, in ki imamo v njem prvi glas o nameravani „Mladiki“, je moral z Dunaja poslati dopisnik „K.“ Janežiču v Celovec naslednji nedatirani dopis, ki ga je prinesel o takratnih naših dijaških krogih dunajskih v tretji številki svoji dné 1. marca 1868. na str. 117/118 celovški Glasnik:

Iz Dunaja. K. — Pred enim meseci smo bili „akademični meščanje“ skupaj stopili in smo ugenili, da ni dobro, če vsak sam sebi poje in pije, slovenščuje in politikuje. Rekli smo, da bodimo vsi eno telo. In zgodilo se je tako. Speli in zvezali smo se z dobro voljo, in rojeno je bilo društvo „Sava.“ Štiridesetglavna ta Slovenka začne živeti v strahu božjem, v rodoljubji, v dobrem imenu pred Bogom in pred ljudmi. Družabno smo vsako sredo pivo pili, peli „Naprej“ in druge himne, brali in poslušali humoristična in vednostna berila — vse pro patria. In mislili smo, da bo zmerom tako. Ali Slovenec misli, Hrvat obrne. Pridejo Hrvatje in Bolgari in pravijo: „Mi vsi smo kri od ene krvi, meso od enega mesa. Ne spodobi se, da bi dva želodca imeli in dve srci. Skupaj je denimo.“ In mi smo kupe povzdignili in smo djali: „živili mi in vi!“ In začela se je „Sava“ izlirati v „Velebit“ in iz tega pravijo, da se bo rodil slovensko-hrvaško-bolgarski „Jug.“ —

Nedavno smo imeli vsi slovanski študentje skupni shod in kmalu enkrat ga bomo menda zopet imeli. Lepo je in človeka navduši, ko vidi, da ni prazna beseda, da smo sinovi ene matere. V edinstvu poglavnih misli in teženj se vidi, da smo bratje. Enega pak živo pogrešamo, do popolnega edinstva: jezika. En parlamentaren, djal bi diplomatičen jezik moramo imeti, da se bomo prav popolnoma umeli med seboj.

Toliko o družabnem življenju. V literarnem smo tudi krepki ali vsaj ne zaspani kakor marsikje v domovini. To boš Ti spričal, „Glasnik!“ Saj največ od tod dobivaš dušne hrane: tvoji poglavitni delalci: Celestin, Jurčič, Levec, Stritar — so v naši sredi. Kakor za gotovo vemo, misli Jurčič izdati: „Slovenski Almanah“ za l. 1868., ako dobi dovolj materijalne podpore po naročnikih. To, se ve, ni gotovo. Žalostno je, da se zlasti lepoznanstvo in poezija tako nekako v kot postavlja, kakor nekaj nepotrebnega in sicer celó po tistih, ki bi imeli dolžnost prvi pospeševati literarno delavnost.

Jurčič je dobil za svoj almanah prineskov od več boljših pisalcev, da smemo reči, da se bo ta almanah brez posebne skrbi pridružil naj bode h kateremu hoče

poprejšnjih slov. almanahov in lepoznanških knjig. Zato upamo, da Slovenci ne bodo z malomarnostjo pustili tega dela, da bi v miznici obležalo.*

In k poslednji zvezdici je dodal Janežič pod črto še svojo pripombo:

* Velika važnost lepoznanstva v vsakej literaturi in sloveče ime izdateljevo kot pripovedovalec mora biti vsem prijateljem domače lepoznanške književnosti zadostno priporočilo, da pritekó izdavi „slov. almanaha“ vsi slov. rodoljubi v prav obilnem številu na pomoč; sprejeli bodo za malo krajcarjev prav zanimivo berilo g. izdajatelja pa spodbudili še k večej delavnosti na polji lepoznanškem. Vredništvo „slov. Glasnika“ bode rado nabiralo naročnike za omenjeno delo; glejmo, da spoštovanje našim najboljšim pisateljem tudi v djanji pokažemo. Vredn.

Dné 1. marca 1868. je torej stopila tu vest o „Mladiki“ že — v javnost. Vendar še brez tega imena, kar priča kakor Levstikovo pismo z dné 7. II., da se Jurčič m. februarja še ni odločil za ta naslov „slovenskega almanaha“. Priča pa nam ta dopis tudi, da si ni bil Jurčič o tem času še gotov zadostne gmotne podpore, ter da je zató še vedno dvojlil, ali bo mogel svojo namero uresničiti.

Najbolj pa nam je ta dopis važen, ker nam odpira pogled v tisti krog, ki je iz njega pognala in dorastla „Mladika“. A ni bilo dijaško društvo „Sava“ ta krog, ampak dunajsko „Literarno društvo“, ki ga je bil ustanovil sicer Jurčič, a imel v zimskem semestru šolskega leta 1867. 68. pa že Stritar popolnoma v svojih rokah, — kakor priča Levec, ki je o tem društvu pisal 4. dec. 1867. takrat še gimnazijcu Janku Kersniku, da „ima samo pet udov; ti so: Stritar, Jurčič, Celestin, Jože (ne Viljem, astronom) Ogrinec — und meine Wenigkeit. Čudil se boš morda temu ter me nevoljno vprašal: kaj ne zna nihče drugi izmed dunajskih Slovencev pisati kot vas pet? Jaz ti na to ne vem drugega odgovoriti kakor: da je Stritar tako hotel. Njegovim besedam pa bolj verujem kot Mojzesovemu Pentateuchu. Ta človek je zlatega denarja vreden; pozna vse literature na svetu, ima estetiko popolnoma v glavi in vrh tega veliko zdrave pameti, bistrega uma, čutečega srca in neko posebno moč jezika. Umetnik je od nog do glave. Ko bi se tukaj nič drugega ne naučil, kakor kar od njega slišim, vedno bi moral vsodi hvaležen biti, da me je na Dunaj pripeljala. Shajamo se vsako drugo nedeljo pri Celestinu; vsaki čita, kar je med tem časom spisal in potem sodimo sestavek. Janežiču smo pisali, da se mu zavežemo za vsaki Glasnikov list poslati mu dosti gradiva, če se tudi on nam zaveže, da ne bode nobenega sestavka vzel v Gl.^[asnik], ki bi ga mi prej ne pre-reščevali. Tako misli Stritar Gl. malo izčistiti ter s časom dober, bolj liberalen list napraviti iz njega.“¹ Če poroča dopisnik „K.“² Glasniku, da so glavni sotrudniki njegovi Celestin, Jurčič, Levec, Stritar „v naši sredi“, t. j. v društvu „Sava“, nam pojasnjuje tu Levec, da je ta četvorica z Ogrincem bila posebno društvo zase, izvèn „Save“, — pod po-

¹ Objavil dr. Prijatelj. (Naši zapiski 1901., 77).

² Morda Ivan Kos, ki je tisto leto z Ogrincem urejal Glasniku „šah“.

glavarjem Stritarjem, s posebnim svojim literarnim glasilom — Glasnikom! Kar našemu slovstvu nekoč tista literarna združba okoli patra Deva, kar potem Zoisovo omizje, za njim Čopova akademija, — je postalo poslej za naše slovstvo to društvo: petorica, ki si je pridobila ter razbila Janežičev Glasnik ter napravila takó prostor novemu listu, — novi dobi. Kako pa je bil l. 1868. Janežič res povsem v rokah tega društva, nam priča *tudi tisto njegovo pismo Jurčiču z dné 7. marca, ki v njem prvič ponuja svoj Glasnik — Jurčiču in Stritarju, pišoč:

Dragi prijatelj!

Upam, da ste moje zadnje pismice z 12 gld. prejeli. Danes ponavljam prošnjo, da mi nadaljevanje novele kmalo kmalo pošljete, sicer se preveč zamerimo Glasnikovim bralcem.¹ G. Stritarju sporočite, da se mu srčno zahvaljam na njegovem V. kritičnem pismu, ki pride od besede do besede v prihodnji Glasnik.² „Cvetnik slov. slovesnosti“ pošljem Vam in drugim gospodom, ko bode ves dovršen. Drugi snopič se ravno tiska, poslednji izide konec majnika. Poslednji razdel bo obsegal razno podučno tvarino; od g. Celestina imam zanj že pripravljen spis „O potovanji človeške omike“; ali ne bi mogli tudi Vi kaj spisati za ta predel? Sicer bom moral porabiti, kar ste pred dvema letoma pisali o „slov. pripovedih in pravljicah“ [1]. Jako ljubo bi mi bilo, ko bi mogel priobčiti tudi kaj krasoslovnega iz g. Stritarjevega peresa, ki mu po njegovih mislih še Levstikovo ni kos. Tako krepke proze še nisem || bral pri nobenem slov. pisatelji. Jako primeren spis bi bil po mojih mislih „Kako nalogo ima poezija“³ ali podobnega kaj. Ni treba, da bi bil sestavek posebno obširen; 2, 3, 4 strani bile bi zadosti. Prosim, sporočite mu mojo prošnjo; snov naj si sam izbere, vsaj on sam vé, kaj je odrasli mladeži primerno za berilo v višej gimnaziji. Ta prošnja veljá tudi Vam.

Če ima g. Levec kako pripravno pesmico za 4. list, lepo ga prosim; razun Vaših nimam nobene pripravne.⁴

¹ Izhajal je to leto v Glasniku Jurčičev „Doktor Karbonarius. (Povest iz prejšnjega stoletja.)“ Ostala pa je ta novela nedokončana; Janežič sam piše v zadnjem listu svojega Glasnika, v „Naznanilu“ na str. 236, dné 1. VI. 1868: „Jako nam je žal, da ne moremo v tem listu pričete lepe Jurčičeve novele dokončati, ker nam g. pisatelj žalibog še ni poslal konca do današnjega dneva. Z Bogom. — V Celovecu 27. majnika 1868. *Vredništvo.*“

² Izšlo je pod naslovom „Kritična pisma V.“ v Glasniku 1. IV. 1868.; bilo je to tisto znamenito pismo za Prešerna in zoper Koseskega, ki je vzbudilo silnega hrupa v Novicah ter sploh v „stari“ stranki, in ki ga je Levstik še l. 1881. tako slavil v svoji oceni Kleinmayrove Zgodovine slov. slovstva. (Lj. Zvon 1881, str. 631).

³ Pisna hiba nam.: poezija.

⁴ Izšla ni na čelu 4. lista v Glasniku ne Jurčičeva ne Levčeva nobena, ampak tisti slavni trije soneti Stritarjevi zoper esteta Bleiweisa: „Solncu in mescu“, ki se jih je bil Janežič 1. I. 1868. na str. 19. še branil. češ, da je drugi preoster!

G. Kosu ali Ogrincu prosim sporočite, da dveh šahovih nalog ni bilo mogoče zadnjič v list vzeti, ker mu je Haase premalo slik poslal; pa je že pisal, da se mu jih še kaj pošlje.

H koncu še eno vprašanje Vam in g. Stritarju, katero pa naj ostane za zdaj med nami tremi. To sami veste, da sem jaz, kar se lepoznanstva tiče, prava nula; Glasnik sem osnoval in ga pri življenji ohranil v kljub mnogoterim nezgodam, ker ga ni bilo, da bi bil hotel našej zapuščenjej beletristiki podpornik biti. Obračam se k Vam in g. Stritarju, ali ne bi hoteli prihodnje leto Vi in on vredništvo Glasnikovo v roke vzeti; dobiček bi delili med seboj; kar se tiče zgube, pa bi že jaz hotel vsaj za pol leta porok biti, samo da se večji ne sme osnovati. Utegne se za družnike sv. Mohora in sploh za prosto ljudstvo osnovati beletrističen in podučen polmesečnik; in če bi se to zgodilo, bilo bi po mojih mislih najboljšje, da izhaja Glasnik kot četertletnik ali še bolje kot polletnik, kakor se mi je že od več strani nasvetovalo. To za zdaj na kratkem s prošnjo, da ostane med nami, dokler se v tej zadevi kaj določnega ne sklene. Z Bogom

Vaš

V Celovcu 7/3 68

Ant. Janežič.

Pošljite mi v tej zadevi kmalo Vaše in g. Stritarjeve nasvete!

IV.

Kaj sta odgovorila Jurčič in Stritar Levstiku na njegovi pismi z dné 27., odnosno 28. II. 1868., spet ne vemo; Levstik nam tudi teh dveh odgovorov ni ohranil. A da sta mu odgovorila, priča nam Levstikov naslednji odgovor Jurčiču iz zadnjih dni že meseca marca:

Dragi prijatelj!

V Ljubljani 28/3 868

Jako žal mi je, da te nej o velikej noči v Ljubljano, kakor si obétal.¹ Mojih pesmij, katere sta odločila za „mladiko“, nej bila še nobena nikder natisnena. Kritike o Mazepi nejmam še za tisk gotove, vendar ti jo skoraj pripravim. Zagar² je uže on dan imel okolo 80 naročnikov na „mladiko“ nabranih; pozneje morda jih je še kaj pristopilo; ali ti nej še nič pisal o tem? Pri Egrov bi ne bilo pred začetkom nič treba plačati, samo to se bojím, da bi Klein, Egrov faktor, vse stvari predolgo ne vlekel, vendar hočem ž njim govoriti i povedati Levcu, da

¹ Bila je Velika noč tisto leto šele dné 12. aprila. Torej pomeni tu Levstikova beseda bodočnost: da te ne bo o Velikej noči v Ljubljano.

² Žagar Dragotin je bil računski uradnik pri dež. odboru, in sicer „kontrolor pri deželni blagajni“, osebni prijatelj Levstikov, ki se je udeleževal tudi dela za dramatično društvo. Levstik ga je kesneje (1869.) pritaknil iz neke hipne srditosti v svoje „Sanje“.

ti o tem odpiše.¹ Pesmi „Umeku“ pa nej mogoče natisniti.² Stritarju sem še odgovora dolžan. V kratkem mu odpišem, da se mu zahvalim za tragedijo, katera mi je bila jako jako po godi. Pravi humor veje iz njé! Škoda je, da se zdaj skoro ne more natisniti, jer je politična, torej nekoliko zastaréla pa tudi ne bi služilo, zdaj mahati dr. Coste, ko je uže tako razbit, da sam svoje cápice okrog sebe pobira!³ Kar se tiče moje pesmi: „vsak ob svojem času“, naj vama⁴ povem, kaj ima v sebi, i tem bolje, jer se je njeno prerokovanje izpolnilo. Moj prijatelj v njej je „popóvstvo,“ a „kmetije“ so národ, kateri so |popi| topli i trli s konkordatom itd., ali tega je moralo biti konec, morala je priti doba, v katerej se popi tepó, v kateri se jim vračuje, kar so posodili itd. Res je ta ideja tako v mrak zagrnena, da je nej mogoče uméti, kam meri_(m);⁵ ali v prvem spisu je bil „prijatelj“ na ravnost „pop“ imenovan, ter namesti „kmetov“ so bile druge osebe;⁶ a ker sem bil uže poprej naménjen, to pesem kde dati natisniti, moral sem vse preurediti, kajti sicer bi je ne mogel na dan izpraviti; zadnja leta bi se morda bilo uže dalo, nego jaz nejem več utegnol misliti na „pesmi.“⁷ Večkrat me je smeh šegatal, ko sem videl, kako si je ta ali ta glavo ubijal s |to| pesmijo, pa je vendar nej mogel umeti.⁸ Stritar je vrlo dobrega i lepega lica, kakor vidim iz njegove, poslana mi fotografije, če je tak — i gotovo je — precej bi ga jaz bil poznal, kader i kder bi ga bil videl. Pozdravi ga za zdaj! Ali bi ne mogel |prve| korekture svojih pesmij jaz dobiti v roko, če se bode „Mladika“ tudi na Dunaji tiskala?

Zdrav bodi!

Levstik.

| Sr. Botgeborn | Herrn Josef Jurčič | Hörer der Philosophie an der Universität
| in | Wien |. — Poštni pečati: LAIBACH Stadt 29/5 (na znamki); . . . WIEN 30 III 68.

¹ Bil je torej tu Levec že v Ljubljani — na velikonočnih počitnicah ter je pač že obiskal osebno Levstika; najbrže je prav Levec povedal Levstiku, da Jurčiča za Veliko noč ne bo v domovino, ampak da ostane za praznike na Dunaju. V Jurčičevi zapuščini ni takega pisma Levčevega, kakršnega tu napoveduje Levstik Jurčiču.

² Levstik misli tu pač svoj sonet o Umku: „Abúna Sóliman“. (Zbr. spisi I./216).

³ Kar Levstik označa tu za „tragedijo“, je le kratek nastop (dialog) med Bleiweisom in Costo, naslovljen „Bela ruta“. Ohranjen je med Stritarjevimi rokopisi ter izide v novi izdaji njegovih spisov. Vsebina pa mu je, kako je Bleiweis naredil Costo iz Velenemca za Slovenca. (Izporočilo drja. Prijatelja.) Približno torej isto, kar je bičal tudi dr. Zarnik l. 1872.: „Proti ‚očki‘ (dr. Bleiweisu) nimamo nič, toda Costa, ki se je prelevil iz Nemca v navideznega Slovenca, ga zapeljuje na krive pote in se mora odpraviti.“ (Dr. J. Vošnjak, Spomini II./60.)

⁴ Rokopis: vamo.

⁵ Levstik je tu najpoprej zapisal: merim, pa je potem zadnjo črko prečrtal; brati je torej: meri.

⁶ Te prvotne oblike pesmi Levstikove nimamo nikjer več ohranjene, tudi ne v njegovi ostalini.

⁷ Zakopal se je bil od l. 1866. v slovenski slovar in ž njim v filologijo, pa opustil poezijo in sploh beletristiko.

⁸ Dajal je torej Levstik to pesem v roké pač raznim svojim prijateljem v rokopisu, ker dotlej še ni bila natisnjena.

Povzeti nam je mogoče iz tega pisma, da je Jurčič odgovoril Levstiku: katere Levstikove pesmi naj bi prišle v „Mladiko“, a poleg teh pa tudi njegova kritika o Mazepi; tisk almanaha pa naj bi prevzel Eger v Ljubljani, na lastne stroške Jurčičeve, — ker na Dunaji „Mladike“ najbrže ne bo mogoče tiskati. Izmed Levstikovih pesmi sta le dve, ki o njih izvemo, da sta jih poleg drugih določila Jurčič in Stritar za svoj almanah: sonet „Abuna Soliman“ in pa satiro „Vsak ob svojem času“. Imela sta namreč Jurčič in Stritar debelo zbirko Levstikovih pesmi, prirejeno za tisk, že od l. 1866. na Dunaju; poslal jima jo je bil tega leta Levstik za II. ali III. zvezek Wagnerjevega „Klasja“, pa je poslej ostala v njihovih rokah do „Mladike“, ki sta zanjo zdaj izbrala iz nje nekaj pesmi po svojem okusu. Vrnil je Jurčič Levstiku to zbirko njegovo šele s pismom z dné 20. aprila 1868., in ohranila se nam je potem srečno v Levstikovi ostalini do današnjega dné.

Stritar pa je bil poslal Levstiku s pismom, ki mu do gorenjega dné Levstik še ni odgovoril, dvoje: fotografijo svojo in pa dramatični nastop „Bela ruta“. Več o vsebini Stritarjevega pisma pa iz Levstikovega odgovora žal ni posneti.

V.

Zdi se, da je za tem Levstikovim pismom nastopil daljši premor, tja do 20. aprila 1868.: Jurčič vsaj pravi tega dné v svojem listu, da pridejo v „Mladiko“ na prvo mesto tiste Levstikove pesmi, ki mu jih je „v zadnjem pismu zaznamoval“, — iz česar bi bilo sklepati, da ni bilo nobenega novega dopisa Jurčičevega Levstiku za onim, ki mu zgoraj Levstik dné 28. III. odgovarja. Stritar pa je najbrže pisal nekako sredi m. aprila še enkrat Levstiku kratko poročilo, kaj je poslal Novicam — za odgovor.

Nastopili so bili namreč tik za gorenjim Levstikovim pismom v našem javnem literarnem svetu m. aprila 1868. dogodki, ki so našo trojico spravili nekako iz tira.

Dné 1. aprila je prinesel Janežičev Glasnik tisto V. kritično pismo Stritarjevo — zoper Koseskega, a na čelu pa tiste tri sonete Stritarjeve „Solncu in mescu“ — zoper Bleiweisa. Glasnik je s tem dregnil — v sršenovo gnezdo.

Že v sredo 15. aprila so zaropotale Bleiweisove „Novice“, ki so v svojem 16. listu (na str. 127) prinesle srdit, a z odprtim imenom podpisan dopis Cigaletov „Iz Dunaja 9. apr.“ — zoper „Stritarjev zarobljen nalet na zasluženno slavo našega Koseskega“. Zamerili so Stritarju njegove „nedostojne (!) besede o Koseskem“, očitati mu, da njegovi soneti „v Glasniku zapeti solncu in mesecu — nimajo pesniškega vzleta“, ter „da jim manjka divne ubranosti, s katero se odlikujejo pesmi Koseskega“. A Stritar se za vso to zamero in vse te očitke ni

zmenil; oprijel pa se je izmed vsega le enega, — Cigaletovega poziva: „Naj poskusi Stritar posloveniti en sam tak odstavek“ — namreč iz Mazepe, ki ga je bil Koseski prevedel vsega! Izšel je ta poziv v Ljubljani v sredo 15. IV., in prišel je Stritarju na Dunaju pred oči najbrže šele naslednjega dne, 16. IV., torej v četrtek; a že 23. IV., torej takoj drugi četrtek, pa mu poroča Levstik, da — Novice, ki jim je bil tisto leto „odgovorni vrednik Janez Murnik“, tajnik kmetijske družbe ljubljanske, odgovora ne vsprejmejo: prvih 231 verzov iz Byronovega Mazepe, ki jih je bil Stritar, kakor sam piše Levstiku, poslovenil v štirih dneh, — torej od 16. do 20. IV.!

In glej, mesec dni za Cigaletovim dopisom, pa se je tu dné 8. maja v svoji 19. številki (na str. 150) spomnila še Jeranova „Danica“, da brani Umkovo epopejo „Abuna Soliman“ in „pesnika Koseskega“ zoper Prešerna!

Bili so to dogodki, ki se jih je Levstik še l. 1881. spominjal s posebnim veseljem; kar ogrelo ga je, ko je v I. letniku „Ljublj. Zvona“ (na str. 631) takole sklepal svojo študijo o Koseskem:

„Mogel bi kdo vprašati: če je Koseski res tak, to kakó li, da mu uže poprej niso ustavili rabe? Odgovor ni težak.

Poprejšnja léta se zategadelj ni lahko moglo to stvoriti, ker je ondaj večini izmej Slovenov, in tudi možém, kateri so imeli novine v rokah, zdel se Koseski brez dvojbe največji pesnik svojih časov na zemlji: mojster pevcev! Zatorej ni bilo nikder glasila, v katerem se je ta stvar dala brez okoliša povedati, ako tudi se je tu in tamkaj uže tedaj o njem takó sodilo, kakor je dostojen. Vender se je bil poleg vsega tega našel urednik slovenskih novin, ki se je predrznil resnico natisniti in s tem skočiti v opasnost, katera mu je izvéstno pretíla, kakor je sam dobro védel, čemur se tem bolj čudimo, ker oménjeni urednik ni bil nihče drug, nego li boječi, krotki Janežič, ter našel se je tudi pisatelj, ki je izpregovoril in čast slovenskega vkusa otél uže v tej dóbi, — mož, kateri ondaj še toliko ni znan bil, kolikor je zdaj slaven. Vreden je naše hvale. Ta mož je bil g. Stritar! On je 1868. léta v 1. dan aprila méseca v „Slovenskem Glasniku“ na 133. stráni in dalje o Koseskem pisal takšno resnico, kakeršne pred njim še nikoli nihče!

„Novice“ so namreč bile nekoliko poprej v dokladi prinesle Koseskega „Mazepo“, pripovedno pesen, preloženo iz Byrona. To priliko si je Stritar vzela, Koseskega malo tanje pregledati.

A poslušajmo, kaj se je zgodilo potem! „Novice“ so takój v 15. dan aprila na 127. str. „tabor knownothingov“ (ničevédcev) imenovalle vse óne, kateri se niso hoteli Koseskemu uklanjati, a Stritarja poklicale na boj: naj sam izkusi preložiti le en odstavek te Byronove pesni! Oglasila se je nanj potlej v 8. dan maja še „Danica“ na 150. str. A kam se je zdaj Stritar obrnil? — Spisal je odgovor in pridejál mu Byronovega „Mazepe“ prvih 230 gránesov, na

slovenski jezik preloženih iz angleščine, ter vse to poslal „Novicam“, katere niso natisnile ni odgovora ni priloge!

Imel je potem Stritar samó še jeden pot nezagrajen: ta je bil „Slovenski Glasnik“. Zatorej njemu pošlje odgovor in svojo oceno o Koseskega „Mazepi“, ter jej pridene uže nad 280 granesov iz rečene pesni Byronove. A zdaj zopet sirota Janežič ni védel, kam bi se dejál! Vender se je naposled še nekako dobro izmotal iz te zádrge. V „Slovenskem Glasniku“ je namreč od 222. strani dalje najprvo ponatisnil vse „Noviške“ in „Danične“ besede, ter za njimi takoj prostor dal Stritarjevemu odgovoru in prelogi v istem číslu svojih novin. Takó se je godilo še 1868. léta!

O tej priliki je Stritar pokazal sijajno, koliko more! in to dejanje mu je treba zabeležiti v letopis naše književnosti, če tudi g. Julij pl. Kleinmayr molčí o njem. Vender je Stritarju ves trud bil zamán! Koseski je ostal mojster pevcev tudi po sedáj, kakor so ga imenovali poprej.“¹

Pa tudi Levstik sam je bil posegel o tej priliki l. 1868. v boj: oglasil se je, prav tako nemudoma kakor Stritar, v podlistku „Slovenskega Naroda“ zoper Cigaleta s člankom „Objektivna kritika“, ki sta mu jo prinesli v Mariboru številki 9. in 10. dné že 21. in 23. aprila s podpisom „M. B-č.“, še isti teden torej za 16. listom „Novic“, ki je bil objavil 15. IV. Cigaletovo mahanje. Iz tega sledi, da je dobil tu Cigale svoj prvi odgovor, ker so Stritarjevega „Novice“ bile odklonite ter s tem zapoznile. Vendar pa se zdi, da pobija Levstik v tem članku hkrati od strani tudi Svetca, ki se je bil 15. januarja 1868. v „Novicah“ (na str. 23) nekaj oglasil za „objektivno“ kritiko.²

Imel pa je ta spor z „Novicami“ v Levstikovem delu še drugo posledico: prekinil mu je njegovo razpravo „Die slavischen monatsnamen von Dr. Franz Ritter von Miklosich“, ki so jo „Novice“ prinašale od 11. do 18. lista, od 11. marca pa do 29. aprila 1868., — kar na sredi, ob mesecu „Juniju“; navzlic opombi „Dal. prih.“ ni Levstik poslal „Novicam“ nadaljevanja. Oprijel pa se je bil poslej še bolj „Slovenskega Naroda“, ki je bil začel 2. aprila izhajati v Mariboru, ter mu pošiljal ostre članke in nepretrgoma dopisov iz Ljubljane.

Vendar pa vsled vsega tega niso zanemarili „Mladike“; Levstik je bil izbral in priredil zanjo svoje „pesmi“, Stritar pa zložil uvodni

¹ Fr. Levstik, Zgodovina slov. slovstva. (Lj. Zvon 1881./631 = Zbr. spisi V./181)

² „Kritike se ne branimo — ali stvarna, objektivna, zvedenska mora biti; a take, ki se v razloge malo ali nič ne spušča, temveč le osebe grdí in opravlja, ne potrebujemo; ona nikomur ne koristi, škodi pa mnogo, ker ljudstvu zaupanje podkopuje do narodnih mož, razprtije dela in celi narod pred tujim svetom ponižuje. Ako niso vredni zaupanja in spoštovanja tisti, ki so med prvimi, kdo ga bo imel do onih, ki so zadej? Ali je pa mogoče, da bi tako občestvo napredovalo ter potrebno moč in veljavo zadobilo, lahko vsak sam presodi. Brez zamere! Svetec.

sonet „Mladiki“ ter pripravil prvo polovico svoje povesti „Svetinova Metka“; pa se je pod konec m. aprila 1868. vsled tega razvilo naslednje dopisovanje med Dunajem in Ljubljano:

1. Jurčič in Stritar Levstiku:

Dragi prijatelj!

Na Dunaji 20 apr. 1868.

Pošiljam Ti tvoje pesmi nazaj. Sè Stritarjem obžalujeva, da n_[e]i|j|so¹ svojega namena dosegle t. j. da ni klasje žalostnega spomina vsaj tako dolgo živelo, da bi bile še tvoje pesmi na belo prišle. Mrtve tudi tako niso ležale pri Str., brali smo j_[ih]e večkrat kedar je bilo nas na večer v Stritarjevem stanovanji kaj več skupaj. — Ob enem pa ima_[m]va prošnjo do tebe — in to je glavna namera tega pisma. Ni mogoče Mladike tukaj tiskati. Kakor je nama neprijetno da bo pri Egru tako dolgo tiskanje trpelo, sva prisiljena tiskati jo tam. Nerad te obkladam s temi sitnostimi, pa ker vem da si dober mož, upam da _[zara]dobrej reči na ljubo ne boš odrekel če te prosim: da priložen uvod in začetek povesti tekoj oddaš v tiskarno kakor tudi tiste svoje pesmi, ktere si dovolil po _[mo]najinem zadnjič naznanjenim izbiranji natisnoti |dati|. Želiva da bi se tisk precej začel, druge rokopise pošljeva _[brz]v enih dnéh. Mladika naj ima obliko Jane-žičevega Cvetja samo za dve vrsti naj bode daljši |po dolzem|. Papir izberi čeden. Tiska naj se v 1000 (tisoč) eksemplarih. Kar se cene tiče, ne bomo se pulili. Do zdaj imamo na tihoma² in po vrhu nabranih okoli 600 naročnikov tedaj bomo plačali lahko. Torej naj Klein ceno sam postavi, zmeni se tí ž njim. Reci mu da pridenemo radi 1 gld. ali dva |na polo|, ako se tisk pospeši da bi bila stvar |končana| v kacin 3 tednih ali vsaj tako brž ko mogoče. Na prvej strani naj se tiska naslov kakor Ti ga prikadam. Na drugem listku brez številke³ kot predgovor pesem priložena „Mladika“ sama na enem listu, tako da druga stran prazna ostane. Pod I. se tiskajo Tvoje pesmi, ktere sem Ti v zadnjem pismu zaznamoval in „glumači“ in če _[si]morda še katero sam hočeš pridetí. Pod II. potem povest „Svetinova Metka“, ktere cele ne pošljem, ker Str. ni še konca ustvaril. To povest je Stritar-jevo mladostno delo, prvo njegovo. Težko sem ga pripravil da jo je dal. Škoda bi bilo, ko bi se bila izgubila, zakaj ima nektere scene kakor lepših ni v vseh naših novelah, kakor boš sam sprevidel.

Zdaj pa še eno prošnjo, ktero se ti malo bojim stav_[ija]jiti. To je zastran korekture. Prav rada bi, ko bi jo utegn_[vsaj t]il Ti prevzeti. Saj

¹ Prvotno je zapisal Jurčič tu: neso, potem pa preko e najpoprej i, in končno zraven še j. Očitnoda- vsled Levstikovih novotarij.

² Rokopis: tihomø, kar je pač le pisna hiba.

³ Rokopis ima: številke.

menda [Ti] je vendar mogoče eno uro na dan utrgati svojemu jeziko-slovju. Če boš mogel tako dober biti in prevzameš korekturo, drži se kar se jezika dostaja srede [med] denes splošnih oblik in [t]svoj[0]e slovnice [pa] Izdajo [naše] Mladike sem začel pripravljati najbolj zarad tega, da bi Stritarja malo bolj priklenol in privabil v naše ubogo literarstvo in ta namen sem dosegel, kajti mož je napravil blaga za več kot pol prostora. Če imam ktero zaslugo za slov. slovstvo (ne misli da se čem bahati) gotovo sem te najbolj vesel, da sem Stritarja „zapeljal v bratovščino“ pisalcev. Sam mi je že večkrat djal, da se morda ne bi bil [morda] nobenkrat oglasil, ko bi ga jaz ne bil v klasje [in po], vklenol. Lehko si potem misliš kako me je jelo ko sem v zadnjih Novicah bral Cigaletovo nepoštenost. Stritar sicer pravi da ga to ne zadeva čisto nič, pravi da [ga] je celo dobro zanj, ker je zdaj prisiljen odgovarjati in dokazati da ni tak „ničevdedec (knownothing)“ kakor stari s svojega viška prave. Vendar se jaz bojim, da ne bi jel misliti kakor Mojzes v puščavi: „dokler bo ta rod živ, ne pridemo v obljubljeni deželo,“ in bi tako zopet pero odložil. Ne vem še ali bo hotel Janežič Stritarjeve odgovore in dokazovanja v Glasnik jemati. Zatoraj sva se¹ Stritarjem sklenila tekoj v oktobru nov literaren list ustanoviti. Ker so se studentje tako radi naročevali na [m]Mladiko, upam da bodo tudi list podpirali. Glasnika ne morimo radi, toda — saj veš da mora biti.

Kaj [pravite] pravijo v Ljubljani o poslednjem Cigaletovem dopisu?

Želim da kedar [mu] boš Stritarju pisal, ne omeniš da sem Ti jaz kaj o tem govoril, da ga pa s poročilom spodbudiš, da ima vsaj mlade Slovence za seboj.

Srčno te pozdravlja | ostajam

Tvoj prijatelj

JJurčič.

Ko bi korekture ne mogel prevzeti prosim povedi to v Str. pismu ali pa Levcu. Kakor preštevilim bo pri „Mladiki“ celo materijalen dobiček tako da bomo [enkr] lahko enkrat sebi in domovini na zdravje pili. Ne zameri to opombo!

*

In tej debeli pošiljatvi Jurčičevi, ki je obsezala rokopisno zbirko Levstikovih pesmi ter prve prispevke Stritarjeve za „Mladiko“, je dodal Stritar pod isti ovoj še drugo prilogo: novo „peščico“ - verzov iz „Mazepe“ — za Novice, nov doštavek torej tistemu svojemu odgovoru, ki ga je bil komaj par dni poprej poslal naravnost Novicam samim, da pobije Cigaletovo „kritiko“; a s tem novim dostavkom pa še naslednji nedatirani list Levstiku:

¹ Pravzaprav: sè.

Dragi moj!

Tukej še eno peščico verzov. Ali jih boš hotel tudi g. Murniku nesti, saj tiskal, vém da jih ne bó, pa naj jih vsaj vidi; prestavil sem zdaj še ne v 4 dnevih malo več ko četert cele pesmi (vsa ima v originalu 870 verzov, mojih je pa 231) dala bi se toraj prestaviti céla v 16 dnevih, ko bi pa imel čas, veliko prej, saj si igram s tem le v prostih urah, katerih pa nimam ravno obilo!

Če mi kmalo odpišeš, storil mi boš veliko veselje!

Zbogom

Tvoj

Stritar.

Adrésa J. S. Universität, družega nič. —

2. Levstik je odgovoril Stritarju in Jurčiču le na kratko, obema istega dné 23. IV. 1868; a) Stritarju:

Dragi prijatelj!

V Ljubljani 23. 4. 1868.

Zgodilo se je, kakor si se nadejal. „Novice“ ne vzmó tvojega odgovora, kakor je pohleven i ponižen. Niti jaz steji od „Novic“ ne sem družega bil v svesti. Dobro je, da si se lotil Mazepo prestavljati, Prosim Te, dovrši ga! Naredi tudi ti kak |satiričen!| pesnišk uvod, pa ga daj natisnoti v tej ali prihodnej „Mladiki“. Tvoja prestava je mnogo boljša od Koseskega prestave. Kader bodeš Koseskega mahal, na vsa usta povedi, da nej niti ene pesmi, katero je on prestavil, da bi še je tudi ti ne upal prestaviti, bolje prestaviti. Tvojega rokopisa ne morem še vrnoti, ker ga ima še Murnik, kateri nej kriv, da se tvoja stvar nej natisnola, kajti vso oblast ima še zmerom dr. Bleiweis v rokah, i on mi je sam rekel, da sta se z Murnikom pogovorila, tvojega odgovora ne prinesiti, ker tega prepira nejsi v „Novicah“ pričel! Ali si bral v „sl. Narodu“ objektivno kritiko? Pišem jo jaz, kakor sem tudi jaz premahal Svetca; ali to pripovedujem samo tebi in Jurčiču, družemu nobenemu ne. Čuje se, da je Svetec vložil tožbo zoper „Zukunft“ i „sl. Narod“! Naj se le še huje blamira, če hoče! Rokopis ti vrnem, kader ga dobím. V Ljubljani sum náte letí, da pišeš „objektivno kritiko“, pa tega se ti nej treba nič bati! Na vsak način moraš Mazepo končati! — to se vé, če hočeš; ali dobro bi bilo na vse strani. Cigale te je samo zato zgrabil, ker je med staro gardo, in torej čuti tudi sebe udarjenega. Mladina stojí vsa za tebj! Samo to nekteri govore, da bi rajši bil počakal do smrti Koseskega, pa to samo kak neveljaven glasek tu in tam sproži! O Koseskem prihodnjič kaj več! „Mladika“ se je pri Egru začela tiskati. O tem sem Jurčiču obširneje pisal. Če „Glasnik“ ne vzame tvojega odgovora, vprašaj Tomšiča! Mislim, da ga vzame! Bodi zdrav za zdaj in mahaj, da te bodo roké boléle!

Z Bogom!

Tvoj stari prijatelj

Levstik.

Na vnanji strani naslov: Sr. Wolfgang | dem Herrn Josef Stritar | an der
 Universität | in | Wien. — Ljubljanski poštni pečat je z znamko vred odpadel; dunajski:
 6¹/₂ — 8¹/₂ A.: Wien 24. IV.

In b) Jurčiču:

Dragi prijatelj!

. V Ljubljani 23/4 868.

„Mladika“ se je začela tiskati precej, in vse bode, kakor želiš. Samo v svojih pesmih sem jaz naredil nekoliko premembe, to se vé da to obveljá samo, če dovoliš ti i Stritar. Vteknol sem namreč več pesmij, nego sta bila vidva odločila, a izpustil sem „Naprej,“ ker je Vilhar sicer gotovo vsega kriv, pa je siromak pri tem vendar sedel v ječi i mnogo novcev izgubil. Za zdaj ga pustimo! Vzel sem na dve imeni: Trnovski i Detelj naslednje pesmi: na ime Trnovski: Díguž, Vsak ob svojem času, Pri oknu, Vdomačítev, Dekliška tožba, Sramežljiva ljubica, Knjižna modrost; — na ime Detelj: Po noči, Simonu Jenku (zdaj: Pesniku, i Jenkovo ime je čisto izginolo iz pesmi), Petrarki, Skrivne želje, Vplenjeni spomin, Ljubezen, Vihra, Domovini, Glumači (osem zadnjih so sonetje), Reši nas zlega. — Gledal sem nekoliko na to, da bode Janežič morda kaj imel iz tega pobrati za svoje cvetnike, ali kakor imenuje svoje antologije. Mojih stvarij bi bilo za ¹/₂ pole. Vem, da je med izbrano robo mnogo slabšega, pa ker uže dolgo nejem nič te vrste tiskal, morda bi ne bilo napak, če [za] kaj več porinem ob enem v svet; saj spet ne vem, kdaj bodem imel kako priliko. Vendar vse je v Vajinih rokah; torej prosim, da mi hitro odpišeš o tem. Da bi le bilo res, da izdasta s Stritarjem lepoznanšk časnik! Pisal sem tudi njemu! Nagovarjaj ga, da Mazepo dovrši! Kar ga je meni poslal, mnogo je boljši od Koseskega prestave! S tem najbolj odbije surovi Cigaletov naskok. Sl. Narod mu dobro bere levite!¹ „Mladiko“ bode Eger tiskal, da pride morda uže konci majnika gotova iz peči ter pojde, kakor strupen sad med slovensko mladino! Vsaj Jeran morda utegne tako reči.

Bodi mi zdrav!

Tvoj

Levstik.

[Sr. Wolfgang | Herrn Josef Jurčič | Hörer der Philosophie an der Universität
 | in | [Wien]². — Poštni pečati: LAIBACH Stadt 24/4 (na znamki za 5 kr.); 6¹/₂ — 8¹/₂
 Ab: WIEN 24 IV.

3. Nista pa Jurčič in Stritar še prejela teh odgovorov Levstikovih,
 ko je z Dunaja odšlo naslednje novo pismo Levstiku:

Dragi prijatelj!

Na Dunaji 24. apr. 1868.

Stritar Te lepo prosi, da mu kar brž je moči nazaj pošlješ tisto,
 kar Ti je poslal in ob kratkem poveš kako je to da se v „Novice“ ni

¹ Levstik ima tu v mislih sam svojo „Objektivno kritiko“.

² Kar sem tu oklenil besedila, je v izvirniku dandanes odtrgano.

hotelo vzeti.¹ On misli reč drugde porabiti in pravi, da se mora za [o] odgovor Cigaletu zdaj tekoj podvizati, dokler je ta reč ljudem še bolj v spominu in nova. Torej bodi tako dober in pošlji mu nemudoma njegov zagovor s svojim poročilom.

Tvoj prijatelj JJurčič

Ali si prejel moje zadnje pismo in poslano za „M(l)ad“?² Ali hočem druge manuscripte Tebi poslati?

*

Pa že dva dni kesneje je sledil drugi list Jurčičev Levstiku, ki mu ž njim po privatnem potu pošilja dva rokopisa za „Mladiko“, a hkrati tudi že v njem odgovarja zadnjemu Levstikovemu pismu, vesel, da je Levstik dodal novih pesmi:

Dragi prijatelj!

Na Dunaji 26/4 68.

Pošiljam Ti tu po svojem prijatelj[ui] Levičniku nadaljevanje rokopisa St.—povesti. Konec pošljem [čez] [še] v tem tednu. Prilagam ob enem še drug spis ki bo prišel za številko V. na vrsto.

Da Ti daš več pesmi, kakor sva Te jih prosila, naju samo veseli Stritar mi je včeraj djal da bi rad imel vsako korekturno polo za kratek pregled. Če je torej že prva pola tiskana in ne še na čisto prosim pošlji [i] mu je po meni. Skrbela bova da se brž brž zopet nazaj pošlje. Moje reči ne bo trebalo pošiljati, kedar na vrsto pridejo, meni je vse en kup [..]. [če se prav] Najboljše bi bilo da bi se Stritarju pošiljala druga ali tretja (če se trikrat popravlja pri Egru) korektura. Za popravo v rokopisu in v prvej stavi prosiva to se ve da Tebe, ker kakor vidiš in veš v najino sramoto nisva oba še trdna v jeziku, Str. še menj ko jaz. — Sicer pa te prosim da malo priganjaš tiskarja.

Več prihodnjič! Zdravstvuj! Tvoj JJurčič

Maz. bo Str. prestavil.

*

Že naslednjega dne, 27. IV. 1868., še preden je imel to pismo Jurčičevo v rokah, pa je iztirjal in vrnil na Dunaj, kar je bil Stritar poslal „Novicam“, — Levstik z naslednjim dopisom:

Dragi prijatelj!

V Ljubljani 27/4. 868

Ne huduj se! Od Murnika nissem precej mogel dobiti tvojih spisov nazaj. V soboto večer,³ prejemši Jurčičevo pismo,⁴ rečem mu,

¹ Jurčič misli tu Stritarjev odgovor Cigaletovemu dopisu: prevod „Mazepe“.

² Jurčiču se je tu zapisalo „Mad“, kar je pa le očitna zgolj pisna hiba, nam. „Mlad“ = Mladiko.

³ Dne 25. IV. 1868.

⁴ Z dne 24. IV.

naj mi tvoje reči vrne, a obregnoj se je name, kakor bi ga bil ne vém kako zbodel. Obljubil mi je vse poslati v nedeljo (26. d.), pa mi je še le denes o poldne, da niti več nejem mogel s poldanjim vlakom pošiljatve tebi oddati. Prebral sem tvojo prestavo in tu ter tam nasvetoval, kako bi se morda bolje reklo, pa samo nasvetoval, da se torej mojega sveta moreš držati ali ne, kakor ti je po tvojem razumu. Ali nejsi dobil mojega pisma, katero sem ti ón teden pisal? Niti Jurčič ne? ¹ Kajti pisal sem obéma. Če ne, kam sta prišli pismi? Povedal sem tebi in Jurčiču več reči in tudi to, da se „Mladika“ tiska, ter da sem jaz nekoliko več vplél svojih pesnij nego sta jih bila vidva odločila, a to se vé da, samo če je vama po godi, če ne, ostane, kakor sta ukrenola. Prosim, da mi kmalu o tem odpíšeš ali ti ali Jurčič, ako mojih pisem res njejsa dobila, o čemer skoro dvomim. Meni zdaj ne bode menda treba Mazepe kritikovati, ali o jeziku ti morem pomoči, ako ti je ustrezno. Kar se tiče Murka, smeš reči, da on ni taka auctoritas, da bi vse veljalo, kar on ima. Če nimaš Murka, utegnem ti jaz podati date o njem. Prosim te še enkrat, kakor sem te v zadnjem dopisu, prestavi vsega Mazepo s kakim satiričnim uvodom, pa ga natisni ali v „Mladiki“ ali kde drugdé, in to bode Matevžu najboljši odgovor, toda o Koseskem sploh moraš tudi govoriti. Nekoliko dat o njem sem povedal Levcu. Toliko v náglici.

Z Bogom! Tvoj stari prijatelj Levstik.

Naslov: Sr. Wolfgeborn | Herrn Josef Stritar | Wien | Universität |. — Poštni pečati: LAIBACH Stadt; 6¹/₂ — 8¹/₂ Ab: Wien 28 IV

S tem pismom in to pošiljatvijo je bila Levstikova soudeležba pri Stritarjevi pravdi z Novicami pri kraju. Vodil pa je zvesto še nadalje tisk „Mladike“, ko je bilo delo zanjo končno srečno steklo, ter skrbel, da bi ne nastopila ob njej kaka zamuda. (Dalje prihodnjič.)

¹ Levstik misli tu svoji gorenji dve pismi z dné 23. IV.

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

V.

Veliko noč je praznovalo, dné 12. IV. tistega leta 1868., dunajsko „Literarno društvo“ torej še povsem v miru. Gojili so do tedaj vse leto že med seboj in pa z Levstikom záse literarno kritiko, ocenjevali si medsebojno svoje proizvode, — posebej na Dunaju Stritar Jurčičeve spise, a tudi Levstikovo poezijo, ter Levstik iz Ljubljane pa Jurčičevega „Desetega brata“, Koseskega, in nastajajočo „Mladiko“. Javnega hrupa pa do Velike noči l. 1868. niso doživeli.

Toda iz te medsebojne (povsem v smislu zaslovelega, l. 1858., torej ravno 10 let poprej v našem slovstvu obveljavnega Levstikovega gesla: „Bog živi kritiko!“ gojene) razpoloženosti za rešetanje literarne naše imovine je vzrastlo že nekako m. februarja 1868. na Dunaju tisto znamenito „V. kritično pismo“ Stritarjevo, ki mu Janežič zanj po Jurčiču izporoča svojo zahvalo že dné 7. marca; pismo, ki je v njem zavzelo naše dunajsko „Literarno društvo“ odločno stališče zoper slavljenelega Koseskega ter za zaničevanega, načeloma v pozabo pritiskanega Prešerna, s čimer je označilo to dunajsko društvo, „mala četa“, svoj literarni program: „Za Prešernom!“ za Pres

In izšlo je v literarni javnosti naši to pismo — dné 1. aprila 1868., dan poprej pred drugim važnim dogodkom našega literarnega razvoja: pred 1. številko novega „Slovenskega Naroda“. 1. = 1. stev.

Taka je bila torej situacija — o Veliki noči, dné 12. aprila, leta 1868.

Zganilo se je bilo sicer odporno gibanje v stari, takrat vladajoči stranki Bleiweisovi že pred Veliko nočjo: že dné 9. aprila, — torej na sam Veliki četrtek; ta datum ima namreč znani Cigaletov ugovor zoper Stritarjevo „V. pismo“: dunajski ugovor zoper dunajsko literarno stališče in dunajski literarni program „Literarnega društva“. Toda o tem ugovoru ni „mala četa“ še nič vedela o Veliki noči, ker je izšel v Novicah šele 15. aprila, prvo sredo po praznikih. to je

*maturni nalogi: prvi slavil Prešerna + premalo Koseskega. Zad
privoščil je nekaj vrtic. To bil gotovo temu povod.
Ja mi prof. Maru v nalogi zapisal manj dober red. Takrat se je
čudno zdelo, da se je na vsej maturi esino v mene vtaknil pred
vit. močnik, da mi žel prazati o Prešernu. Bili smo se ga v pre
A ni vsa maturo psi nikomur segel v matematis. Morda je bil
moje oliv. naloga. Morda ima ni vsčberal hud: protiprešernove,*

In takó torej lahko rečemo, da je bila Velika noč v „Literarnem društvu“ l. 1868. še povsem mirna, posvečena le notranjemu delu, posebej delu za „Mladiko“. Tudi za Jurčiča. Šele po 15. aprilu je vstalo nepričakovano gibanje navzven: polemika! Tudi za Jurčiča.

Že 18., ali najkeseje 19. aprila je poslal Stritar Novicam kos svojega prevoda iz „Mazepe“, kot odgovor tistemu, dné 15. aprila objavljenemu pozivu: „Naj poskusi Stritar posloveniti en sam tak odstavek!“ In 20. aprila je že priložil Stritar pismu, ki ga je pisal tega dné Jurčič z Dunaja v Ljubljano Levstiku, „še eno peščico verzov“, da jih je bilo vseh vkup, kakor sam pravi, 231: prvih sedem poglavij iz „Mazepe“, ki jim je dodal kesnje v Glasniku 1. VI. 1868., (odnosno že 16. V. 1868.) še osmo poglavje, še novih 50 verzov.

In že 21. aprila je prinesel „Slovenski Narod“ v Mariboru prvo, 23. pa potem še drugo polovico Levstikovega odgovora Cigaletu: znano njegovo satiro: „Objektivna kritika“.

Prav tiste dni, tik pred Levstikovo „Objektivno kritiko“ v neposredno poprejšnji 8. številki, pa je priletel v „Slovenskem Narodu“ še Jurčiču od neznane strani kol pod noge: ugovor zoper njegov (v 7. številki, 16. IV. objavljeni) članek „Literarno društvo“, ki je bil v njem vzel „J.(osip) J.(určič) Osat“ pod pero Trstenjakov, dné 4. aprila v 2. številki „Slovenskega Naroda“ podani „Nasvet, kako bi se slovstvena delavnost med slovenskimi pisatelji bolj pospeševala“; češ, — ako ustanovimo „literarno središče“: „literarno društvo in literarno glasilo“. A Jurčič je Trstenjaka 16. IV. zavrnil: „Klika bi se naredila“. In zoper ta Jurčičev članek je urednik Tomšič takoj v naslednji 8. številki (18. IV.) vsprejel v listek nepodpisani „Nasvet literarnega društva“ kot glas drugega zvona, ki pa zelo z visokega poje ter mlademu Jurčiču resnobno pridiguje: „Kdor skušenih rodoljubov resnobnim nasvetom odgovarja s posmehljivimi opombami, ta nima smejalcev za se, ampak proti sebi in prezira dostojnost.“

Ta listek je Stritar „Narodu“, odnosno njegovemu uredniku Tomšiču zelo zameril; odklonil je radi njega vsako sodelovanje pri listu. Ta zamera Stritarjeva pač priča, da za Jurčičevim ugovorom Trstenjakovemu „nasvetu“ tiči neko Stritarjevo soglašanje, — ki nam je sicer tu zelo umljivo. Ali ni Trstenjakov nasvet zastavljal poti dunajskemu, recimo Stritarjevemu „Literarnemu

društvu“, ki je imelo že tudi svoje literarno glasilo: Janežičev „Glasnik“ v Celovcu! Ali nima prav v tem dejstvu Jurčičev nastop zoper Trstenjaka svoje globlje, in Stritarjeva zamera svoje osebne korenine? Posebej, ko sta Jurčič in Stritar prav m. aprila 1868. že sklenila, „tekoj v oktobru nov literaren list ustanoviti“, — kakor je to razodel Jurčič Levstiku v pismu dné 20. IV.: dva dni za tistim anonimnim ugovorom v 8. številki „Naroda“, ki je Stritarja takó razsrdil, da je 13. V. pisal Levstiku: „V Narod ne mislim pisariti. To je čuden list — pustí, da si nekdo svoj rivec briše ob Jurčiča njemu pa ne dovoli, da bi kamen vzdignil!“

Odgovoril pa je Jurčič svojemu nepodpisanemu nasprotniku vendarle ter srečno zatrl s svojim odgovorom to polemiko in ž njo nevarnost, ki je obstoju in razvoju dunajskega „Literarnega društva“ hotela vstati od te strani, — dasi odgovoril šele nekako tri tedne kesneje: šele 5. maja v 15. številki „Naroda“, češ: „Še enkrat literarno društvo“, kjer izreka precej pikro ter nekako osebno prizadet vnovič isto svojo misel, da je „a priori zoper ustanovljenje splošnega literarnega društva“.¹

In takó sta Levstik in Jurčič dokončala svoje polemike torej poprej kakor pa Stritar svojo! Že 27. aprila, štiri dni torej kesneje kot je bil „Narod“ skončal njegovo „Objektivno kritiko“ zoper Cigaleta in drugove, je pisal Levstik Stritarju, ko mu je vračal njegov (iz Murnikovih rok prejeti) prevod „Mazepe“ spet na Dunaj: „Meni zdaj ne bode menda treba Mazepe kritikovati“, ter prepustil Stritarju, da opravi v svojem nameravanem, Novicam namenjenem odgovoru ta posel. In Jurčič je skončal svoj spor in obrambo „Literarnega društva“ že 5. maja; — le Stritarja je čakalo sedaj še poslednje delo! Pa je tudi ta skončal svojo zadevo že sredi m. maja, kakor priča datum pod njegovim „VI. kritičnim pismom“ v Glasniku 1868. na str. 230; datum: „V Vöslavu 16. majnika 1868.“

Medtem pa delo za „Mladiko“ ni zastalo, ampak hitelo redno in zdržema svojo pričeto pot.

¹ Da je pa bilo tiste dni res nekaj spora ali vsaj nesoglasja med urednikom Tomšičem in pa Jurčičem, dá nam slutiti kratko vprašanje (z dné 9. V. 1868., torej že štiri dni po Jurčičevi repliki) v 17. številki „Slov. Naroda“, kjer „Listnica vredništva“ dreza: „J.(osip) J.(určič). Os.(at): Kako si tolmačimo molčanje?“

** Za Murnika Stritar ni maral. Napravil ojer njegga fonet. govorec o ženski gopi - s to mislijo, da murniku žena = gloraka, enega ljubljanskim velmoj 7* is = pomagala v karjeri naprej*

1.

a) Pismu Levstikovemu z dné 24. aprila je Jurčič odgovoril prve dni maja, pred 8. V., v svojem nedatiranem listu, ki mu ž njim pošilja že pričetek svoje povesti „Sosedov sin“ za „Mladiko“, ne da bi slutil, kakó kasno mu bo sledil njen konec!

Dragi prijatelj! *Levstik*

Stritarja nisem že precej dolgo videl, ker je zunaj mesta. Zabičeval pak sem mu da naj ti brž ko more pošlje svoje pesmi in družih sestavkov.¹ Upam da Ti jih je in da je razen njegove povesti še kaj njegovega stavljeno.² — Pošiljam Ti tu prvo polovico svoje povesti, v drugej polovici³ morem⁴ še nekaj po Str. nasvetu dostaviti toraj pošljem v enih dneh. Na vrsto pride koj za IV. številko. Za Stritarjevo povestjo se bo tiskal namreč sestavek v verzih, katerega Ti je Str. menda že poslal, ali pa Ti ga bode kakor mu bom pisal v teh dneh.⁵ V jeziku popravi, prosim, toliko, da bo pisava moje in Str. povesti ^(v)po oblikah jezikovih enaka [...] in sicer Ti dajem popolno prosto roko, če spoznaš tu ali tam kako zmoto. Moja povest — kakor vse druge njene sestre — ni delana s tako pridnostjo, kakor si jo želim za stareja mirneja leta.

Sicer pa Te prosim da se tisk pospeši. Naročnike moram vedno pismeno tolažiti ker me tirjajo. || In skrbeti je tudi za denar pri studentih, da se ves zbere, predno se razkrope.

Ali si zvedel, kako Eger pole šteje. Koliko strani je v takej obliki ena pola? Ktera cena? Ali je mala osmerka ali šestnajsterka? Čez 10—12 ne sme obsegati knjiga. Nekaj dobička mora biti za naše Manihejce potolažiti. *Na Dunaju 7. 1868*

Zdravstvuj!

Tvoj prijatelj

JJurčič.

¹ Stritar je poslal svoje pesmi Levstiku za „Mladiko“ šele s pismom 19. V. 1868.

² En kos (= eno pisno polo) nadaljevanja svoje povesti pošilja Stritar šele 8. maja, radi česar se Jurčiču opravičuje 9. V.; sklep je poslal Stritar v Ljubljano šele 13. V. 1868.

³ Pisna napaka v rokopisu, nam.: polovici.

⁴ Jurčič misli: moram.

⁵ Jurčič pa ne meni tu Stritarjeve „Bele rute“, ki piše o njej Levstik Jurčiču že 28. III., češ, „da se zdaj skoro ne more natisniti, jer je politična, torej nekoliko zastarela pa tudi ne bi služilo, zdaj mahati dr. Coste, ko je uže tako razbit, da sam svoje cápice okrog sebe pobira!“ Bržè da misli Jurčič tu „Oresta“, ki ga je Stritar Levstiku poslal za Mladiko šele s pismom 19. V. 1868.

Da je to pismo Jurčičevo pa res iz dni pred 8. maja, priča nam nastopni kratki list Stritarjev z dné 8. V., ki ž njim Levstiku pošilja kos nadaljevanja svoje povesti „Svetinova Metka“, kakor to Jurčič napoveduje v gorenjem svojem dopisu!

Ljubi moj! *Levstik*

Dolgo Ti nisem odgovoril na Tvoje pismo — pa Ti tudi zdaj ne bom. — Tu imaš zopet en kos tiste nesrečne povesti, ki sem jo začel pisati v svojo pogúbo, saj ne vém, če jo bom preživel. To je pa tako:

Že pred kacimi 10 leti sem bil začel pisati to povest za neko literarno društvo, in bil sem je spisal skoraj polovico.¹ Potém pa je ta reč ostala takó — Létos pa — toraj čez 10 lét — nisem imel enkrat nič pripravljenega, da bi bral v lit. društvu; ko berbam po svojih starih popirjih, najdem tisto nesrečno rujino. Berem je en kos; potém pa mi Jurčič ne dá mirú, da jo moram spisati — pisal sem in pisal, pa nikoli nisem bil pri p[er]ra|vi volji; zdaj ga pá celo vrag zmoti, da mu jo moram dati v Mladiko — meni se pa toliko ljubi pisati, kakor pesu česen jesti. Pri vsem tem pa sem si še spridel prav dober preduret za psihologičen roman, ki sem ga tu priteknil za epizodo; pa [b] saj bi ga takó ne bil nikoli končál.

Druge reči prihodnjič.

Zbogom

Tvoj

stari Stritar.

Vöslau N^{ro} 137 — 8/5 68

b) Takoj naslednjega dné za tem dopisom Levstiku odgovarja 9. V. Jurčiču Stritar, pač vsled tistega lista, ki ga Jurčič omenja Levstiku, češ, da mu ga bo „pisal v teh dneh“, in ki se nam ni ohranil; poroča mu, da je poslal v Ljubljano eno polo, rokopisa, konec povesti pa da pošlje „res kmalo“. Priča nam ta list Stritarjev posebej, kako je bil pravi urednik „Mladike“ res Jurčič, ki je drezal in drezal, da je vspela!

¹ Pred 10 leti (1858) je bil Stritar že drugo (ker 1858/59 tretje) leto visokošolec na Dunaju, ko je 24. VII. leta 1855. bil zapustil ljubljansko gimnazijo z odlično maturo. (Jahresb. Gymnasium Laibach 1855., str. 27; in 1856, str. 30). Porojen 6. III. 1836 v Podsmereki št. 2. (fara Lašče), je imel takrat nekako svojih 22 let.

Ljubi g. Jurčič.

Vém, da me nimate v dobrem spominu, ker sem Vam napravil s svojo nemarnostjo tako sitnost zastran mladike; pa bodi Vam vsaj to v potolažbo, da sem poslal včeraj Levstiku eno polo povesti, zadnjo mu pošljem res kmalo in tako tudi druge reči. Pišite mi kaj o téj reči.

Kar se tiče tiste tožbe, v katero ste prišli Vi, kakor Poncij v véro, je moja misel tá, da bi govorili naravnost, če boste vprašani, kakor je bilo; sicer pa ravnajte po svoji previdnosti. Da sem jaz tudi vmés prišel, to je res čudno. Ko bi bil poklican, govoril bi kakor vém. Ali ste mi povédali tisto reč, ali ne — tega se ne vém več spomniti; če ste mi pa že povédali Vi, upam vsaj da mi niste „sub rosa“, (prosim, pomislite malo!) Zakaj to bi bilo meni prav hudo! —

Moje novo stanovanje mora biti prav poetično, ker naredil sem v dvéh dnéh nanj že 7 elegij se vé da nemških „in usum delfini“. predmeti so se vé da malo čudni — omara, ki je ní, — čevlji, ki niso snaženi, gosí, ki mi pojó jutranjo in večerno pesem — razni duhovi „ki vstajajo || iz temnih kotov — itd. pa prav ginljive so té „tristia ex ponto“. Naša žena je strašno huda, da sva izbrala tako stanovanje, in moje elegije so jo ginile do solz, ki jih je pa mislim bolj iz jéze točila. Pa dovolj tega!

Kaj pa počenjate Vi? V nedeljo sem mislil priti v mesto;¹ pa sem se zopet premislil — ali prav za prav „premišljen bil“. — Kdaj boste pa prišli Vi enkrat vèn? Zdaj je pač bolj prijetno, kakor je bilo zadnjič.

Če ne pridete, vsaj mi pišite, kolikor mi morete; jaz sem že ták egoist, da raje berem, ko pišem pisma.

Pozdravite vse poštene slovence — in ostanite samí zdravi in veseli!

Zbogom

Vaš stari

Stritar.

Vöslau 9./5 68.

¹ Bila je tista nedelja pred 9. V. kot dnevom tega pisma dné 3. V., a neposredno naslednja pa 10. V.; 9. V. je bila sobota. Katero nedeljo meni torej tu Stritar: ali bivšo 3. V., ali to 10. V.?

(Dalje prihodnjič.)

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

VI.

In že v torek, 13. V., pa je sledil Stritarjev odgovor Levstiku; in ž njim v prilogi konec Stritarjeve povesti:

VÖSLAU

Dragi moj!

Tu je konec moje povesti — in pa Tvojega poterpljenja, se bojím. Pomnil bom to delo vse svoje žive dni.

Tvoje pismi sem prejel obé.¹ Veseli me, da misliš dati več svojih pesmi v Mladiko — ktere in koliko — to bodi tebi samemu mar. Smejati sem se moral, ko mi je pravil Jurčič da ima Tvoja prekrasna pesem: Vsak ob svojem času — nek globok pomen² — koliko sežnjev globok, ne vém — da je le neka alegoríja . . Bog nas vari alegoríj! Zlasti pa ^[to] imenovano pesem mi pusti brez pomena, bolja je takó, kakor ko bi iméla sto pomenov. Ali je morda Diguž tudi alegoríja? Potém je pa že vse pri kraji! Kakó je že s tisto ubogo Mladiko?

Moje polemike je že konec.³ Za vsak prepír je treba dvéh — jaz pa sem prelén. Pisal sem bil Cigaletu — pričakoval sem prav zarobljenega odgovora — motil sem se — pisal mi je prav pošteno — bilo ga je srám da se je tako izpozabil. Rekel je, da hoče pisati Bleiweisu, || naj natisne moj odgovor — Zdaj pa ko mi ga je nazaj dal, je pa tudi dobro. V narod⁴ ne mislim pisariti — To je čuden list — pustí, da si nekdo svoj rivec briše ob Jurčiča njemu pa ne dovoli, da bi kamen vzdignil! —⁵

¹ Stritar meni tu Levstikovi pismi z dné 23. IV. in 27./IV., ter odgovarja s tem Levstikovemu vprašanju z dné 27.: „Ali nejsi dobil mojega pisma, katero sem ti ón teden pisal? Niti Jurčič ne? Kajti pisal sem obéma.“

² O tem je bil pisal Levstik Jurčiču 28./III. 1868.

³ Že 13. V., dasi ima Stritarjev odgovor Cigaletu datum šele: 16. majnika 1868; to priča, da je pisal Stritar ta odgovor Cigaletu že po spravi, ko se je s Cigaletom že povsem sprijaznil.

⁴ = Slov. Narod.

⁵ Stritar zavrača tu Levstika, ki mu je bil pisal 23./IV.: „Če Glasnik ne vzame tvojega odgovora, vprašaj Tomšiča! Mislim, da ga vzame!“ Članek zoper Jurčiča je bil izšel v Narodu 18. IV., kakor sem omenil. —

Ker ne vem več prav natanko, s katerimi besedami [si] sem končal zadnji kos svoje povésti, prosim te zveži in zverži to, kakor veš in znaš.

Sicer pa se dobro imej — in pa pričakuj, da Te bom kmalo zopet nadlegoval.

Zbogom

Tvoj

stari

Stritar

Vöslau 13/5 68.

Imel je s tem Levstik pravočasno v Ljubljani gradiva za 90 strani, za dobrih pet in pol pole „Mladike“, da je vzdržal torej delo prav po Jurčičevi želji v tiskarni lahko brez vsake zamude.

2.

Literaren dogodek med Levstikom in Jurčičem záse sta nadaljnji dve njuni pismi: pismi z dné 13. in 18. maja 1868. Istega dné, 13. V., ko je na Dunaju oddajal Stritar na pošto konec svoje povesti za Levstika, piše ta in poroča Jurčiču o „Mladiki“, da je dogotovil njeno prvo polo ter da mu jo tu pred odtiskom pošilja še v pregled. In o tej priliki je Levstiku prišlo pod peró, kar si je bil „dovolil“ ob tistem Stritarjevem sonetu; ki ga je bil Stritar zložil ter Jurčič Levstiku poslal že dné 20. aprila 1868 „Mladiki“ za uvod. Tista posebnost, dà, skoraj bolezen Levstikova, ki ima po času svoj začetek v hiši Vilharjevi, tudi tu ni dala Levstiku, da bi bil pustil in natisnil Stritarjev sonet tak, kakršnega mu je bil poslal Jurčič. V hiši Vilharjevi je Levstik opilil Miroslavu zbirko njegovih „Pesmi“, preden so izšle l. 1860.; s tem se je ta posebna poteza Levstikovega literarnega dela pričela! Štiri leta kesneje, l. 1864., je potem prijatelju Simonu Jenku „opilil“ njegovo zbirko: predelal in prepisal jo je lastnoročno vso od prve do zadnje pesmi, kakor priča v ostalini Levstikovi ohranjeni nam rokopis, ki ima sprej na prvi strani opombo: „Jenkove pesni, kakor sem mu jih bil popravil jaz — Levstik.“ Leta 1866. je nadalje „priredil“ po svoje tudi celó Prešernove „Poezije“ v prosluli Wagnerjevi izdaji. In zdaj, l. 1868., pa si je vzel pod pilo tudi verze „mladega“ Stritarja! Toda, ta se mu je pa uprl, takoj in odločno!

Ohranil se je še dodandanes v Levstikovi zapuščini Stritarjev izvorni rokopis tega soneta, ki je res do samih naglasnih znakov ves tak, kakor ga tu pošilja dné 13./V. Levstik Jurčiču v prepisu, češ, — za priméro. In ohranil se je tam tudi tisti Levstikov lastnoročni, na čisto prepisani popravek Stritarjevega soneta, ki ga je poslal Levstik v Egerjevo tiskarno z lastnoročno pripombo:

„Sonet ‚Mladiki‘ naj se tako popravi kakor je tukaj. Ali niso prevelike te črke, s katerimi je bila pesem ‚Mladik_(a)i‘ natisnena?“ Torej stavljen je bil že sonet Stritarjev, pač po izvorniku samem; pa ga je Levstik dal (radi „prevelikih“ črk) spet kar razdreti ter vnovič staviti, a sedaj po svoji koreniti predelavi, približno ter v glavnem takega, kakršnega imamo danes v „Mladiki“, kjer slove (brez vsakega podpisa):

MLADIKI.

Pomladi hči, Mladika! zdrava bodi,
Odrastlek novi starega drevésa!¹
Veselo dvigaj se, razvij peresa,
Ter cvet in blagi sad iz njega ródi!

Naj ubraníla vsakej te nezgódi,
Nad taboj vedno čula bi nebesa!
Da črv strupén ti ne oskruni lésa,
In da ti slana, toča nič ne škodi.

Iz tebe sestra za sestró požèni,
Da več ne bode vam sešteti broja,
Ko veje v šátor sklenete zeleni.

V vaš dom pletó naj ptice gnjezda svoja,
Pod njim naj potnik, znojni, oprášèni
Hladú si najde in dobí pokoja.²

¹ V Levstikovem rokopisu se glasi ta verz prvotno: „Odrastek plemenitega očesa!“ To priča, da ga je Levstik potem v korekturi sami spet še nadalje popravljaj.

² Zadnja dva verza je Levstik v svojem rokopisu, pač že po natisku soneta, sam sebi še vnovič popravil, in sicer tako-le:

Pod njim *si* potnik, znojni, oprášèni
Dobí hladú naj, sladkega pokoja.

Ni čudno torej, da je Fr. Levec prisojal ta sonet prvotno Levstiku samemu ter ga nameraval že, ko je dobil Levstikov lastnoročni rokopis njegov, vsprejeti v „Zbrane spise“ Levstikove. Toda izvorni rokopis Stritarjev ga je opozoril, da je povprašal za pojasnilo Stritarja, ki mu je odgovoril na dopisnici: | Bl. gosp. kolega! | Tisti sonet je moj! | Z odličnim spoštovanjem! | V Gersthofu 19/I 90. | Stritar || — An | Wohlgeboren Herrn Franz Levec, k. k. Realschulprofessor etc. | in Laibach. | (Poštni pečati: WÄHRING 19/I 7. A. 91; LAIBACH 22/1 91; — iz česar sledí, da je letnica 1890 v Stritarjevem odgovoru pomota, namestu 1891.) Ohranjeno v „Prešernovi mapi“ Levčevi.

Taka je bila torej ta zadeva, ki je Levstiku samemu nekam težila srce, ko je pisal Jurčiču, še preden je prejel Stritarjevo pismo in njegovo prilogo z dné 13. V., naslednji svoj list:

Dragi prijatelj!

V Ljubljani 13. maja 1868.

Hvala bogú! Prva pola „Mladike“ je gotova. Pošiljam ti jo na ogled, in prosim, da jo kakó Stritarju daš v pregled, ker je želel vsako svojo reč sam pregledati.¹ Tudi njemu bi lahko bil poslal eno posebno korekturno polo, pa je nisem, ker vém, da vidva morata ustno govoriti med seboj, predno se na čisto natisne. Tudi druga pola je skoraj uže gotova, in delo pojde zdaj naglo od rok, ker 1. pesni potrebuje največ poprav in zboljšáv, 2. prva pola je vselej najpočasnejša, kajti zdaj naslov ni lepo natisnen, zdaj za verze in za prozo niso prave črke odbrane itd. Če imata kaj opomniti, prosim, da odkrito opomnita, meni je vajina volja ukaz. Če je mojih pesnij preveč, recíta da jih nekoliko odvržemo²; če je katera prelahka, povedita mi odkrito, da jo izpustímo; če vama kaj posameznega |v njih| ni po godi, svetujta, kako bi se morda popravilo; zdaj je še čas. Stritarjeve povesti je še dosti pri meni, a končana še ni;³ poleg tega imam od njega še en

¹ Prva pola „Mladike“ obseza najprej naslovni list: | MLADIKA. | Izdala in založila | J. Stritar in J. Jurčič. | Prvo leto. | Tisk Egerjev v Ljubljani. | 1868. | — Na novem listu potem uvodno pesem: MLADIKI — brez podpisa; sonet, ki ga je zložil Stritar, in ki o njem razpravlja Levstik v tem svojem pismu. — Za tem prično šele na 3. listu (t. j. torej na 5. strani) Levstikove pesmi, ki so v prvi poli naslednje: Pěsmi in pevec (str. 5); Díguž (str. 7); Vsak ob svojem času (str. 8); Pri oknu (str. 10); Udomačítev (str. 11); Dekliška tožba (str. 12); Sramežljíva ljubica (str. 13); Knjižna modrost (str. 15/16), — vse brez podpisa. V drugi poli sledé še ostale pesmi Levstikove, in sicer: Po noči (str. 17); Solze (str. 18); Deklica (str. 19); Žensko lice (gazela, str. 21); Uplénjeni spomín (sonet, str. 22); Prevára (sonet, str. 23); Vihra (sonet, str. 24); Pesniku (sonet, str. 25); Glumáči (sonet, str. 26); Naša nesreča (sonet, str. 27); Réši nas zléga (str. 28/30), ki ima edina podpis: šifro —i—. (= [Levstík.]). Opustil je torej nameravana psevdonima: Trnovski in Detelj. — Levstikovih stvari je narastlo za dobro poldrugo polo. Le en sam list (str. 31/32) je v drugi poli še Stritarjeve povesti: „Svetinova Metka. (Povést.) Spisal Boris Mirán.“

² Levstik je bil tu najpoprej zapisal: odvrževa, pa je preko zadnjih dveh črk potem s krepkejšo potezo začrtal zlog *mo*.

³ Vsega vkup je Stritarjeve povesti v Mladiki od str. 31 do 90, torej seza čez polovico 6. pole. Za njo sledí 9 strani odlomka „Evelina. Iz romana Zorin, pisanega v pismih. (Boris Mirán.)“ — do str. 99.

drug kratek stavek o radovednosti.¹ Proza je na [drugej] [prvej] poli bolj raztegneno natisnena, a v priloženem listu (41. stran) bolj tesno.² Kako je vama bolj po godi? Stroški so enaki: če se tesneje tiska, gre menj popirja, pa je delo toliko dražje.

Sonet „Mladiki“ je bil po Stritarju tak:

1. Pomladi hči, mladika, zdrava bodi!
2. Ki si iz starega pognala lésa;
3. Veselo rasti ter razvij perésa,
4. In cvét, iz cveta blagi sad obródi.

5. Strupéna slana tebi naj ne škodi,
6. In zárod ne tatínskega mrčésa;
7. Naj milostna ti bodejo nebésa,
8. Dan v bran boš stala sleherni nezgódi!||

9. Pa sestra naj za séstro ti požene,
10. Množite se, da vam ne bode broja,
11. Skleníte združno vejice zelene.

12. Ptič v mračni dom vaš skrivaj gnjezda sv[oja,]³
13. Za znojne potnik ude, oprášêne
14. Hladú pod njim naj najde in pokoja.⁴

Veliko sem si upal; pre naredil sem ga. Ne vém,⁵
Stritar? Povedati mi je vzroke, zakaj sem ga n⁶ predru-

¹ Pač Stritarjev članek: „Ako bi človek vse videl in vedel! (Boris Mirán)“, ki sledi v „Mladiki“ takoj za „Evelino“ od str. 100–108, tik do konca 7. pole, ki obseza na str. 109/111 še eno Levstikovo pesem: Na Gorénjskem, s šifro — s —.

² Ta podatek priča, da je bilo tega dné (13. V.) Mladike stavljene torej že več ko za dve poli, ker vsaj do str. 41., kar dá že 3½ pole.

³ Kar sem tu dodal v oglatih oklepajih, je v izvorniku pisma odtrgano ter sem rekonstruiral sam iz konteksta.

⁴ Stritarjev izvornik ima v primeri s tem Levstikovim prepisom, ki priča, da je imel Levstik tu rokopis Stritarjev pred sabo, naslednje variante: verz 3: Veselo rasti [Vesélo rasti, — v. 3: razvij [razvij — v. 6: tatínskega mrčésa [tatinskega merčésa — v. 8: v bran [v brán — v. 8: sleherni [sléherni — v. 9: séstro [sestro — v. 10: Množite se [množite se — v. 11: zelene. [zelene! — v. 12: Ptič [Stritar je bil prvotno zapisal: Tič, a potem menda še sam s svinčnikom popravil: Ptič. — v. 13: oprášêne [oprašene

⁵ Kar sem tu označil kot vrzel s pikami, manjka v rokopisu, ker je v izvorniku pisma odtrgan precejšen kos gorenjega desnega vogla. Morda je stalo: kaj poreče ...

⁶ Pač: nekoliko.

gačil, akotudi so misli in podobe ostale s¹ kakor so bile. Verz 4. je nekoliko motil, kakoršen² poprej. Zdelo se mi je, da je „nebesa“ treba vsaj v³ polovici druge strofe na pomoč poklicati, ako se ni⁴ klicala uže v prvi strofi. Verz 6. mi ni bil po god⁵ ker „mrčes“ se mi zdi premalo plemenita beseda, . . .⁶ tudi je taka, da nihče prav ne vé, kaj znači: ali je „inse[kt]“ ali „ungeziefer“. Verz 8. se mi je zdel pretrd. Verz 10. se mi ni zdel čist, ker iz optativa nekako neharmonski preskoči v imperativ, torej iz 3. osebe v drugo. Tudi se mi je sploh zdelo, da |se| besedica „naj“ ni dovolj lepoglasno razpostavila⁷. Verz 12. je mnogo pretrd, tudi 14. ni lepoglasen; verz 13. ima presilovito raztrgane besede. S kratka, v sonetu se mi ni zdelo dovolj harmonije in čistega lepoglasja. Morda bi se verzi še bolje dali tako razvrstiti:

Odrastlek novi starega drevesa,
 Pomladi hčí, Mladika, zdrava bodi!
 [Naj] |Da| ubranila vsakej te nezgódi,
 Nad taboj vedno čula bi nebesa!
 Veselo dvigaj se, razvij peresa,
 Ter cvét in blagi sad iz njega ródi!
 Naj tebi slana, toča nič ne škodi,
 In črv strupén ti ne oskruni lésa.

Ali bi ne bilo tako še boljše? Poprava je grozno lahka; treba je skoraj samo prestaviti verze. Kaj mislita? Če vesta za zadnji verz namesti „najde in dobí“ kaj družega, povedita mi.

Hitro prosim odgovora! Zagovarjaj me Stritarju, ker sem tako predrzno popravljal. Z Bogom! Levstik

Dostavek: priložena 41. stran še ni nič popravljena, ampak taka, kakoršno je stavec prvič postavil. Ali je vama prav, če se jaz ne popišem⁸ z nikakoršnim imenom?

¹ Prostora za dve besedi; morda: sicer iste (ali: slične . . .)

² Morda: je bil

³ Pač: v prvi

⁴ Morda: ni(so bila po)klicala

⁵ Morda: po god(i, prvič) ker

⁶ Dodati bo tu besedico *pa*, ker je ostal še sled neke poteze, ki šla pod črto kakor pri *p*.

⁷ Prvotno je Levstik tu zapisal: *raznastavila*, a potem preko zloga *na* krepko popravil zlog *po*.

⁸ Pač pisna hiba nam.: *podpišem*.

Stritarjeva povest je jako lepa. Godí se v našem kraji!¹ Svetinovo, Žinga! (staro Žingarico sem tudi jaz poznal) vendar s tem imenom nisem dovoljen, ker ni slovansko.

*

In nató Jurčičev odgovor:

Dragi prijatelj!

Na Dunaji 18. maja 1868.

Meni se samemu sitno zdi da Ti to korekturo še le denes morem nazaj poslati. Stritar prebiva zdaj zunaj dunajskega mesta, v kopelskem kraji Vöslau. Zato sem mu moral poslani dve poli² še le po pošti na pregled dati in prinesel mi je je sinoči sam nazaj. Kar sva se zmenila, tu ob kratkem.

Kako ime, [bi] ali vsaj šifro bi želela prav zelo da [V] svojim pesmam pristaviš postavim vsaj kakov „—k“, če ne izmišljenega imena. To se ve da je tvojej volji prepuščeno, če hočeš za vse [z] svoje pesmi dobiti eno prejštopavljeno splošno ime, ali če pred vsako posebe postaviš ono znamenje. To želiva iz tega razloga ker se bova tudi midva podpisovala ali s polnim ali z izmišljenim imenom.³ Drugič Ti [ne] moram, dasi nerad, povedati,⁴ da Stritar ni bil nič kaj zadovoljen s tvojo popravo njegovih verzov.⁵ Samo eden || je djal da je bolji po tem kakor si ga Ti pre naredil. Zarad družih je rekel da si tako rekoč nekako preveč filolog in doktrinar

¹ Namreč: v Vel. Laščah, v rojstni fari Levstikovi.

² „Poslani dve poli“! Levstik piše 13. V.: „Prva pola Mladike je gotova! Pošiljam ti jo na ogled . . . Tudi druga pola je skoraj uže gotova . . .“ Kako torej to, da pa Jurčič tu v svojem odgovoru govori kar o dveh polah? Toda, to nesoglasje je bilo že Jurčiču samemu nekaj na poti. V pripisu na koncu svojega pisma vprašuje Jurčič sam Levstika, češ, da se mu tu stvari ne vjemajo: „Ti praviš, da je to ena pola, kar si mi poslal. Jaz sem zmerom štel 16 strani za eno polo. Kako tiskar to šteje? Kako rajta?“ To vprašanje Jurčičevo nam razvozlja nesoglasje popolnoma: Levstik je v svojem pismu štel, seveda pomotoma, dve poli (= 32 strani) za eno; jasno namreč sledi iz Jurčičevega odgovora, da mu je Levstik poslal „dve pólici“, ne 16, ampak 32 strani, — torej 13. V. že vse svoje pesmi v pregled; iz tega nepravilnega štetja Levstikovega nesporazumevanje že pri Jurčiču, in nevarnost enakega tudi pri nas.

³ Levstik je postavil na koncu vseh svojih pesmi šifro — i —, eno črko iz svojega pravega imena; kakor kesneje tudi pod svojo pesem „Na Gorénjskem“ istotakó eno, dasi drugo: — s —.

⁴ Najprej se je Jurčiču tu zapisalo: povem, pa je potem preko *m* dopisal zloga *dati*.

⁵ Namreč v uvodnem sonetu „Mladiki“.

postal. Pa to nič ne dé. — Ker Ti bo za Mladiko še precej verzov poslal, djal je „Prozo mu privoščim naj dela ž njo kar hoče, verzov pa ne. V deteljo ga bom spustil, v zelnik pa vendar ne sme še Levstik ne.“ — Kar se dostaje oblike, zdi se nama proza malo preveliko, predebelo tiskana. Dosti menj gradiva bo šlo kakor sva mislila. Toraj prosim, če je vse v en kup, naj se tiska stisneno, kakor je 41 stran. — Ime „Žinga“ tudi meni ni bilo po godi. Stritar je djal da ne more boljšega dobiti. Zdaj pak te prosi, zameni ga tí sam kakor hočeš. Saj si ves v besedah in imenih, tor[_a]ej nisi v zadregi za slovensko „Žingo“.¹

Kar [s] je zastran tvojih pesmi sva vesela da si jih toliko dal. Le eno imam jaz opomniti, in to je, da mi je neprijetno, ker si postavil dve pesmi vmes „Petrarki“ in „Ljubezen“ kateri sti že natisnjeni. Petrarki, se dobro spominjam da sem bral v „Vodnik-Album“ Ljubezen pak ravno tam ali kje drugdé. Morda || je še ktera druga že natisnena. Prosim pazi, in če je še mogoče izvrzi je, ter namesti druge. Postavim zakaj ne daš |lepe| gazele „žensko lice“ za katero sva Te prosila?² — Prve pesmi predposlednja³ strof[_e]o le izpusti, tem bolj ker si nekako iz podobne pal.⁴ — Sicer pa ti ne morem povedati kako sem v Mladiki tvojih pesmi vesel. V „sramežljivej ljubici“ je pravi in sami Levstik doma, Pesmi „pri oknu“ pak bi[_u] bil sam Goethe vesel. Tako tudi Diguža nihče drugi ne naredí kakor Tí. Naj Te ne žali, če ti pravim, da imam jaz mnogo raji Levstika poeta, kakor jeziko-slovca. Jaz si ne morem kaj, poslednje ima zame vendar zmerom nekaj suhega in oblič[_k]nega.⁵ Ko bi kaj molil zate, molil bi zato,

¹ Kje je stalo v Stritarjevi povesti ime „Žinga“, in katero ime je Levstik izpremenil v njej, ne vemo in ne moremo več določiti dandanes, ker Stritarjevega rokopisa nimamo in ne poznamo. Najbrže pa je bila prej „Žinga“ sedanja „Mana“.

² Levstik je ustregel tej želji Jurčičevi, ter izpustil že stavljene sonete „Petrarki“, „Ljubezen“ in pa še „Skrivne želje“, ki so bili vsi trije izšli v Vodnikovem albumu že l. 1859 (na str. 176). Dal pa je namesto njih tri nove, še nikjer ne natisnjene v tiskarno: dve pesmi („Deklica“ in gazelo „Žensko lice“) ter en sonet („Prevara“). Uvodno pesem „Pesmi in pevec“ ter pesmico „Solze“ je bil dodal že sam popreje.

³ Pisna hiba, nam.: predposlednjo.

⁴ Jurčič misli tu uvodno pesem „Pesmi in pevec“, ki se je glasila prvotno precej drugače, kakor je povzeti iz ohranjenega nam rokopisa. Izpustil ni Levstik le ene, ampak dve štrofi v natisku, ostale pa znatno predrugačil.

⁵ Najbrže je Jurčiču bila tu najprej pod peresom beseda: obličkast, pa je potem našel drugo lice: obličnega.

da bi te bog obvaroval, da se ne bi v Grimme in Miklosiche tako zaril, da bi naposled popuščal tega kar je nam Slovencem in Slovanom najbolj treba in za kar [si] imaš darove. Jaz sem tako pokvarjen, da si včasih mislim, [mi] sosebno če svoje dolgočasne profesorje poslušam, možje ki so suhi, ki nimajo srca za svet in človeka, naj bodo filologi Poet in filolog! — Naj ne bo blasfemija v tvojih očeh, kar pravim. Misli si, da sem neumen, ali da nisem kar [n]hočeš.¹

Korekture nadalje ni treba pošiljati, da se reč ne mudi. Samo kadar bodo Stritarjeve pesmi || na vrsti pošlji m[oj]u je pod naslovom: J. Str. bei Herrn Kanitz, im Hause des H. Dr. Boué in Vöslau bei Wien. — križem prevezano, (Kreuzband) Sicer pak prosim, sili in priganjaj kar moreš, da [bo] bo tisk kakor brž mogoče dovršen, da bi se mogla knjiga vsaj sredi junija razposiljati. Saj veš da imam med študenti največ naročnikov. Ne smem tor[a]ej predolgo pustiti, ker potlej bi pred prazniki teže denar potirjal. Škoda pak je za take berače kakor smo mi, če kakov goldinar odleti. Tudi me priganjajo in interpeluje(jo)² naročniki od vseh strani.

V drugej polovici junija pridem sam v Ljubljano. Tačas boš kaj povedal.³

Ostani zdrav!

Tvoj prijatelj

JJurčič

Lipold je ravno k meni prišel in ker pravi da sta znana, prosi, naj te pozdravljam. Še eno: Ti praviš, da je to ena pola, kar si mi poslal. Jaz sem zmerom štel 16 strani za eno polo. Kako tiskar to šteje? Kako rajta? To je važno za naju. Zarad plačila

[Dost. Ker nisva čisto nič imela za popravljati, menda je vse eno, če Ti ne pošljem teh dveh polic nazaj.]⁴

(Dalje prihodnjič.)

¹ Levstikovo stališče zoper to in take sodbe glej v njegovem sonetu „Jezik“. (Zbr. sp. I./215).

² Zlog *jo* je ostal tu Jurčiču v peresu.

³ To se ni zgodilo, ampak šele avgusta m. je prišel J. v Ljubljano — k študentovskemu shodu.

⁴ Zadnjo pripombo, pisano ob levem robu strani, je Jurčič spet prečrtal, zato sem jo oklenil z voglatimi oklepi.

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

V.

3.

Med obema dnevoma poslednjih dveh pisem, Levstikovega z dné 13., in Jurčičevega z dné 18. maja, — pa Stritarjev datum njegovega odgovora „Novicam“: dan 16. majnika 1868.!

Po kratkem uvodu, ki v njem pripoveduje sam o zgodbi svojega dopisa „Novicam“, je Stritar vzel v tem odgovoru le pesniško obliko, le verz in pa estetsko stran jezika v Koseskega prevodu „Mazepe“ pod nož. „Ker me je gosp. nasprotnik [Cigalè] poklical, naj poskusim predstaviti en sam odstavek Mazepe — priložil sem bil svojemu pismu [Novicam] 230 prvih verzov — prestavljenih v 4 dnevih v tá namén namreč, da pokažem, da se dá ta pesem predstaviti v ravno tistem metru; pa gosp. vrednik je vse to položil ‚ad akta‘! ... „Za odgovor naj bere gosp. nasprotnik [Cigalè] té kritične črtice, ... morda bo potem malo drugače sodil. Pri tem pisanji se bom zdrževal, kolikor moč, vse porednosti in norčavosti, katera je, kakor sem ravno skusil, tako malo po volji našim možém — naj me tu pa tam še tako prstje srbé.“ In res razpravlja Stritar o napakah prestave Koseskega v svojem VI. pismu nekam zeló stvarno, rekel bi: šolski hladno! Prva napaka: prestava „ni jasna, sem ter tje težko umljiva, na nekterih mestih čisto nerazumljiva“. Drugič: brez stvarnega razloga je g. predstavljavec „izvolil namesto izvirnih prostih štironogih jambov umetno talijansko osemvrstno petonogo stanco“, ki je „silila g. prestavljavca“, da je moral razbliniti izvirni verz, ker „prenesti kratek angleški verz“ v vrstico, za eno nogo daljšo; ter „da je moral raztrgati in razkosati povest, ki je v enem pisana“. „Takó je g. predstavljavec, in to je velika napaka, čisto spremenil karakter izvirne pesmi, in to gotovo ne njej na korist; česar se bo prepričal vsaki, kdor bere zaporedoma original in prestavo!“ In slednjič tretji očitek Stritarjev: Odklo-

¹ Stritar, Kritična pisma. VI. (Slov. Glasnik 1868., str. 226).

nivši kratkoma Levstikovo stališče, da bi grajal „tudi čisto jezikoslovne napake, katerih bi veliko našel tudi ne preoster filolog“, — očita Stritar Koseskemu nelepoto jezika; nelepe nekarakteristične ter torej prazne podobe; nepoetične izraze; napačne besede, ki pomenijo pravzaprav nekaj povsem drugega kot pa kar hoče ž njimi Koseski povedati, in ki zato motijo lepoto. Pri tem pa prebere Stritar s čitateljem Koseskega prevod le do šeste strani . . . ter suhoparno delo nadaljnjega branja tam kar strmó in zeló značilno prekine, češ: „Pa dovolj za zdaj! Dalje pisati mi brani jasno, mlado nebo nad menoj! zapeljivo se mi prilizuje ter mi boža lice mehka sapica, ter mi donaša sladek duh iz cvetoče seči za menoj, v seči pa poje penica na vejici čepé poleg svojega gnjezda. Zdaj pa misli in piši človek, če ti je mogoče! — v Vöslavu 16. majnika 1868. — J. Stritar.“

Vse to pa je pisal Stritar ter je bral Cigalè, ko sta se bila z „nasprotnikom“ že pobotala ter je Stritar bil s Cigaletom že od srca ves zadovoljen. To nam dokazuje Stritarjev list z dné že 13./V. 1868., kjer piše in poroča Levstiku: „Moje polemike je konec. . . . Pisal sem bil Cigaletu — pričakoval sem prav zarobljenega odgovora — motil sem se — pisal mi je prav pošteno — bilo ga je srám da se je tako izpozabil.“ Isto zadovoljnost s Cigaletom pa nam izpričuje tudi še drugo pismo, ki ga je tri leta kesneje, leta 1871., pisal Stritar C.-u v Ljubljano, ko mu je bil ta naznanil, da namerava izdati „almanah“ (torej nekakega sovrstnika „Mladiki“), ter da bi zato poprosil Levca in pa tudi Levstika za prispevke, kar Stritar tako-le odobruje:

Dragi gospod!

Prav dobra je Vaša misel, na Levstika in Levca se obrniti da Vam kaj pošljeta za Vaš almanah. O Levstikovi veljavi pač nij treba govoriti, in Levec se |je| v zadnjem časi jako poboljšal kakor kažejo njegove pesmi v Zvonu, tako da se je lepega nadejati od njega. Težko pa je povedati, kje prebiva zdaj, in kje bo prebival v prihodnjem časi. Pred enem tednom mi je pisal iz Reichenhalla, da pride čez „dober teden“ na Dunaj, če ne pojde z odgojencem v Merán; 3. novembra pa začne suplirati na goriški gimnaziji. To je vse, kar vem; kakor hitro kaj novega, gotovega izvém, Vam poročim.

Drugače je z Levstikom. Njegovo stanovanje sicer vem (III. Rudolfsgasse 34. 3. St. 17.) ali če hočete kaj dobiti od njega,

treba ga bode hudo prijeti in ne izpustiti. Levstik je poštenjak ves, kar ga je; ali čuden mož; jaz nemam nikakoršnega vpliva do njega; tudi nekaj časa že nič ne občuje z mano, dasi nikakor ne vem s čim bi se mu bil zameril. Jaz sem vedno z njim ravnal ne kakor mi je pamet, ampak kakor mi je serce velelo, s tem je vse rečeno; vendar se me vidno ogiblje, ne vem zakaj. Ker je pa vendar mogoče, da je v tem časi, kar se nijsva videla,¹ || svoje stanovanje premenil, pišite mu morebiti v pisarno T. L.² Kontrolredakteur im [Redact.-]Bureau des Reichsgesetzblattes I. Salvatorgasse 12 (če se ne motim, pa tudi treba nij številke) To službo je bil g. Cigale po vsi sili meni vrnil, [jaz](kakor se je pokazalo, zato da bi svojo krivico proti meni nekoliko poravnal) jaz sem jo prevzel s tó pogodbo, da jo Levstik v mojem imenu opravlja in plačo dobiva. To je terpelo eno leto; potem sem iz službe izstopil in njega za naslednika priporočil.

Ad vocem „Cigale“. To Vam je pošten mož, dober človek samo malo preobčutljiv in poleg tega strasten. Saj se morebiti spominjate, kako me je bil v Novicah z gorjačo napadel. Jaz sem mu na tó prav vljudno pismo pisal ter vprašal ga, kaj ga je tako razkačilo, da je tako slepo po meni mahal; [Mož] ker je prej vedno jako prijazno proti meni se vedel. Mož mi na to odgovori prav vljudno in prijazno, da se je „prenaglil“ mislé da mi „mladi“ stare zaničujemo itd. Tiste 3 sonete, ki so bili pravi corpus delicti, imenuje v pismi „mojsterske“! Takó je na sveti! Zdaj je vse poravnano, ker vidim, da mož nij hudoben. Ko bi bili drugi „pervaki“ vsaj taki, potem bi se že dalo izhajati.

Ravno mi pride na misel, ali ste nagovorili tudi g. Kersnika || on Vam je verl dečko, ki je par lepih pesmij zložil in še lepših obeta. — — — — —

Prav serčno Vas pozdravlja

Vaš

B.[aden] 16/9 71

stari St.

Tak je bil torej vtis Cigaletov na Stritarja leta 1868. In pod vplivom te osebne sprave je spisal Stritar za „Glasnika“, ko je bilo že „vse poravnano“, konec svoje polemike z „Novicami“ kar se članku očitno pozna na njegovem „glasu“. —

¹ Prvotno: vidila; pa je *i* potem zaokrožen v *e*.

² Pač pisna hiba za: F. L.

Naslednjega dné, ko je bil torej že opravil svojo literarno dolžnost za „Glasnika“, je šel Stritar iz Vöslau-a na Dunaj poiskat Jurčiča, da ž njim uredí tudi še svojo zadevo zaradi Levstika in Mladike; posledica te poti Stritarjeve je bil Jurčičev gorenji odgovor Levstiku z dné 18./V. 1868.

Takoj pa naslednji dan za Jurčičevim odgovorom je Stritar, 19./V., poslal tudi še sam — list Levstiku v Ljubljano:

Dragi moj!

Obljubil sem, akoravno ne rad, Jurčiču, nekaj pesmi v Mladiko. Tu jih imaš! Prosim Te, kér si že tako dober in stéji tolikanj prizadéneš za vbogo Mladiko, preglej jih — in povej mi, katéra ni za tisk, bodi si že zato, ali zató — saj jaz nikoli ne mislim na tisk, kadar délam pesmi — zató je pa pravi križ! Kakor vidiš nimajo napisa — Če hočeš postavi nad prvi oddelek: Pomlad in jesen (akóravno je to zelo trivijalno — ali kaj enacega, ali pa nič — kakor veš in znaš; jaz ne mislim nikoli na naslov. — Ker ne bo brez poprav — prosim — pošlji mi jih pred malo v pregled! Pritaknjeni kos nepisane tragedije „Orest“ natisni, ali pa ne — kakor misliš. V njem je takó rekoč kal, iz katerega bi imela razviti se (po moji misli) vsa tragédija. Enake reči hodijo meni večkrat po glavi. Misel je popolnoma neklasična — modérna — pa saj véš, da to nič ne dé — vide Ifigenio! O tej reči se dá veliko govoriti — in jaz mislim da bi dobro zagovarjal svoje mnenje!

Če ti ni všeč: Žinga; pa ji daj drugo primérno imé, saj me takó več ne veseli, ker sem si jo tako spridel. Tej povesti se je djalo prej: Županova Metka — pa mi je djal Jurčič, da naj premenim to imé zavoljo „Županove Micike“.

S tvojo popravo vvodne malenkosti ne morem popolnoma s Tabo ene misli biti. Izbil si ji, nevedoma ravno pointo — t. j. tatinski merčes — Kako to, da nisi vedel, ne kaj — ampak kdó je tatinski merčes! — Toča nič ne škodi, to se mi ne glasí lepó — „Pa sestra za sestro naj ti požene“ sem pisal jaz — namreč, iz starega drevesa — potem bodo mladike njene sestre — zdaj pa poganjajo iz njé — potem so pa njene hčeri (sevéda med sabo sestré) Zadnji verz — naj bi bil: ... — dobi naj — sladkega pokoja! —

Bodi dovolj teh opomb — dasi ravno niso še vse — Nektere reči pa so mi po volji n. pr. — V vaš dóm pletó naj tiči gnjezda svoja —

Ne zameri, da Ti dajem toliko opravka. Ali ni res mogoče — da bi Ti tudi jaz časi kaj storil? Bojim se res, da boš na zadnje nevoljen.

Iz serca Te pozdravlja

Tvoj

Vöslau (Nro 137) 19/5 68.

stari Stritar.

Če mi pišeš, prosim Te, povej mi, do kdaj Ti je zopet tréba novega blagá.

*

Stritar je s tem svojo obljubo in skrb ob „Mladiki“ — dopolnil.

Navzlic poslednji pripombi, ki priča, da je imel Stritar sicer še „blagá“, torej še več pesmi, če bi jih bilo tréba, namenjenih za „Mladiko“, — je bila to njegova zadnja pošiljatev: dovršil je tu, dné 19. maja, svoje delo in svoje prispevke — s pošiljatvijo „pesmi“, ki jih je bil Jurčič prejšnji dan napovedal Levstiku, ter s pošiljatvijo odlomka iz tragedije „Orest“: ker ni „Mladika“ nič več gradiva potrebovala za odmerjeni jej prostor.

In tu je zdaj Levstik, ko je imel vsled poslednje Stritarjeve pošiljatve takorekoč vse gradivo za „Mladiko“ v rokah, ker le konca Jurčičeve povesti še ne, ki pa o njej ni dvojil, da jo prejme o pravem času vso, — preskrbel, dasi ne sam spisal za „Slov. Narod“ oklic občinstvu; prišel je v Mariboru med svet dné 26. maja 1868. na zadnji strani 24. številke „Naroda“ kot naslednji nepodpisani, nekako razdobje v delu za „Mladiko“ označujoči

Književni oglas:

Že¹ se v Ljubljani tiska in v kratkem pride na svetlo slovenski almanah pod naslovom „Mladika“, kterega je s pomočjo nekterih mlajših dunajskih pisateljev vredil in izdal naj marljivejši slovenski pripovednik g. Jože Jurčič na Dunaji. Dela ne bomo po stari navadi hvalili, predno ga imamo v rokah; vendar si upamo že zdaj izreči, da imamo le kaj dovršenega pričakovati od znanega pisatelja izvernih slovenskih romanov: Deseti brat, Cvet in sad in prelepah novel in pripoved,¹ ktere jih¹ je Jurčič napisal za „Slov. Glasnik“, „Cvetje“ in knjižice

¹ Znaki, ki pričajo, da ta jezik ni Levstikov.

društva sv. Mohorja. Naj bi tudi slovensko občinstvo storilo svojo dolžnost in pridno segalo po knjižici, ki ne bode veljala več, kakor 60 kr. Naročnina se pošilja ali neposredno g. Jurčiču na Dunaj ali pa na¹ vredništvo „Slov. Narod“.² ktero bo rado oddalo naročnino g. izdatelja³ in knjižico o svojem času g. naročnikom.

VI.

Odkar je bil Levstik poslal Jurčiču dné 13./V. v pregled in presojo dovršeni prvi dve poli „Mladike“, ni ves mesec maj več pisal ni besedice na Dunaj. Isto nedeljo namreč, dné 17. maja, ko je bil po svojem, dan popreje, v soboto 16. V. dovršenem odgovoru „Novicam“ Stritar zaradi „Mladike“ obiskal Jurčiča na Dunaju, so bili v Ljubljani doživeli takozvaai „pretep na Ježici“; stekli so se bili na javni cesti tostran Črnuč kmetje z ljubljanskimi túrnerji, ko so se ti vračali pozno ponoči s svojega „majskega izleta“ iz Mengša v Ljubljano. Ta dogodek je dal novega gradiva lokalnim političnim bojem med Nemci in Slovenci, ter Levstiku snoví za ostre članke in mnoge dopise, ki jih je vse pošiljal „Narodu“; dopisovanje z Jurčičem in Stritarjem pa je nekako zanemaril, ker je imel gradiva za „Mladiko“ zadosti v rokah. Nič ni odpisal Jurčičevemu listu z dné 18., nič ni odgovoril Stritarjevi pošiljatvi z dné 19. maja, — dokler ga ni podrezal Stritar, ki je hudomušno priložil, kakor sledi iz nadaljnjih listov, Levstiku za odgovor — znamke, v začetku m. junija s tem-le svojim vprašanjem:

Ljubi prijatelj!

Ne bodi nevoljen, da Te zopet nadlegujem. Včeraj⁴ sem bil na Dunaju, kjer mi je povédal Jurčič, da nič ne vé, kakó stoji z Mladiko — in pa da bo pod tistem humorističnem spisom stalo moje imé.⁵ Prosim Te, prvič — če utegneš toliko — piši mi, koliko je že tiskane Mladike, in ali imaš dovolj materije — drugič pa, če je še mogoče, [p]re|naredi moje pravo v [p] izmišljeno imé.

¹ Znaki, ki pričajo, da ta jezik ni Levstikov.

² Tiskovna hiba, nam.: Naroda,

³ Tiskovna hiba, nam.: izdajateljju

⁴ Bilo je to binškoštni torek: 2. VI. 1868.

⁵ Stritar misli tu svoj spis „Ako bi človek vse videl in vedel!“, ki ga sam označa kot „humorističen“, a Levstik pa kot „satiričen“ spis.

Poslal sem Ti do sedaj vsega skupej: 1. povest (vso) 2. pesmi, 3. Prešer. god. 4. kós iz romana — ali si prejel vse to?

Še enkrat, ne bodi hud, in piši mi, če Ti je mogoče nekoliko verstic, da ne bom v skerbi.

Dobro se imej; se(r)čno Te pozdravlja

Tvoj

stari

Vöslau (N^{ro} 137.) 3. Junija 1868.

Stritar

*

Odgovor Levstikov Stritarju (5./VI. 1868):

6. Dragi prijatelj! V Ljublj [5]6/5 [pravilno: 5/6] 868

V naglici. Natisnena je „Metka“, „Evelina“ in tvoj satirični spis, na katerem se je ime popravilo. Jutri¹ se začno pesni tiskati, katere kmalu dobiš v popravo. Jaz sem to reč po svoje razvrstil, ker ne ti ne Jurčič mi nista povedala, kako naj se vrsté sestavki. Saj to ni važno.² Tvoji spisi so sijajni! Kako klasičen je „Preširnov god“! Drugi teden bosta dva stavca delala. Rokopisa je dovolj, ker je tudi Jurčič poslal velik kos povesti. Za polo s 16 stranmi bode po 12 gld. tiskóvnih stroškov. Zadnjega verza v sonetu „Mladiki“ nisem popravil, ker nisem utegnil, kajti fantu ki mi nosi poprave, bil sem naročil, naj mi prvo polo še enkrat prinese, pa mi je ni; potlej sem mu še enkrat naročil, in še enkrat mi je ni prinesel; grem v tiskalnico, pa najdem že vse, na čisto natisneno!³ Jezil sem se, in hotel že samo ta sonet še enkrat natijsniti, ali bal sem se stroškov. Prosim te, ne jezi se! Pointo o mer[s]česu sem čutil — predobro! In zdelo se mi je,

¹ Torej v soboto: 6. junija 1868.

² Levstik je takoj za Stritarjevo povestjo „Svetinova Metka“ postavil njegov „satirični spis“: „Ako bi človek vse videl in vedel!“ — s podpisom „Boris Mirán“. Za tem je dal v „Mladiko“ svojo „Na Gorenjskem“, potem pa po vrsti Stritarjeve poezije: dialog „Preširnov god v Elizii“, skupino „Pomlad in jesen“ I.—VI., ter „Popotne pesmi“ I.—VIII., balado „Izgubljeni sin“ in slednjič „Kos tragedije Orest“, — vse s psevdonomom: Boris Mirán. (Kakor priča to pismo Levstikovo, je 5. junija bilo „Mladike“ tiskane že osem pol. Za Stritarjevo poezijo sledi v „Mladiki“ kot sklep le še Jurčičeva povest „Sosedov sin“: od srede 9. do konca 15. pole.)

³ Stritar je bil na Levstikovo vprašanje Jurčiču ddo. 13./V.: „Če vesta za zadnji verz namesti, najde in dobi kaj družega, povedita mi“ — predlaga v pismu ddo. 19./V.: „Zadnji verz — naj bi bil: ... dobi naj — sladkega pokoja!“ Levstik pa je to popravo zamudil.

da v uvodnem sonetu ni bila na pravem mestu, torej sem jo oblomil, to je bil glavni vzrok mojih poprav. Mislim, da je boljše tako! Pišem tudi Jurčiču! Meniš, da ti nisem nič pisal, ker nisem imel za marke? Lej ga, lej ga! — Utegnil nisem, pa je! Prosim te, ne zameri!

Bodi zdrav!

Tvoj stari prijatelj

Levstik

Na Kureščku so se mirakeljni godili! Beri Laibacherico
4. dan t. m.¹

Naslov: | Sr. Wolfgang | Herrn Josef Stritar | in | Vöslau | bei Wien |
öN^{ro} 137. | — Poštne pečati: LAIBACH Stadt 5/6; Vöslau 6/6 68.²

In hkrati istega dne odgovor Jurčiču:

Dragi prijatelj!

V Ljubljani 5/6 868.

Natisnenega je: moje pesmi, Metka, Evelina in Stritarjev satirični spis. Jutri se začno [pe]Stritarjeve pesni tiskati. Drugi teden bosta delala dva stavca, da torej pojde reč hitreje od rok. Rokopisa za 1 teden še ne manjka. Stritarjevi spisi so klasični!

Tiskana pola (16) strani bode po 12 gld. 50 kr. tiskaríne³ stala. Vsa stvar mislim, da bode zvršena sredi tega meseca, ali vsaj na konci že zvezana. Priganjam, kar morem, ali ti ne veš, kakšni polži so naši tiskarji! Kaj pravite o tepeži na Jéžici? Preiskava je strašna! Pa se bodo spet blamirali!⁴ Ali „Narod“ kaj podpiraš? Ne jezíta se s Stritarjem zaradi farskih reči! Tako

¹ Levstik tu smeši dnevno vest „Laibacherice“ ddtó. 4./VI. 1868, na str. 939: Ein denkwürdiges Naturereigniß. Pompozen opis, kako je na Kureščku treščilo v neko družbo, ki je sedela ob nevihti pred gostilno.

² Ti poštni pečati pričajo, da je pismo res z dné 5./VI., ne pa 6./V., kakor se je Levstiku v naglici narobe zapisalo v nadpisu, kjer je bil Levstik sicer najpoprej že zapisal 5., a potem popravil preko 5. pa 6. maja!

³ Zapisal je tu Levstik najprej: tiskovíne, a potem preko *ov* popravil *ar*.

⁴ Prim. o tem dogodku: Laib. Ztg. 1868, štev. 113, str. 828 (oznanilo); štev. 114, str. 836 (18./V.: prvo poročilo o dogodku); štev. 115, str. 842/43 (19./V.: poseben podlistek „Maifahrt des Laibacher Turnvereins“); štev. 119-str. 876 (o glasovih nemškega časopisja). — Slov. Narod 1868, 23./V., štev. 23: Levstikov članek o dogodku. — Novice 1868, 20./V. (list 21, str. 169). — Ob-sodba: Slov. Narod 1868, 17./XI., štev. 97: „Obsojeni zaradi tepeža pri Ježici“; Novice 1868, v sredo 18./XI., str. 388: da so bili obsojeni v soboto (14. nov.) „po večdnevni obravnavi večidel na 2, eden na 3 leta, eden na 2 meseca, trije pa oproščeni; Laib. Ztg. 1868, 12. do 16. XI., štev. 261 do 264.

poštenega lista v tem oziru še nismo imeli, kakor je „Narod“! Premislita, kdo je listov gospodar, da torej Tomšič mora marsikaj vzeti v list, kar mu ni po volji.¹

Ne zameri, da ti nisem toliko časa nič pisal! Nisem utegnil. Zdaj je ura polu enajstih do poldne, in že 5 1/2 ur sem denes pri delu (od 5. ure zjutraj), pa sem vendar vedno v stiski.

Zdrav!

Tvoj stari prijatelj
Levstik

| Sr. Wolgeboren | Herrn Josef Jurčič | Hörer der Philosophie an der
Universität | in | Wien. | — Poštni pečati: LAIBACH Stadt (datum na znamki
nečitljiv); 9-11 Fr. WIEN 6-VI. 68.

*

Temu listu svojemu pa je Levstik dostavil takoj naslednjega dne še kratko vest kot posledico svojega zvečernega pomenka s Hohnom:

Dragi prijatelj!

V Ljubljani 6. 6. 1868

Če bodeš bral v „Novicah,“ da se je na „Mladiko“ naročiti pri bukvovezu Hohnu na starem trgu, védi, da sem to jaz razglasil, ker več ljudi vpraša po njej, in s Hohnom, ki jo tudi veže, govoril sem sinoči o tem. Tudi „Sl. Narod“ bode o tem pisal. Priganjaj Stritarja, da „Mazepo“ dovrši, če o družem neče odgovoriti Cigaletu. Te dni dobode v popravo svoje pesmi.

Zdrav!

Levstik

| Sr. Wolgeboren | Herrn Josef Jurčič | Hörer der Philosophie an der
Universität | in | Wien. | — Poštni pečati: LAIBACH Stadt (datum na znamki
nečitljiv); . . . Fr. WIEN 8-VI 68.

Dokazuje nam ta list tudi, da ni Levstik do gorenjega dneva še videl najnovejše, poslednje številke „Glasnika“ z dné 1. VI. 1868, ki je prinesel Stritarjev odgovor Cigaletu, VI. kritično pismo, ter — prenehal!

V „Narodu“ pa je izšla napovedana Levstikova notica o „Mladiki“ v torek 9. junija, na koncu 29. številke kot oglas:

„Slovenskega Naroda“

posamezni listi se dobivajo v Mariboru pri tiskarju g. Janžiču in bukvovezu g. Novaku. Od šte v. 27. pričenshi tudi pri g. E. Hohnu,

¹ To je menda Levstikova zavrnitev Stritarjeve zakletve v pismu z dné 19./V.: „V Narod ne mislim pisariti.“ Iz Levstikovega besedila „zaradi farskih reči“ bi se dalo sklepati, da je bil avtor tistega nepodpisanega članka zoper Jurčiča v Narodu (št. 8., 18./IV.) — duhovnik.

bukvovezu na starem trgu v Ljubljani. Cena posameznega lista 7 kr. Gosp. E. Hohn sprejema tudi naročnino (60 kr.) na J. Jurčičev slovenski almanah „Mladika“.

In soglasno imajo dan kesneje, 10. junija, res tudi „Novice“ o tem na str. 193, toda le med dopisi „Iz Ljubljane“, — štiri vrstice:

— Slovenski almanah „Mladika“ pride na svetlo konec tega meseca, ter se po 60 kr. naroča pri gosp. Hohnu na starem trgu, kateri tudi prodaja posamne liste časnika „Slovenski narod“.

Prav istega dné torej, kakor (na str. 189) vest — o smrti Glasnikovi, ki so jo slovenskemu slovstvu oznanile s temi-le lepimi besedami:

* Vredništvo „Slov. Glasnika“ naznanja, da „preobilica zastankov, pa tudi marsiktera nemila izkušnja ga je prisilila, da ustavi z današnjim listom izdavo „slov. Glasnika“ za drugo polletje; kako bode ž njim od novega leta naprej, to se pozneje določno oznani.“ — Čeprav sedanji resni časi beletristiki niso mili, vendar je želja upravičena, da zopet na svetlo pride vrli „Glasnik slov.“

Tako Novice! Vse drugačno obsmrtnico pa je spisal dva dni preje Janežičevemu „Glasniku“ ter jo poslal Levstiku v Ljubljano — Stritar!

VII.

Dragi moj!

Vender sem Te razdražil, da si mi odgovoril; zdaj Ti vender vém „štato“. Kdo pa pravi, da nimaš za marke?

Pa pustiva šalo — časi so žalostni — Glasnik|a| je bog k sebi poklical; njegove smerti sem tudi jaz, morda jaz nar bolj kriv! — Ne vém kakó je tó, pa resnično je — kjer imam jaz svojo rokó, vse gre na robe! Če hočem poriniti vóz — gre nazaj, ali pa zverne se in pokoplje celó voznika pod sabo! Takó je bilo s Klasjem, takó je zdaj z Glasnikom. Pošteni Janežič je zapisan v černe bukve — nič mu ne pomaga da pokóro déla — Ti možjé niso vsmiljeni, kakor naš nebeški oče ki sprejme z odpertimi rokami izgubljenega sina, ki pravi: pater peccavi! Žal mu¹ je res za možá. Kaj pa ga je neki motílo, da gré tiskat take blasfemíje!

¹ Pisna napaka, namestu *mi* . . .

To je dobro, da ni zdaj več navad[na] sežigati krivovercev, kakor nekdej! — Vse bo zdaj kazalo s perstom na novega merliča: glejte, taka-le se godí grešniku — Kak nadepoln mladenič je bil, kakor sv. Alojzi, čist, nedolžen; še vedel ni da sta dva spola v natori (v slovnici || pa trije)! Na zadnje se je pa takó popačil — bolje je, da ga je konec, kakor da bi nam še dalje kazil in kužil nedolžn[oj]e ovčice. — Slovenci smo čist, nedolžen, krotak in pohleven narod — mi nočemo romanov, zaljubljenih pesmi, zlasti pa nočemo kritike. Zdaj se je pravica i[s]zkazala! Molčé trobental bo: memento mori. — Pustite nas kakor smo — mi nočemo vaše omike — Zadovoljni smo s tem kar imamo — „berač je bil svoje [mo] torbe vesel“! — ¹

— In prav pravijo. —

Brez vse šale: jaz imam res nesrečno rokó — kar pišem, kar govorim, vse je ljudém gnus in groza! Kaj sem rés tako hudoben človek? Je moje sercé res tako smerdeče gnojišče! — Ko bi mogel drugače pisati, saj bi rad — ali ne morem — bog vé da ne morem — vsak tič po svoje poje — in ne more drugače — ali je to gréh?! To vprašanje prepuščam bogu — ne pa njegovim služabnikom!

Tvoja sodba o mojih rečéh je preveč prijateljska. Ali niso vredne moje reči, da jih malo bolj ostro primeš? Meni je res tréba ostre sodbe — Kdo me pa če soditi — Jurčič je dobra duša — govori z[mano] || kakor Ti. Če mi [s]češ kaj dobrega storiti, spravi se enkrat, kadar nimaš družega opravka, nad moje reči, zlasti pa pesmi, in povej mi odkritoserčno njihove slabosti in napake; saj sem Ti jaz tudi to storil, in dovolj odkritoserčno. Prosim te pa te dobrote za tó ker mislim (in sicer že dolgo mislim) nekoliko pesmi na svitlo dati. Teh mojih gréhov ne vé in ne zna nihče razen Jurčiča in Celestína — pa tá dva sta mi predobra; lože hvalita, kakor grajata. Če jih bom res izdal, bo kriv téga Jurčič, ki me močno naganja, nikakor pa ne nečimernost, ki je ne čutim v sebi toliko, da bi jo v óči vergel.

Če mi daš pri téh, kar sem Ti jih poslal — dobrih svetov, bom po njih druge popravil. Se vé da je tú še ena druga sitnost. Moje pesmi niso nič kaj pobožne. Po [i]Jeranovi misli so celo strašno nemoralne. To je križ! Tukaj sem sploh znán za pra-

¹ Levstikov zadnji verz iz polževe pesmi v „Ježi na Parnas“. (Pesmi 1854, str. 91.)

vega Katóna — nihče nima takó nabrušenega, celó strupenega jezika, kakor jaz, kadar je tréba grométi zoper nečimernost, nemoralnost in nesramnost ki se šopiri po bukvah in po ulicah, v gledišči in družini. „Stari godernjač“ („alter brummbär“) mi pravijo ženske, ki me spoštujejo in rade imajo — kaj pa še une, ki me ne morejo || terpeti (tudi tacih imam)! Če se pa obernem domu, tedaj pa sem nemoralen, nesramen, antikrist! Naši pobožni pomiškovalci so ostri možjé, njim ni moč vstreči! Za tó bi pa bilo tudi mordá narbolj¹je, da bi moje pesmi ostale kjer so. —

Zdaj sem Te pa že dovolj mudil, poverni se zopet k svojemu ljubemu besednjaku, in ne maraj nič za mojo proš¹njo. Saj to so le tako besede.

Včeraj (v nedeljo) je djal Jurčič,¹ da me bo prišel obiskat, da bi se kaj pomenila — pa ga ni bilo — pisma tudi nič; škoda, da nisi Ti malo bliže, — tako le — eno nedeljo popoldne — to bi ne bilo napačno. Malo sprehajati se in govoriti — potém malo jesti in piti, in kaditi, in vmés zopet govoriti; mislim da bi tudi Tebi ne bilo dolgčas; le politiko na stran in pa — filologíjo.

Zdaj je pa rés dovolj!

Zbogom!

Tvoj

Stritar

8/6 68.

Če mi ne pišesh kmalo, bom Ti spet mark poslal! — Koliko méroma pôl bo imela Mladika!

*

8. Dragi prijatelj!

V Ljubljani 11/6 868.

Da si ti „Glasnika“ ubil, tega ne verujem. Menim, da bi tudi brez tvojih spisov bil umrl. Ali ga ne mislita vidva z Jurčičem zopet odkopati, slovenskega Lazarja? Ali si „Mazepo“ uže dovršil? Vsaj tega dela ne meči iz rok, predno ga zarobiš. Koliko bode imela Mladika vseh pôl, ne vem, ker Jurčič ni še poslal vsega rokopisa. Kakih 11 |ali 12| takih pôl, kakoršno imaš zdaj ti v rokah, menda bi bilo iz tega, kolikor je zdaj v Ljubljani rokopisa.

Naredil sem ti nekoliko nevažnih popravkov v „pesmih“ ter nekoliko opomb na poslano korekturo. Moja sodba o tvojih pesmih je: kakoršne so, take morajo ostati, ker so čisti, naravni

¹ Bilo je to 7. junija.

odsvit čutečega, nežno in prav čutečega srca! Ti si originalen, kakor za Preširnom nikdo! Naj premišljam, kakor hočem, drugače ne morem soditi. Duhovniki morda porekó, da si blazíran, pa jaz te sodbe ne podpišem¹, če tudi se res vidi, da si živel med več[er]jo, izobraženo družbo velicnih mest. || Morda bi tu pa tam [kaj] želel — pa to so pedantne želje, porečeš — kar se dostaja jezika! Premalo izbirčen si v čistoti oblik, to je pravih slovniških oblik, o estetiki se ti nima najmanjše trohe očitati. Tako na pr. namesti

Povsod, kjer koli se polglasnik čuje,
bilo bi bolje:

Povsod, koder koli —
in potem [dalje] namestu: kjer vedno: koder.

Na čistoto rim moraš bolj paziti. Celó: kméta in cvéta ni čista rima, ker zadnja beseda ima t (ě), po dolenjski: cvé(j)ta. Saj veš, kako pri nas govoré, in to ima kóren v vseh slovanskih narečjih. Da ni Preširen bil Gorenjec, gotovo bi tukaj ne bil tako grešil. Čisti gorenjcizmi, nam Dolenjcem neznani so v njem tudi dežéla (дежѣла), dozôri, nam. dežêla, dozorí.

Jaz se ti čudim, da si do zdaj molčal, ko imaš take biserje svojega duha na papirji! Hiti, da pridejo kmalu na svitlo! Kar se tiče notranjega ustroja, ne morem ti svetovati o nobeni pesmi nič! Ti pišeš, kader moreš in kakor moreš; pa kakor pišeš, tako je prav! Jaz vse drugače delam in čutim nego ti! Ne morem ti povedati, kako sem vseh tvojih spisov zeló vesel, in furore bo, ko pride „Mladika“ na dan, o tem ni dvombe!

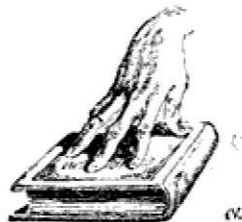
Bodi mi zdrav in vesel!

Tvoj stari
Levstik

Pošlji to korekturo nazaj, kar hitreje moreš!

(Dalje prihodnjič.)

¹ Rokopis pisma ima: popišem, — kar je le očitna pisna napaka.

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

VIII.

Nekako istočasno kakor Stritar, dva ali morda celo tri dni kesneje, je odgovoril tudi Jurčič Levstiku, — a ne o Glasniku kakor Stritar, ampak o takratnih ljubljanskih pretepih in njihovih posledicah. Poslal pa mu ni odgovora po pošti, ampak spet po privatnem selu, in sicer takrat po Šukljetu, ki je bil prišel 12. VI. z Dunaja v Ljubljano. Priložil je Jurčič pismu 5 listov nadaljevanja svoje povesti za „Mladiko“, z obljubo, da bo drugo sledilo „v enim dneh“, — sam ta dan brez vse slutnje torej, kaj prinesejo „Mladiki“ ravno od njegove strani najbližji dnevi!

Dragi prijatelj!

Tvoja zadnja dva pisma sem prejel.¹ Lepa hvala Ti, da si za Novice vabilo preskrbel. Jaz sem že davno mislil sam pisati tistemu Murniku,² pa nisem verjel da bi vzel, zastonj pa nerad moledovam. S „slov. Narodom“ sem se zdaj že malo sprijaznil in pisal bom več za listek.³ Politikovati pa ne mislim. Oglasiti se mislim med potom Tomšiču.⁴

Vprašaj kaj mislimo o tepeži na Ježici. Jaz pravim da ni prav pa da je po enej plati dobro. Dobro je da [se] naši ljudje enkrat vedo razloček ki je mej [ij] nami in in⁵ onimi. Bojim se pa da bi ta surovost predaleč ne zašla. Potrjujejo me v tem insulti v Medvodah, o katerih sem v Pressi zadnje

¹ Namreč Levstikovi pismi z dné 5./6. in 6./6. 1868.; in sicer je prejel Jurčič prvo dné 6., a drugo dne 8. VI. (Gl. poštna pečate dunajske).

² Janez Murnik je bil takrat pri Novicah odgovorni urednik (poleg fakičnega urednika drja. Bleiweisa); Jurčič odgovarja tu obvestilu Levstikovemu z dné 6. VI., ko najbrže še ni videl tam gori na Dunaju Novic samih, ki so šele 10. VI. prinesle tisto trivrstično notico o „Mladiki“; sicer bi tu pač ne imenoval tistih treh vrstic — „vabilo“.

³ Potrjuje nam ta stavek spet, da je res bila neka napetost, nekaka zamera med Jurčičem in Tomšičem, ki se je pa tu že spet izravnala.

⁴ Dostavek je ta pripomba k Jurčičevi napovedi v poslednjem listu njegovem (dné 18. V. 1868): „V drugej polovici junija pridem sam v Ljubljano“. Jurčič je bil torej tu še vedno iste misli ter ni potemtakem te dni (9.—11. VI.) še prav nič vedel, da pojde k „Narodu“ v Maribor.

⁵ Takó, pomotoma, v rokopisu pisma.

dni bral.¹ Malo sitno bo za našo deželo, če bodo vsacega človeka, [k] da [b] mu bo le suknja pod hrbtom opletala na cesti za slovenski pos vprašali. Kaj bodo potem tuji popotniki? Varovati se nam je slabega imena. To boš [pa] sam pritegnil, da je Gorenec sirov. Treba bi bilo pač take reči paralizovati tudi od slovenske strani. — Da so bili pa turnerji tepeni, tega sem bil vesel. Tepež je zmerom sirov, ali bodimo v mislih včasih tudi mladi, in mladost se rada tepe. — Ondan ko so bile tiste sokolske reči, bil sem jaz popolnoma zoper Sokole in zoper Kosto. Od ljudi v mestu, sosebno če so juristje (Križaj, Noli) zraven se sme drugačno obnašanje tirjati. Jaz jih toraj ne milujem da so bili obsojeni.² — Tudi menim da bi po enej strani ne škodilo,

¹ O tem članku dunajske „Presse“ (ddto. 29. V.) prim. „Novice“ 1868, list 23. (z dné 3. junija) na str. 186: „Stara dunajska ‚Presse‘ je v svojem 147. in 148. listu prinesla take ogromne pošasti, da se morajo rešiti na drugi, ne časnikarski poti.“ — In „Slov. Narod“ z dné 4. VI. 1868., šte. 27. (dopis „Iz Ljubljane 31. maja. A.): „Zoper nesramni vvodni članek stare ‚Presse‘ od dne 29. t. m. (t. j.: m. maja 1868.) sklenil je odbor ‚Sokola‘ vložiti tiskarno tožbo, tudi gg. dr. Bleiweis in dr. Costa, ki sta osebno na svoji časti žaljena, mislita tožiti ta list.“ — Glej tudi odporno „Vabilo“: Novice 3. VI. 1868, list 23., str. 185; in Slov. Narod 6. VI. 1868., šte. 28.

² Jurčiču so tu na misli ljubljanski dogodki izza dni od 11. do 14. marca 1868.: kazenska razprava pred ljubljanskim sodiščem zoper nekatere Sokole zaradi javnega nasilja in težke telesne poškodbe. Leta 1867. so bili namreč šli v nedeljo 23. julija popoldne ljubljanski Sokoli za pogrebom poštnega uradnika Grmeka ter praznovali potem zvečer njegov spomin v gostilni. Po noči pa so domov gredé iz kavarne „Gnezda“ srečali na Glavnem trgu v Ljubljani nekateri izmed Sokolov neke turnerje, ki so se vračali z izleta (iz Rimskih toplic). „Ti pa niso naše vere!“ Izzivanje je rodilo prerivanje; odrezovali so jim želode s čepic, a pri tem so nekoga ranili z nožem v lice. Vzrastla je iz tega kazenska zadeva „Horak in drugovi“, ki je v takratnem časopisju dobila ime: „Pravda zaradi ponočnega hrupa lansko poletje na velicem trgu v Ljubljani“ ter kesneje kratkoma: „Sokolovska pravda“ („Sokolprocess“). Zapleten je bil v to pravdo ter nekaj v preiskavi tudi takratni ljubljanski župan in bivši predsednik „Južnega Sokola“ dr. Costa, ki je bil prišel (domov gredé iz gostilne v Čitalnici) slučajno na lice mesta med pretepom ter je neki turner bil stopil iz gneče predenj, češ: tako so mi razrezali čepo in lice. — In o teh dogodkih je torej „ondan“, kakor pravi Jurčič, t. j. šele 11. do 14. marca 1868., bila sodna obravnava. Natančni opis vseh dogodkov in pa te 4-dnevne razprave gl.: Laib.-Ztg. 1868., Nr. 60.—67. (od 12. do 21. III.). Pozno po noči so v soboto 14./III. 1868. razglasili obsodbo I. instance: izmed 11 zatožencev je dobil trg. pomočnik Eduard Horak 6 mesecev, trg. pomočnik Kajzel 2, rezervist Janez Križaj 5, jurist Jože Križaj 3 zapora; železn. diurnist Garbeis 1 mesec, krojač Železnikar 6 tednov, komij Val. Vidic 2 meseca; vsi drugi (absolv. jurist Noli, stavec Sassenberg, komij Valenta, jurist Kham) so

če imajo kmete zdaj precej dolgo v preiskavi, zakaj potem izgubodo Nemci na deželi popolnoma kredit, kar je || je¹ zlasti zdaj dobro, ko moramo [po malem] lastnim ljudem oponirati.²

Stritar je Mazepo pustil. Koseskega bomo žagali drugo leto, ko bova sè Stritarjem svoj časopis imela.³ Cigale se je njemu nasproti — jaz ne vem ali sem ti že to pisal ali ne — popolnoma podal. Odgovoril je namreč na St. pismo prav prav pohlevno in ga je skoro za zamero prosil, rekši, da je pisal ono stvar v Novice „pod nekim upljivom“, da je „nagle krvi“ itd. Zato pa tudi Stritar nema več tacega veselja. Predober je. [v] Zdaj je v Vöslau, bei H. Kanitz im Hause d. Dr Boué tjekaj mu piši, če mu boš pesmi pošiljal.

Če moreš priženi Mladike tiskanje vsaj toliko da bom okrog 22. mogel 6 vezanih eksemplarov poslati svojim agentom po gimnazijah. Bojim⁴ da ne bi [b] mogel denarja potirjati pozneje.

Ljubljanske in nekaj družih [naročnikov] nabiravcev bom potem aviziral da bodo naravnost Egru denar poslali, da bo plačan prvi. Kako je bukvovez? Ali bo potrpel kacih 14 dni? [Ali]

12 pol naj bo knjiga debela. Pazi da se ne tiska zastonj preveč. Če bo blaga premalo pa Stritarju ali meni naznani.

Zdravstvuj! Upam da se bova kmalu videla

JJurčič

bili oproščeni. Obsojenci so priglasili priziv. (Gl.: Laib.-Ztg. Nr. 63. 16./III., 460). Nadalje prim. o tem tudi: Novice 18. III. 1868. (št. 12. na str. 94/95). „Narod“ takrat še ni izhajal; zato ima le odmeve tega dogodka; o prizivu v Gradec in razsodbi II. instance: št. 24. (26./5.), št. 25. (28./5.); o prizivu na Dunaj in razsodbi III. instance: št. 31. (13./6.); št. 51. (1./8.), št. 70. (15./9.), — vse dopisi istega dopisnika A. (= Levstika) „Iz Ljubljane“. Potrjena je bila v II. in III. obsodba I. instance, le Janez Križaj je namesto 5 mesecev dobil 4.

¹ Jurčič je tu obrnil stran ter ponovil pomotoma to besedico na novi strani pisma.

² S tem omenja Jurčič zaporedoma še onega drugega podobnega dogodka, ki je tiste dni razburjal Ljubljano: „pretepa na Ježici“ z dné 17. maja 1868. O tem sem že govoril. Tekli sta l. 1868. obe kazenski pravdi od maja m. nadalje vstricno: zaradi Ježice pred ljublj. sodiščem v I., „Sokolovska pravda“ pa v II. in III. instanci. Kovali so l. 1868. politični časopisi nemški in slovenski, vsak po svoje, iz teh dogodkov svoj politični kapital ter preplavljali javnost s članki o njih!

³ Odgovor Levstikovi besedi z dné 6. VI.: „Priganjaj Stritarja, da Mazepo dovrši.“

⁴ Izostalo je tu v rokopisu: *se*.

[Če bo prostor uvrsti te ^[od mene] narodne pesmi.]¹

Snov razvrsti kakor veš in znaš. — Zdaj pošljem samo [1]5 l. nadaljevanja povesti, drugo v enih dneh. ||

*

List Jurčičev je brez dneva. Vendar nam ga datirajo Levstikovi listi na oba kraja v dni od 9. do 11. VI. 1868. Jurčičevo pismo je namreč, kakor priča njegovo besedilo, — odgovor obema dvema poslednjima listoma Levstikovima z dné 5. in 6. VI.; ker pa je zadnje Levstikovo z dné 6. VI. Jurčič na Dunaju prejel, kakor dokazuje dunajski poštni pečat, šele 8. VI., — sledi iz tega, da ni njegov odgovor nastal pred tem dnem, a najbrže tudi ne ta dan sam: Jurčič je namreč hitel šele pripraviti zahtevani rokopis svoje povesti! Da pa ni pismo Jurčičevo kesnejšega datuma od 11. VI., izpričuje nam naslednji novi list Levstikov z dné 12. VI., ki dokazuje, da je Levstik prejel v Ljubljani gorenji nedatirani list Jurčičev že 12. VI., in sicer — slučajno — ravno med pisanjem svojega pisma; da je torej Levstik pričel svoj list, ko še ni nič slutil, da mu je Jurčič že odgovoril ter da je njegovo pismo že v Ljubljani; — a skončal pa svoj list z Jurčičevim pismom in pošiljatvijo njegovo v roki. Zató je ta list Levstikov tak-le:

Dragi prijatelj!

V Ljubljani 12 6 868.

Stritarju sem včeraj poslal prvo pôlo njegovih pesnij v popravo. Ker tiskalnica nima dovolj málih črk, da bi mu obé pôli ob enem mogel poslati, stavi se zdaj uže tvoj „sosedov sin.“ Delata dva stavca. Prosim te, da naglo pošlješ rokopis, kar si ga še odménil za „^[m]Mladíko.“ Če ti končaš to svojo povest, utegnilo bi vse vkupe dati kacih 13 pôl, kakoršni sem ti zadnjič bil dve [(vsaka po 16 strani)]² poslál. Dovolj za 60 kr.! Ali meniš morda še kaj družega uvrstiti? Prosim te, da hitro odgovoriš. Najslabše bodo moje reči v „Mladiki,“ katere se jako veselim, in delala bode furore! Stritarja nagovarjaj, da „pesmi“ izdá! On je za Preširnom prvi pesnik na Slovenskem. Ali prevzameta s Stritarjem vídva „Glasnik?“ To bi bilo vendar sramota, da

¹ Jurčič je to vrstico v pismu prečrtal; zató sem jo tu oklenil. — Priča pa nam, da je Jurčič imel tu zbirko nar. pesmi, ki jih je sam nabral. (Prim. ter dopolni prečrtane besede: „od mène [nabrane] narodne pesmi.“) In nameraval je te pesmi dati v „Mladiko“, pa se kar sproti premislil, svojo opombo prečrtal ter poslal Levstiku le nadaljevanje povesti.

² Dostavek Levstikov ob robu pisma.

enega lepoznanškega lista ne bi Slovenci mogli krmiti! Ali tudi Celestin kaj pošlje v „Mladiko“? Morda tudi „Levec“? Izbiraj same dobre stvari! Do zdaj je vse izvrstno [razen mojih reči! Take knjige Slovenci še nismo dobili!

Zdrav ostani!

Tvoj

stari prijatelj
Levstik

Ravno sem bil dovršil¹ pismo, ko mi Šukle prinese rokopis. Dovrši ti svojo povest, in potem bode „Mladika“ že večja nego 14 pól. Dovolj za prvo leto! Za te denarje se toliko dobrih reči nikjer ne dobí. Če imata še obilo gradiva, shranita ga ter prihodnje leto hitro po novem letu začnita izdajati nov zvezek. Za plačo ne skrbi! Bukvovez rad počaka. Ali bode že do 22. dan t. m. mogoče kaj dokončati ali ne, tega še ne vem. Priganjal bodem. Prostora ne ostaja nič nepotrebno praznega. Radoveden sem kriča, ki ga Mladika obudí tako gotovo, kakor si ti gotovo Jurčič!

Še enkrat z Bogom!

L:

[Sr. Wolgeborn | Herrn Josef Jurčič | Hörer der Philosophie an der Universität | in | Wien |. — Poštni pečati: LAIBACH Stadt 13/6 (na znamki); WIEN 13/6 9.-A. 68.

IX.

V naslednjih dnéh je povzročila med Stritarjem in Levstikom korektura Stritarjevih pesmi, t. j. korektura osme in pol devete pole, (vsled dveh pošiljatev) v dveh oddelkih epizodo záse, ki je potekla stvári primerno, a izvabila vendar Stritarju nekaj zanimivih opomb o samem sebi. Dné 11. VI. iz Ljubljane v Vöslau poslana prva korekturna pola je 13. VI. snela Stritarju s peresa ta-le odgovor Levstiku:

Dragi moj!

Hvalo Ti za poslano korektúro, zlasti pa za priložene verstíce. Tvoje opombe so resnične, le da se ne da v naglici vse tó preurediti; sploh jaz kaj težko popravljam — naj rajše pustím reč kakor je zapisana, češ: to jest faktum! Preširnov gód je bil prav nanagloma spisan za literarno društvo, mislil sem ga pozneje bolj obširno izpeljati — pa to délo je zaostálo, kakor toliko drugih.

¹ Rokopis: dovršil

„Svèt mladeniču“ — to vidim še le zdaj — ni na svojem mestu. Tisti verzi rés niso za naše bralce.¹ Prenaredil sem jih, se vé da so zdaj veliko slabji. — Sicer ne pozabi, da sem jaz le diletant, nikakor pa kakor vi drugi, pravi pisalec. Pišem le za tó — ker Ti nočeš — vse té reči, ki jih pišem jaz, bi bil Ti naredil veliko bolje. To sem že enkrat očitno izgovoril.² Zakaj [sem]si se tako zaril in zakopal v filologijo? Ali moramo rés obupati nad Tabo?

Rés, ali Ti ni pisal Jurčič, da bi se tiskalo nekoliko eksemplarov na boljši popir? —

Visoko črez goré in črez planjáve. Ljubi moj! to je || strah! Če Ti je mogoče, daj se izprositi — in prizanesi mi te strašne ere! Jaz imam posebno antipatíjo zoper njé, in lahko me človek razdraži ž njimi kakor — pesá! — Če pa ni mogoče — naj se zgodi Tvoja volja; in pa Atlantske! terd nam delate jezik — Kaj bi bil dejal temu Preširen! Kaj to ni prav, če se jezik sčasom malo vgladi — Kaj to ni prav, da pravi naše ljudstvo — bogastvo namestu bogatstvo itd. Pa to vi bolje uméte. Fiat justitia (filologiae) — pereat mundus (uhó)! Čudno se mi zdi da Ti Jurčič ní še poslal vse svoje povesti!

Zdaj Te pa lepó pozdravljam —

Z bogom Tvoj

stari prijatelj
Stritar.

Vösl. 13/6 68.

*

Štiri dni kesneje je odposlal Levstik že drugo korekturno polo Stritarju, — kar priča, da so v tiskarni res hiteli z delom. Pa saj je bil dan 22. junija, ki ga je bil Jurčič določil za prvih šest dokončanih izvodov, res — že pred vrati! Mudilo se je, — zató so pisma kratka in suhoparno stvarna.

Pošiljatvi svoji je Levstik priložil pol strani pisanja:

9.

V Ljubljani 17/6 868.

Pošiljam ti zopet popravo. Jurčič mi je naročil, da se natisne 30 eksemplarov na lepši list, in tako se tudi déla. Zdaj je

¹ Tu odgovarja Stritar pač neki pripombi Levstikovi, ki je ta ni zapisal v pismu, ampak na korekturo samo: „Naredil sem ti nekoliko nevažnih popravkov v pesmih ter nekoliko opomb na poslano korekturo.“ (Levstik: 11. VI.). Izgubilo se nam je vse to s korekturno polo vred.

² Kje?

uže 10. pōla natisnena¹, samo Jurčič ni še poslal konca svoje povesti: „Sosedov sin.“

Lepa hvala za poklon, da bi jaz vse bolje naredil nego ti! Da bi to le bilo res, pa ni! Kakor ti pišeš, moreš samo ti pisati, pa mirna Bosna!

Kar se tiče erov, to je sama kriva misel! Ali niso nemške besede: schroff, strumpf, schrill itd., terše² od naše besede: črez? Vsi drugi Slovani razen Kranjcev imajo črez.

Atlantiško nikakor ne more obveljati, ker je narejeno naravnost iz nem.: atlantisch s prilépkom: -ko, in tako so narejene vse besede s koncem: tišk na pr. poetišk, politišk, estetišk itd. Deblo je atlant- in pilepek je „sk“, torej atlantsk, ali atlansk, kakor gosposk (ne gospodišk) namestu: gospodsk. Takim jezikovim zaplunkom je treba vrata pokazati!

Zdaj delata „Mladiko“ dva stavca, in če bode vsega kacih 14 pōl po 16 strani, bode kmalu vse dovršeno, — gotovo s koncem tega meseca!

Bodi zdrav!

Tvoj stari prijatelj
Levstik

Naslov na vnanji strani: | Sr. Wolfgang | Herrn Josef Stritar | in | Vöslau | bei Wien | N^{ro} 137. |

Poštni pečat ljubljanski je z marko vred odtrgan; dunajski: Vöslau 18/6 68

Odgovor Stritarjev, ravno tako kratek, je brez dneva. Tudi poštnih pečatov nima list, ker so nam žalda ovitek pisma vrgli v koš. Vendar pa je pismu mogoče natančno določiti dan in sicer tako-le: 17. VI. je poslal Levstik korekturo in ž njo pismo svoje iz Ljubljane, kar je Stritar prejel oboje, kakor priča vöslauski pečat, dan kesneje, 18. VI.; ne sicer istega, ampak najbrže naslednjega dné, dné 19. VI., pa je že odgovoril v Ljubljano:

VÖSLAU

Dragi moj!

Vračam Ti korektúro in hvalo!

Str. 130. bi se morda pisalo: Ti na svetu je enaka?³ Kam pélje ...⁴ je dobro popravljeno; to sem že sam imel prej ...

¹ Levstik misli tu: stavljena ...

² Ta e v „terše“ se zdi, da je Levstikova „zafrakcija“. Sploh je to pismo nekam užaljeno kratkobesedno in ostro, kar je tudi Stritar dobro čutil, kakor priča njegov odgovor.

³ Levstikov popravek se sedaj v Mladiki glasi: Ktera voda, Rena voda! Tebi v svétu je enaka, ...

⁴ Str. 132. Mladike. (Začetek pesmi: „Izgubljeni sin“.)

Str. 136. Mordà bi srečno še ubežal bil ... Tu je pisano bilo .. ti ubežal bil ... z namenom ... kakor bi se bal matere ... noče je umoriti ... pa jo mora .. saj umeš kaj mislim .. Str. 137. Zastonj zverti se svet — mora biti: Zastonj! ... dalje .. pa gadje se vijó .. dalje .. namesti lačne naj bi se postavilo drugič gladne, da ne stoji dvakrat ...¹

Kar se tiče erov ne bom več siten .. to je čisto individualna reč .. kakor je sploh lepoglásje relativna stvar — mi Slovani imamo malo bolj kosmate ušesa!

Čudim se in čudim, da Jurčič ni še po_[zn]slal vse povesti — takó mi ni resnice govoril!

Prejel sem včeraj 3 Talije .. zavitek je okusen. Kaj ko bi bila Ml. taka? — [če] Bodi mi lepo pozdravljen. če Ti kaj ni prav — nikar ne bodi hud, raje se smijaj, vsaki govori kakor umé.

Z bogom!

Tvoj stari

Str ..

S tem je Stritar svoje delo za Mladiko dovršil do zadnje pike! Na dolgo je bil pri njej, da jo zaključi, — le še Jurčič. Prav on, ki si jo je želel dovršeno — do 22. junija 1868.

(Dalje prihodnjič.)

¹ Vse te opombe (o str. 136 in 137) se tičejo odlomka „Orest“, ki ga je torej tudi popravljal nekaj Levstik, a vendarle upošteval vse te opombe Stritarjeve ter vsprejel v Mladiko vse te popravke njegove!

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

X.

Sočasno z Mladiko je dozorevalo našemu slovstvu tiste dni tam na Dunaju še drugo dejstvo: ustanovitev novega beletrističnega lista, — novi „Glasnik“.

Komaj je bila prišla poslednja številka Janežičevega „Glasnika“ v svet, že se je pričelo, nele v pismih Levstikovih, ampak tudi javno po takratnem časopisju besedovanje o potrebi takega ali enakega lista med nami, ter o sramoti, da bi ga ne premogli Slovenci. Podpreti da treba Janežiča, da svoj list — nadaljuje.

Že 9. junija je „Slovenski Narod“ v svoji 29. številki prinesel „Od Savine“ jeremiado o naši slovenski razkosanosti, mlačnosti, trmoglavosti in sebičnosti ter klic: „na noge vsi, da zopet zbudimo izvrstnega Glasnika.“ „Pet sto naročnikov mu je zadosti, da vsaj izhaja po sedanji navadi, in teh bi ne našli med Slovenci?“ Dobro in potrebno da bi bilo tu — Trstenjakovo „literarno društvo“, ki ga pa, češ, — Ljubljana noče!

In štiri dni zatem, 13. VI., je v podlistku svoje 31. številke dal isti „Narod“ spet novo priganjanje v svet: „Še nekaj besed zastran Slovenskega Glasnika.“ Res, da so naši časi nemirni, da vsakogar bolj politika zanima; da zato tudi pisatelji nimajo potrebnega miru za leposlovno vstvarjanje. Razmere da so bolj ugodne političnemu časniku kakor pa „lepoznanskemu“. Premislimo naj le naše čitalnice! Vendar, „Slovenci, čast našega naroda zahteva, da se nam ne pretrga izdava Sl. Glasnika; naj se nam ne oponaša, da še enega edinega lepoznanskega lista vzdržati ne moremo.“ Zatorej, rodoljubje, — nabirajte naročnike in pošljite naročnino g. Janežiču, da bo mogel brez lastne škode nadaljevati izdavo. Vi pa, bogatini naši, ... pred vsemi pokažite ...

Glas vpijočega v puščavi — z dné 13. VI.! Z dné torej istega kakor naslednji list Janežičev Jurčiču — o isti zadevi:

Dragi prijatelj!

Danes sem dal na pošto list g. Stritarju v Vöslau v zadevi „Glasnikovi“, da se določno z Vami pogovori in ta reč dokončno vravná. Bodite tako dobri, skusite brž brž do njega priti, ker se da ustmeno lože v red spraviti¹; če bi pa nikar ne utegnili, pišite mu brž, naj Vam naznani, kaj in kako, da vem potem potrebno oznanilo med Slovence poslati.

G. Celeščina, ktereга pismo sem prejel, srčno pozdravljam, kakor tudi Vas in druge rodoljube. Ali naj Vam „Cvetnik“ in „družbine bukve“ na Dunaj pošljem ali je dobite v Ljubljani? To v naglici. Z Bogom

Vaš

V Celovcu 13/6 68

AntJanežič.

Bilo je torej drugo soboto po binkoštih, ko je Janežič odposlal svoji pismi Jurčiču in Stritarju na Dunaj, ki sta se pa dotedaj že bila odločila (kakor priča nedatirani list Jurčičev Levstiku z dné 10. VI.), da bosta „drugo leto . . . sè Stritarjem svoj časopis imela“.² In že naslednji petek, dné 19. VI.,³ je Janežič spisal in poslal naslednje „oznanilo med Slovence“, ki ga je „Slovenski Narod“ natisnil v svoji 35. številki dné 23. junija 1868:

Naznanilo za stran „slov. Glasnika“.

Z veseljem moremo danes vsem Slovencem naznaniti, da slovenski beletrističnik, naj mu bode ime „Glasnik“ ali kako drugače, v kratkem času spet oživi in sicer po zmožnejši roki vredovan, nego je bila naša. Naj mu priteko vsi domorodci v prav obilnem številu na pomoč! — Večini celoletnih Glasnikovih naročnikov smo poslali za povračilo po njih želji „Cvetnik slov. slovesnosti“, pa tudi več drugim gospodom, o katerih mislimo, da jim bode po godu; nekterim se je vrnil denar, drugi naj nam pa brž sporoče, kako in kaj, da nikdo ne ostane na izgubi. — Pri tej priložnosti naznanjamo, da „Glasnik“ ni prenehal izhajati zavoljo pomanjkanja naročnikov (bilo jih je okoli 300 dijaške

¹ Rokopis Janežičev pomotoma: spravite

² Lj. Zvon 1919., str. 298.

³ Istega dné torej kakor je Stritar vrnil z nedatiranim listom Levstiku v Ljubljano drugo in zadnjo korekturo svojo in skončal svoje delo za Mladiko!

mladine in nekaj čez 200 drugih domorodcev), ampak zavoljo preobilnih zaostankov; ponavljamo pa tudi ponižno prošnjo, naj se nam v kratkem času blagovoljno pošlje, kar nam še gre za „Glasnika“, „Cvetje“ in „Cvetnika“.

V Celovcu, 19. junija 1868.

Vredništvo „slov. Glasnika“.

V tistih dnéh torej od 13. do 19. VI. se je glede Janežiča odločila na Dunaju zadeva o Glasniku, — in sicer drugače, kakor je to želelo in si mislilo časopisje: Janežič se je sam odrekel nadaljevanju svojega lista ter pridobil Jurčiča in Stritarja, da sta končno sklenila ter mu tiste dni po 13., a pred 19. VI. izporočila svoj sklep, — da prevzameta Glasnika!

Táka je torej bila stvar dné 19. VI. 1868.! A tu pa se je z Jurčičeve strani naključilo, da so načrti z „Mladiko“ in „Glasnikom“ doživeli nepričakovane izpremembe.

1.

Za „Mladiko“ je Jurčič tam 10. ali 11. VI. obljubil v svojem pismu Levstiku nadaljevanje in konec rokopisa svojega „Sosedovega sina“ — „v enih dneh“. Toda minil je teden, minila sta dva; minila je tudi polovica m. junija, ki se je že nagibal h koncu: toda ne rokopisa ne Jurčiča ni bilo odnikoder v Ljubljano. Levstik je imel medtem drugega posla: 21. VI. izredni občni zbor „Dramatičnega društva“, ki mu je bil tiste dni pravzaprav duša, in ki ga je 21. VI. volilo za svojega predsednika;¹ poleg tega pa priprave pri „Sokolu“, ki je nameraval 28. VI. izlet čez Ježico v Tacen in Št. Vid, kjer je Levstik pripravljajl igro v Kraljičevi

¹ Novice 1868., str. 210 (list 26., 24./VI.); Slov. Narod 1868., 25./VI., štev. 36., — prvo kratko poročilo: „V odbor so voljeni: za predsednika gosp. Levstik Franjo z 42 glasovi, za blagajnika g. Žagar Dragotin z 44 gl., za odbornike pa: gg. Jurčič J., Stritar Josip, Drašlar Pavel, dr. Bleiweis Karol, Gutman Emili, Murnik Ivan, Grasseli Peter, Kozina Juri, Nolli Josip, Pour Eduard, Valenta Vojteh, dr. Poklukar Josip, Ravnikar Franjo, dr. Papež Fr., Zabukovec Jakob, Bolé Dragotin, Cegnar Franjo in Vavru Ivan. Ker pa zadnji ne more prevzeti volitve zarad drugih opravil, stopi na njegovo mesto gosp. Lavrič Dragotin.“ Obširen popis tega občnega zbora, in sicer popis Levstikov: Slov. Narod 1868., štev. 38. (2./VII.) ter štev. 41. (9. VII.): „Dramatično društvo. — A. (Iz Ljubljane.)“ — Glavna važnost tega obč. zbora: borba za slovenske predstave v dež. gledišču, ki so v njem tiste čase po milosti takratnega dež. odbora smeli igrati le nemški. In to borbo je neizprosno vodil — sam „trdi“ Levstik!

gostilni ter hodil tja učiti igralce sam osebno.¹ Odtod pač odlašanje, — da se je šele po dobrih štirinajstih dneh, ker ga je tiskarna pritiskala, vzprožil ter urgiral:

Dragi prijatelj!

V Ljubljani 25/6 868

Vsak dan čakam ali tebe ali rokopisa — zastonj. Kar je bilo rokopisa, postavljeno je že vse. Pošlji brzo, ako hočeš, da knjiga kmalu pride na svitlo. Vsa dozdanja tvarina daje nekaj nad 12 pól (po 16 strani pôla); priredi rokopis, kakor veš, da je prav, in kolikor misliš, da bode knjiga debela. Stritar misli, da bi se „Mladiki“ dale take platnice, kakoršne ima „Talijska“. Kaj ti sodiš? Odgovôri naglo!

Pri nas je homotj, kolikor jih more biti. Izgred „Sokolov“ za nedeljo (28. t. m.) je Pajek prepovedal. Ravno grem v sejo; kaj se tam sklene, še ne vém. Narod nad Ljubljano je hotel Sokolovce sprejeti z velikansko demonstracijo, in to je vso stvar naredilo Nemcem (t. j. policijskej stranki) neprijetno. Kaj bode iz tega, zveš po časnikih.

Z Bogom!

Tvoj stari prijatelj

Fr. Levstik

Če nimaš novcev, pošlji rokopis nefrankiran (a na recepis) g. Kleinu, jaz zdaj tudi nisem z mošnjo posebno podprt; potlej vse z g. Kleinom poračunita; govoril sem o tem že ž njim.

| Sr. Wolgeborn | Herrn Josef Jurčič | Hörer der Philosophie an der Universität | in | Wien. | — Poštni pečati: LAIBACH Stadt 25/6 (na znamki); 6¹/₂-8¹/₂ Ab: WIEN 26 VI

Toda Jurčič se Levstiku ni oglasil; namesto njega pa iz svojega Stritar, in sicer že naslednjega dné, v petek:

VÖSLAU

Ljubi prijatelj!

Že zopet Te moram nadlegovati. Jurčič se mi je izgubil. Ali ste ga videli morda kjé pri Vas? Dejal mi je, da pojde morabit domú — pisal sem mu že dvakrat na Dunaj, pa ni nič odgovora. Janežič mi piše, naj začneva koj izdajati glasnika (!) Vprašal sem Jurčiča kaj misli — pa ni odgovora! Prosim Te, če ga vidiš kjé, reci mu, naj mi piše, vsaj, kje je.

¹ Prim. dopis v Slov. Narodu 1868., šte. 36. (25./VI.: „Iz Ljubljane, 22. junija. A.“): „Namenjeno je bilo, da se bode igrala v Št. Vidu na prostem Vilharjeva šaloigra „Slep ni lep“, ali slavno deželno predsedstvo spoznalo je to igro nevarno (!) in jo prepovedalo. Igrati se bo morala kaka druga igra.“ In res, igrali so burko „Ključec je od smrti vstal“. (Sl. Narod 1868., št. 39., 4./VII.: Listek.)

Prebral sem skoraj vse tiste tri Talije. Ko bi mi bile te reči kaj mari — vprašal bi le naše dramatike, zakaj ne predstavljajo boljših iger, saj to bi jim bilo vse v en kúp — té komedije so grozno žalostne; sicer pa je to prizadevanje vse hvale vredno! — Če vidiš Mladiko, pozdravi jo!

Ne zameri, da Te vedno nadlégujem — pa dobro se imej. Bog Ti daj hladú na duši in na telesu!

Zbogom Tvoj

Vösl. 26.6 68.

stari Stritar.

Levstik je prejel ta list 27. ali morda celó 28. VI., tik pred narodnim praznikom torej ali pa celó na praznik sam, ki ga je slavila „nova“ Ljubljana (na strašno jezo „stari“ Ljubljani) v svoji okolici vendarle, navzlic vsem policijskim oviram, tisto nedeljo 28. VI.! Bil je Levstik seveda tudi pri Sokolskem izletu, in sicer, kakor je bil takrat sloves o njem, da „bo izlet v Narodu popisal“. Šel pa ni z izprevodom, ampak ga je čakal pred Tacnom; in tam je prvič v življenju videl 18 letno „dete“¹, Koširjevo Franjo, izbrano, da sprejme tisti dan sokolsko narodno manifestacijo z ogovorom, ki ga je bil prinesel dan, dva popreje materi v hišo takratni domači župnik, blagi narodnjak Anton Namrè. Pričakovalo je „dete“ izprevoda zaradi hude vročine v senci drevesa, ko pristopi tja v isto senco neznan mu še takrat gospod s šalo, ter takrat še brez vsake druge misli, le češ, bo treba li kaj suflerja?²

Šele v torek 2. VII. (ter ne 2. VI., kakor se mu je pomotoma zapisalo)³ je Levstik (istega dné torej kot je bila v Ljubljani

¹ Levstikova lastna beseda z dné 4. II. 1887.

² Novice 1868., str. 217. (1. VII.): „Nekaj streljajev pred vasjo sprejme Sokolovce velika množica ljudstva z prelično zastavo, ter tej množici na čelu stalo je 20 deklet“. — In: Slov. Narod 1868, šte. 39. (4. VII.): „Pa je bilo treba naprej proti Tacnu, kjer je bila v zelo okinčani cerkvi sv. maša, pri kateri so peli ‚Sokolovci‘ in jih spremljajoči pevci čitalnični. Tu na meji pred Tacnom bil je eden naj lepših trenutkov vsega izhoda. Z veliko trobojno zastavo čakala je množica ljudstva ‚Sokole‘ in na čelu deputacije več ko 20 deklet okinčanih s cveticami.“ — Levstik je ob prihodu Sokolov, stoječ pod istim drevesom, zaklical: „Govor!“ ter takó opozoril sprevod, da ni šel v velikem trušču in navalu ljudi kar mimo, ampak obstal k sprejemu. Govor Franjin so natisnile Novice in Narod. (l. c.)

³ Najpoprej je bil sicer zapisal Levstik 1/6, a potem 1 pretvoril in popravil v 2. Poštni datum dunajski: 4/7 — priča, da je list res iz m. julija, če bi že ne zadoščala vsebina njegova sama.

kazenska razprava zoper „Triglav“ zaradi Levstikovega članka „Unsere Deutschliberalen“¹ — ob vseh teh dogodkih odgovoril slednjič Stritarju:

7. Dragi prijatelj! V Ljubljani [1]2/6 (pravilno: 2/7) 868

Vprašaj me, kje je Jurčič. Jaz toliko vem, kolikor ti. Pisal sem mu, naj pošlje rokopis, ali sam pride v Ljubljano.² Nič! Ón teden³ mi je g. Tomšič, „Narodov“ vrednik, v Ljubljano prišel, pripovedoval, da Jurčič prevzame „Narodov“ podlistek za 30 gld. na mesec; morda je uže v Mariboru, od koder je bajè dobil uže 50 gld. plače na vzémje. „Mladika“ je uže pred enim tednom [in pol] bila vsa postavljena, kar je rokopisa; zdaj bi bilo uže vse lahko gotovo z vezanjem in vsem, da Jurčič ni zaostal z rokopisom; 12 pól (po 16 straníj) je zdaj pri bukvovezu; Jurčičeva povest še ni dokončana. Pisal sem o Jurčiči tudi v Maribor g. Tomšiču, morda je tam.

Kar se dostaja „Talijs“, prav sodiš; ali nekaj ti moram opomniti. Imamo že mnogo starih iger prestavljenih, nektre že celo od 1848. leta, in menim, da se morajo vsaj z večine [vse] potiskati, ker nam vsega še manjka; saj veš da je šele začetek naše dramatike. Za praktično rabo zdaj, dokler delamo samo z diletanti, ne potrebujemo ne dolzih komedij ne tragedij, ker imajo preveč osob, nego samo igrice z malim številom osob, in take so z večine vse, do zdaj prestavljene in dramatičnemu društvu za tisk poslane. Prijatelj, torej potrpi! Kadar si dobdemo igralce ter [si] kako oskrbimo igrališče, potem bode vse drugače.

Zdrav ostani!

Tvoj stari prijatelj

Levstik

Naslov: | Sr. Wolfgang | Herrn Josef Stritar | in | Vöslau | bei Wien |
§N^{ro} 137. | — Poštni pečat ljubljanski je odtrgan z znamko vred; dunajski:
Vöslau 4/7 68

Z obratno pošto, takoj istega dne kakor je prejel Levstikovo poročilo, pa Stritar:

¹ To pravdo je Levstik podrobno opisal v „Narodu“: štev. 36. (25./6.: „tožba zarad hujskanja narodnosti po § 301 k. z.“); štev. 37. (27./6.); in poročilo o razpravi sami („Tiskovna pravda Triglava. Iz Ljubljane. A.“): štev. 40. in 41. (7. in 9. VII. 1868).

² Bilo je to 25. VI.

³ Torej pred 28. VI., ker tisti teden od 21. — 28. VI. 1868.

Dragi prijatelj!

Ne morem se prečuditi temu, kar mi pišeš. Kdaj mi je dejal že Jurčič, da Ti je poslal že vso povest! Včera je sem govoril na Dunaji z njim — vprašal sem ga, ali vé kaj, kakó je z Mladiko. Dejal mi je, da nič ne vé, kér mu [ni] ničesar ne poročiš. Ravnokar sem mu pisal dvé pismi, eno na Dunaj, eno v Maribor (ker mi je dejal da pojde kmalo tje) in sem mu poročil — kar mi pišeš!

Vse to je prav neprijetno, in malo na korist Mladiki, ki tako strašno počasi poganja — ljudém bo že dolg čas!

Ne bodi hud, da se Ti toliko sitnosti dela! Tudi ne zaméri — kar sem dejal o Taliji, v take reči se ne bom več méšal!

Dobro se iměj — serčno Te pozdravlja

Tvoj

stari

Vösl. 4/7 68.

Stritar.

(Dalje prihodnjič.)

Pavel Golia:

Brez sna . . .

Iz zbirke: Harpa izgnanika.

Svetilka dogoreva,
a ena le ni in ni.
In noč čez okno zeva.
Zdaj se zabliska. Zagrmí.
Spet tiho. Noč in molk.
In padanje dežjã za steno,
kot da tekó obilne solze
za strašen dolg,
ki zanj ni odpuščanja, ne odveze.
In leno, leno
gre čas naprej. Ne gre, a leze.

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

2.

Jurčič je bil torej dné 3. VII. 1868. vendarle še na Dunaju ter je tega dné še govoril tam ž njim Stritar sam. In bilo je, kakor da čaka Jurčič nekega odgovora in poročila Levstikovega iz Ljubljane — na neko pošiljatev svojo, toda zastonj! Tu je vstajala Stritarju in Levstiku ob „Mladiki“ nekaka uganka; in 4. VII. je vsled tega Stritar pisal, istega dné kakor svoje gorenje Levstiku, Jurčiču torej — dve pismi: eno na Dunaj, eno v Maribor, ki pa se nam nista ohranili. Toda, kaj Jurčič nató?

Ne vemo druzega kot to, da se Jurčič ni oglasil ne Stritarju, ne Levstiku. Ker se nam ni ohranilo nobeno izmed omenjenih dveh pisem Stritarjevih Jurčiču (ddto 4./VII.), a tudi morebitni kesnejši odgovor Jurčičev ne, ne moremo niti toliko sklepati, je li Jurčič katero sploh prejel, in če, — kedaj in kje?

Pač pa je odgovoril Stritarjevemu listu z dné 4. VII. Levstik, in sicer že pred 9. VII., ker tega dné je že spet odpisal Levstiku — Stritar! Torej je Levstik, prejemši Stritarjev list z dné 4. VII. recimo že takoj naslednjega dné 5. VII., odgovoril Stritarju že vsaj 7. ali najkeseje 8. VII. 1868.; toda ta list Levstikov nam ni znan, ker ga Stritar ni dal na razpolago. Ali se nam je izgubil? Ali si ga je Stritar pridržal namenoma? Da ga je pa Stritar prejel, priča nam naslednji njegov odgovor Levstiku:

Dragi moj!

To je bolj ko čudno; jaz ne vém, kaj bi si mislil; od Jurčiča nič odgovora, eno pismo vsaj je moral prejéti. Ravno taka je tudi z Janežičem — ta pravi da ní prejel enega rokopísa, uni pa da ga je poslal. Samo tegá ^[1]Te prosim, nikar ne govori, da [s]bo sum nate letel! ¹ — To je rés že malo skandału podobno; ljudje

¹ Stritarju je tu pač na mislih Jurčičeva povest „Doktor Karbonarius“, ki je bila ostala prav to isto leto v Glasniku nedokončana, „ker nam (kakor naznanja urednik Janežič 27. V. 1868, na str. 236) g. pisatelj žalibog še ni poslal konca do denašnjega dneva“. Iz opombe Stritarjeve izvemo: da je Jurčič

bodo nazadnje nevoljni vso to reč na miru pustili. Meni je le žal, prav žal, da imaš Ti sitnosti za vso svojo prijaznost!

Saj sem jaz tudi zanikern, kakor veš; ali ta reč ima tudi svoje meje. Meni je djal J. že v začetku majnika, da je vse gotovo in pripravljeno za tisk, le moje reči še ne; naj se toraj podvizam, da se reč ne zadržuje; in rés, akoravno se mi je toliko ljubilo pisati kakor pesu česen jesti, silil sem se, in zveršil sem, kakor sem vedel in mogel svoje reči, zlasti pa povest je, končana tako nanagloma, tako poveršno in posiljeno, da me je rés sram; ko bi bil človek tako vedel, bil bi lepo sčasoma pisal kadar bi se mu bilo ljubilo!

Ne zameri, z bogom!

Tvoj

Vösl. 9/7 68.

stari Stritar

Tisti četrtek, dné 9. VII., ko je pisal na Dunaju Stritar to svoje pismo Levstiku, pa je prinesel v Mariboru „Slov. Narod“ (v svoji 41. številki: 9. VII. 1868) prav na koncu lista v zeló markantnih črkah ta-le oglas Jurčičev, brez dneva, brez kraja!

Čast. gg. prejemnikom „Cvetja“

dajem na znanje, da kmalu izide druga polovica začetega romana „Cvet in sad“, katero imam v predelavi, ter da se jim pošlje kakor prej bo mogoče.

Jurčič.

Podpis Jurčičev je v tem oglasu tako krepko tiskan, da te kar v oči bode! Ali ni Jurčič morda s tem povedal slovenskemu svetu in svojim prijateljem sam, — kje je?

Bilo je to v isti številki „Narodovi“ (št. 41.: 9. VII. 1868), ki je prinesla „Iz Ljubljane, [z dné] 7. julija izviren dopis“ o Guttenbergovi 400 letnici, ki so jo bili preteklo nedeljo (2. VII. 1868) slavili ljubljanski tiskarji z mašo na „Cvetličniku“ (! = na Rožniku) ter z zajutrkom na Drenikovem vrhu, a zvečer pa s posebno ve-

trdil, češ, poslal sem rokopis Janežiču; a Janežič pa, da ga ni prejel, kar mu lahko verujemo. Torej bi bil Jurčič dovršil povest, a žal se je konec na pošti izgubil? — In enaka da je stvar bila sedaj tudi ob Mladiki s „Sosedovim sinom“! Levstik je moral v tistem neznanem nam pismu pisati Stritarju, — češ, Jurčič trdi vsem, da je konec povesti poslal, a ne Levstik ne tiskarna da ga nista prejela; in zdaj da bo sum nanj letel, — na Levstika; kar mu pa tu Stritar odločno zavrača! Prav ta stavek Stritarjev, očitno povzet iz Levstikovega najnovejšega pisma, nam priča, da nam tu manjka eno Levstikovo pismo iz dni od 5.—8. VII. 1868.

selico „na prijaznem vrtu Pri Krčonu“. Levstik se je bil te veselice udeležil osebno ter govoril posebno napitnico v Guttenbergovo in sploh v proslavo tiskarskega stanu,¹ a imel zato tisto nedeljo zvečer pri veselici — epizodo s profesorjem Heinrichom, kakor o tem poroča „Narod“:

„Glavna veselica pa je bila osnovana zvečer na prijaznem vrtu „Pri Krčonu“, pri kateri se je nehote položaj naših narodnih nasprotnikov zopet zasvetil. Lučico mu je prižgal elegantni g. prof. Heinrich, kateri je v bombastičnem govoru jel spodbijati in po imenu na oder klicati vrlega narodnjaka g. Levstika, ki je pred njim govoril jedrnat, in z veliko pohvalo in radostjo sprejet govor. G. prof. Heinrich ga sicer ni umel, kajti naš Levstik govori le slovanski jezik, ki nima prostora v g. Heinrichovi glavi, dasiravno bi mu tacega znanja nihče v greh ne štel, saj je večina njegovih dijakov slovenska. G. Heinrich jo je s svojim filozofičnim, samo od njega čislanim govorom slabo opravil, kajti Levstik s tem na odgovor prisiljen je nasprotnega svojega govornika tako krepko zavrnil, in s svojim govorom pri zbranem občinstvu tako dobro opravil, da je slavni g. Heinrich veselje do novega odgovora zgubil, in s svojim nemškim in ponemčenim spremstvom peté odnesel. Koliko enakih skušenj bo še našim nasprotnikom treba, predno sprevidijo, da s svojim neslanim agitiranjem za nemštvo si med našimi Slovenci ne bodo toliko prislužili, da bi si le enkrat jed osolili.“

Takó „Narod“ o Levstiku 9. VII. 1868. Toda istega dne pa 11. seja odbora Matice Slovenske v Ljubljani — drugače! Pričelo se je prvo drezanje — zaradi Vodnika: češ, Vodnika ne bo, ker ga Levstik ni dovršil, — kar so „Novice“ prinesle takoj v sredo 15. VII. (na str. 229) takole v javnost: „Vodnikovih pesem, ktere je odsek za izdavanje knjig, kakor je bilo sl. odboru že v X. seji naznanjeno, izročil g. Levstiku, da jih vredi, žalibog letos ne moremo izdati, ker nam vrednik še ni izročil rokopisa, da-si tudi je bil 3. marca t. l. za trdno obljubil, dovršiti in izročiti svoje delo do 15. aprila.“ Bile so to priprave za bližajoči se IV. občni zbor Matice Slovenske, za dan 5. VIII.

Stritarju pa je odgovoril ter izporočil prvič nekaj poblížjega o Jurčiču Levstik takoj — z obratno pošto:

¹ Deloma ohranjeno v rokopisu, a doslej neobjavljeno.

10.

Dragi prijatelj!

V Ljubljani 11/7 868.

Tvoje pismo prejemši precej odgovarjam. Tist dan, ko sem zadnjič pisal tebi,¹ pisal sem tudi Jurčiču dve pismi enakih besed: eno na Dunaj, drugo v Maribor, pa še nijsem dočakal odgovora.² Zvedel sem za trdno od necega g. Eržena, da je Jurčič uže v Mariboru pri „Sl. Narodu“. Ist Eržen mi je pripovedoval, da je bil Jurčič zadnji čas v hudih novčnih zadregah, pa je 50 gld. prejél (kar mi je povedal tudi v Ljubljani g. Tomšič, „Sl. Naroda“ vrednik) od „Sl. Naroda“, in potem da so bili na Dunaji nekaj dni „veseli“; a Jurčič da je vedno rekel, da je za „Mladiko“ uže ves rokopis meni poslal. Jurčičev odgovor, katerega se vendar še nadejem, mora to vse razjasniti; jaz sem ga v zadnjem pismu trdo prijél. Škoda je, da se je ta stvar z „Mladiko“ tako zakesnila! Toliko za odgovor! Bodi zdrav in vesel!

Tvoj stari prijatelj

Levstik

Na vnanji strani naslov: | Sr. Wolgebom | Herrn Josef Stritar | in | Vöslau | bei Wien | SN^{ro} 137. | — Poštni pečati: (LAIBACH) Stadt 11/7; VÖSLAU 12/7 68.

3.

Bilo je to pismo Levstikovo zadnje o sitni Jurčičevi zadevi; in bilo je zadnje Stritarju za dolgo dobo; nastopil je na Levstikovi strani strm presledek — tja do konca leta 1869., ki ga je zrahljal šele Levec s svojim listom z dné 4. XII., in ga prekinil nató Levstik šele dné 28. XII. 1869. — s svojo literarno pošiljatvijo za novi dunajski „Zvon“.³

Vsa Stritarjeva pisma, kar jih je l. 1868. (in tudi l. 1869.) še prejel Levstik, so ostala dosledno brez odgovora. Pomračili so se bili v drugi polovici l. 1868. kar nenadoma Levstiku njegovi dnevi, — in Levstik je obmolnil!

O pereči zadevi pa imamo le še kratek odgovor z Dunaja, ki je skončal med Stritarjem in Levstikom epizodo o Jurčiču: le en sam še kratek stavek o tej stvari kar takó-le mimogredé v

¹ Tega dneva ne vemo, ker nam to pismo Levstikovo ni znano.

² Tudi ti dve pismi sta nam izgubljeni.

³ Glej: Šlovan 1916., str. 41 in 42. — Omenim naj ob tej priliki, da me je dr. Prijatelj prav opozoril, češ: tisto nedatirano Stritarjevo pismo „Accipe colloquium“, ki sem ga umel in na o. m. natisnil kot „Vivos voco!“ Levstiku, da pódpri s svojo pomočjo „novo podjetje“ — „Zvon“; tisto pismo, ki piše v njem Stritar še zeló preprosto, naravnost začetniško slovenščino z „de“ itd.; tisto pismo da ne bo vabilo za „Zvon“, ampak za „Klasje“: ne torej iz l. 1869., ampak iz l. 1866.

** Tzar doba, ko me je Levstik
vsejini gledal na slovenski izpit na Dunaju - staroslovensčine mi je
Tomášek
vrtar 22/7 1919*

tem odgovoru; le ena sama kratka, dozdevno povsem postranska, vendar velepomembna opombica je še sledila Levstikovemu poročilu: in poslej — ni besedica več, ne o Jurčiču, ne o „Mladiki“, ne o zaključku „Sosedovega sina“ — med Levstikom in Stritarjem!

Dragi moj!

Prejél sem dopis od dram. društva, da sem voljen za odbornika,¹ in da naj povém, če prevzamem to mesto; kér ne vém, kakó in kam bi spodobno pisal — zato se pa obračam na Te — saj, če sem prav slišal, si zdaj Ti pervosednik in torej moj višji od zdaj za naprej. Naznanjam Ti toraj spodobno, da „sprejem“ volitev. To svojemu višjemu; svojemu staremu znancu in prijatelju, pa še to: da me ta volitev nič prav ne veseli, in da bi se ji tudi rad odpovedal, ko bi se spodobilo; kér čutim, da mi ne bó moč spolnovati svojih dolžnosti. Če hoče kaj iz mene biti, moram koncentrirati svoje moči — predmetov in planov imam polno glávo (vmés tudi poštenih) takó da jih ne zveršim vsih, če živim sto lét*. Tako tudi nisem za izdajo Glasnikovo. Janežič me prav bombardira z dopisi. — Od Jurčiča še zdaj ní nič odgovora . . . Lepo Te pozdravlja

Tvoj

Vösl. 12 7 68.

stari Stritar

In takó nas puščajo tu vsa pisma, ki nam izporočajo pravzaprav le dejstvo, pa brez jasnega odgovora, — kaj in kakó z Jurčičevim zadnjim rokopisom za „Mladiko“! Le eno nam sledi iž njih z vso gotovostjo: da se je tu Stritarju nekaj prav osebnega podrló ob Jurčiču. Upiral se je Stritar, dokler se je le dalo, temu doživljaju; izpraševal je, iskal in iskal, odgovarjal z nervozno naglico, — češ, morda se mi le še oglasi Jurčič ter mi pojasni vso zadevo; ali pa mi morda le še pride odkod ugodno poročilo, ki izreže Jurčiča iz zanjke ter vzame ta kelih od mene! Toda, Levstikovo zadnje pismo pa je, kakor se zdi, s svojo hladno stvarnostjo pokosilo zadnji up, — da je sledila le še kratka izpoved katastrofe: „Od Jurčiča še zdaj — nič!“ Tu je Stritarja že zadelo: sklenil je tu račun — ter se odpeljal domov na pogovor k Levstiku! A doživel je tudi ob njem — namestu pomoči podporne, ki bi mu omilila vdarec, nenadoma spet novo katastrofo.

** Danes ima 83 let, 4 mesece v 16 dni. Vtoro, 22/.*

¹ V seji dramatičnega društva dné 21. junija 1868.

Istega dne pa — glej slučaj! — kakor Levstiku poslednje pismo svoje Stritar na Dunaju, je „imeniten slovenski domoljub“ v Velikovcu na Koroškem pisal kratek dopis „Narodu“ v Maribor — o novem, slovenskemu svetu ravnokar obljubljenem „Glasniku“, češ da: „vreduj ga Peter ali Pavel, dokler mu s krepkejšo podporo v denarjih pod pazduho ne sežemo, bode vedno le — živo-taril in hiral.“ Denarja treba! to je bil torej spet tu javni klic. In kakor organski odmev, kakor nekak prvi sad tistega članka v „Slovenskem Narodu“ z dne 13. VI., ki je klical bogatine naše, češ: „vi pred vsemi pokažite, da naša domača reč lahko cvete, da ji ni treba hirati . . .“, se zdi ta dopis iz Velikovca na Koroškem, spet torej tam od periferije slovenske! A glej, — ni bil bogatin naš, ki se je tu oglasil; ampak bil je spet le tisti sloj, ki si svoj goldinar po vinarjih od ust trže; ožja, maloštevna, v domovino hrepeneča družba tam „v nemškem“, ogroženem ozemlju našem je zložila 65 gld. ter izročila ta svoj vdovin vinar kot prispevek za boljšo bodočnost, kot prvi prispevek za novi leposlovni list slovenski v roke že pozabljenega drja. Pavliča! In zložila ga je, glej! iz spoznanja, — da treba tudi literarnemu delavcu plače za njegovo delo; in boljša plača v denarju da bo priklicala in omogočila tudi boljših prispevkov! Zato — „skušajmo po vsem Slovenskem nabirati ne le naročnikov, temuč zlasti s početka tudi denarjev“; a ta denar — „zlasti naj bi se po čitalnicah in po večjih krajih in trgih povsod kdo potrudil!“ — je poslati vredništvu „kot začetno podporo“, da se samo zamore vzdržati in pa da bo imelo kaj pod palcem za honorarje pisateljem.

To so bili nekam novi glasovi v našem svetu, dotlej skoraj nepoznani! Razlikovali so se zelo od načela Bleiweisovih „Novic“, da poj pesnik in piši pisatelj rodoljubni naš slovenski za „slavo in pohvalo“! Le sklep je v tem klicu iz Velikovca še povsem po duhu tistega časa nekam naiven in tesen, ker zahteva za ta denar „samo to kontrolo, da nam vrednik v kakovem listu položi račun dohodkov in stroškov, od kod in koliko da je namreč prejel, ter komu, koliko in za česa da je izdal“.

Nam pa je važen ta „rodoljubni“ dopis iz Velikovca tu posebej zaradi tega, ker je povzročil naslednji načelni

Dostavek vredništva:

Ta dopis, ktereга smo prejeli od imenitnega slov. domoljuba iz Koroškega, nas je prav oveselil in preverjeni smo, da smo o silni potrebi in važnosti dobrega lepoznanškega berila vsi ene misli. Naj pri tej priliki na-

znanimo, kar mislimo in vemo o tej zadevi. — Ker je imel „Glasnik“ največ podpore med mladino, začne izhajati novi literarni list z oktobrom t. l., to je: začetka novega šolskega leta. Izdajati ga mislita glavna sodelavca g. Janežičevega Glasnika poslednjega leta: gg. Jurčič in Stritar. Novi list bode specifično literaren, kar gledé naših potreb in tesnega okvirja, ki ga more imeti, kakor tudi v zaupanji, da bode začela sl. Matica izdajati list za strogo vednostne reči, in krepko podprta družba sv. Mohorja popularno-podučen list za ljudstvo in menj doraslo mladino — popolnoma potrjujemo. Kolikor nam je znano, bode imel novi lepoznavski list delavcev dovolj. Edino česar mu je treba je materialna podpora in zares bi bilo sramotno za slovenstvo, če se samo zarad tega ne bi mogel vzdržati. Delajte toraj, domoljubi, naberite naročnikov in posnemajte izgled vrlih koroških domorodcev! — Kar se pa tiče „kontrol“ — naj nam prečestiti g. dopisnik dovoli kratko opombo. Gotovo je prav tirjati, da se prejetje denarne pomoči od vredništva potrjuje in tako v imenu pospeševanja naše beletristike domoljubom, ki store kaj za to pospeševanje, zahvala izreče. Vendar bi mi mislili, da naj se ne zahteva da bi se celo razglašalo koliko in komu se je za honorar dalo toliko in toliko. Marsikteremu pisatelju bi bilo neljubo, da se na veliki zvonec obeša če in kaj je prejel za ono ali to literarno delce. Vse te reči naj ostajajo med pisatelji in vredništvom. Če pisatelj sam hoče razglasiti, slobodno mu. — Še eno je, česar se nam je ogibati pri podpiranju lepoznavskega lista, namreč to, da damo, kar damo, iz domoljubja in ljubezni do svoje reči, ne pa morda da bi kot podporniki hoteli imeti kak vpljiv na list, kar utegne vredovanje samó težiti in zavirati. Naši slovenski beletristi in kritiki bodo gotovo imeli po eni strani umetnost za vodilo, po drugi pak se ni bati, da bi na pota zašli kamor so se izgubili nekteri francoski in nemški pisatelji.

(Dalje prihodnjič.)

Igo Gruden:

Uspavanka.

Iz parka bezeg tiho v noč dehti —
še v spanju tvoja roka kdaj se zgane,
iz sanj teló še kdaj ti zadrhti,
za hip tedaj polnoč drhté obstane —
sládko spi!

Iz parka bezeg tiho v noč dehti,
po mraku vonj do naju se pritiplje,
čez naju se prelije iz noči,
ves božji sèn nočí na naju siplje —
sládko spi!

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

Ali ni za tem „dostavkom“ že glas Jurčičev? Prvič imamo tu povsem jasne podatke o dozorelem sklepu; prvič posebej jasno izpoved, da nameravata Jurčič in Stritar pričeti že m. oktobra 1868 (ob začetku novega šolskega leta) z izdajanjem svojega novega leposlónnika, — ko je še tam okoli 10. VI. 1868 bil Jurčič pisal Levstiku, da bosta šele „drugo leto . . . sè Stritarjem svoj časopis imela“. Tudi program lista imamo že v tem razglasu, češ: da „bode specifično literaren“ — z ozirom na Matico in pa Mohorjevo družbo. In še eno: proste hoče imeti roke uredništvo lista ter se zavaruje zoper vsak rodoljubni vpliv! Vse to so podatki, ki sta jih takrat takó podrobno mogla vedeti medsebojno le dva: le Stritar in pa Jurčič. Toda Stritar ni imel stikov z „Narodom“. Jurčič pa je bil prav tiste dni pristopil k „Narodu“ kot nekak sourednik. Odkod drugod naj bi torej bili došli „Narodu“ podatki? In če bi nam tisti oglas Jurčičev o romanu „Cvet in sad“ v „Slov. Narodu“ z dné 9. VII. morda ne bil dovolj, dokazuje nam pa ta „dostavek vredništva“ o novem „Glasniku“ sedaj dné 16. VII. neoporečno, (ter povsem v soglasju z Levstikovim poročilom v poslednjem pismu njegovem z dné 11. VII.), kje je bil in že pomagal tiste dni vleči voz — Jurčič, ki je za podlistek 46. številke „Slov. Naroda“ (z dné 21. VII.) spisal tudi že literarno poročilo o novi, prav tiste dni dotiskani izdaji Janežičevega „Cvetnika“. Prišel je bil Jurčič zastopat literaturo — v predalih političnega glasila, prišel že tu k prijatelju Tomšiču v Maribor! Toda, — kedaj pravzaprav in zakaj?

XI.

Kar imamo do dandanes poročil, pripovedujejo nam vsa, kakó se Jurčiču ni na Dunaju godilo nikoli — da bi rekel — dobro!

Že napotil se je, zjeseni leta 1865., v takratno cesarsko mesto, da bi tam študiral ali medicino ali — značilen dilema! — filolo-

gijo, Jurčič s prav zibko perspektivo pred sabo. Oče — „boren kmet“¹, toda oče izrednega talenta, da ni takega še dal narodu bogatin naš, je mogel pod svojo streho preskrbeti za silo sina komaj za počitnice. In ko je dné 22. julija 1865. zapustil Jurčič srečno, dasi grajan, vaško ozkosrčnost takratne ljubljanske gimnazije — z maturo, rekši: „za medicinca pojdem!“, — je trezni Levstik, ki je vedel ker je to dvakrat, l. 1855. in pa od l. 1870. do jeseni l. 1872. izkusil sam, kaj je življenje in kakšno je trpljenje brez trdnega solda v žepu tam v cesarskem mestu, bil v skrbeh za svojega fanta, ki ga je bil l. 1865. (osmošolca, po izstopu njegovem — koncem sedme iz Alojzijevišča,) seznanil ž njim takratni šestošolec Levec.² Pa je pisal zatorej tiste šolske počitnice l. 1865. Levstik — samemu Miklošiču na Dunaj:

„Ker berete „Glasnik“, vem, da so Vam tudi znane v njem natisnene izvrstne povesti mladega pisatelja g. Jurčiča, ki je letos dovršil gimnazijo in misli priti na Dunaj, kjer se hoče lotiti ali modroslovja ali medicine. Gosp. Jurčič je uže dozdej skoraj najboljši slovenski novelist, in koliko še obeta v prihodnjosti, ko je še tako mlad! Letos je izdal v družbi z dvema osmošolcema, g. Marnom in Celestinom, [knjigo] „[s]lovensko Vilo,“ v kateri so dobre povesti in pesmi, ali najboljše so [pa] zopet [le] Jurčičeve. Duhovstvo ljubljanskih učilnic ga jako pisano gleda, in radi bi, da bi [se pog] poginil, toda pri maturi ga vendar niso vrgli.³ Od doma ne bode mogel imeti nič podpore, ker je ubožne rodovine. Ko pride na Dunaj, vsemu slovenstvu storite dobro delo, ako Vam bode [kolikaj] mogoče, [da mu] pomagata, da dob[ite] kak[si]o

¹ Jurčičeva lastna beseda. (Prim. izporočilo Levčevo: Lj. Zvon. 1888., str. 419.)

² Levčevo lastno izporočilo v Lj. Zvonu l. 1888., str. 423. — Seznanila sta se torej Levstik in Jurčič prav tisto leto, ko je Levstik izgubil tajništvo pri Matici (vsa debata o tem dogodku je objavljena v Novicah 1865, 24./V., na 165. in nasl. straneh — z lastno Levstikovo besedo: dotični zapisnik je namreč ves Levstikov); tisto leto, ko je torej tudi v Levstiku vrelo, da je besen pričel očiten boj zoper Bleiweisa v celovškem „Slovencu“ (14. VII. 1865: „Čitalnično stanovanje in narodni dom“) ter bil iztiral takratnega predsednika iz ljubljanske Čitalnice (Gl.: Novice 1865, 12. VII., str. 228)), da je zanj začasno prevzel predsedstvo dr. Orel.

³ Najpoprej je Levstik ta stavek zapisal tako-le: „toda pri maturi ga vendar niso mogli vreči, ker je bil vedno dober učenec.“ A prečrtal je potem kurzivno označene besede ter obdržal le besedo „vreči“, ki jo je izpremenil v „vrgli“.

instrukcijo,¹ ali kak_[o] drug zaslužek _[na Dunaji], da ga stiska in revščina ne pokončá.

Čuditi se je, kako ta mladenič lepo in bogato slovenski piše, kako zna risati značaje, _[in] zapletati _[po] in razreševati svoje povesti, in kako bogato fantazijo². Pravil mi je, da ima tudi nabranih 100 do zdaj še nikjer ne natisnenih _[slov.] narodnih pesmi. Prav posebno Va_[s]|m ga| torej priporočam, in ker mi je Vaše pravo rodoljubje znano, zato _[bi] se _[predrznil] nadja_[m]ti se,³ da _[ga] ne priporočam zastonj.“⁴

¹ Levstikov rokopis ima tu prvotno: „ako Vam bode mogoče pomagati mu, da dobi kake“ . . .

² Levstiku je tu ostal v peresu dopovedek; morda *ima* ali (kdo ve!) kaj podobnega.

³ Zapisal je Levstik tu prvotno: „zato se nadjam,“ a ublažil to besedo potem v pogojnik: „zato bi se predrznil nadjati se“ . . .

⁴ Ohranjeno v konceptnem rokopisu v Levstikovi ostalini. Toda, se nam ni li ohranila Levstikova znatna korespondenca z Miklošičem morda še dodandanes kje v Miklošičevi zapuščini?

O nekakih dogodbicah, ki jih je zaradi slovenske literature doživel l. 1865. (kakor l. 1855., torej ravno 10 let poprej zaradi Levstika Stritar,) v svoji osmi šoli na ljubljanski gimnaziji Jurčič, in ki jih tu zgorej omenja v svojem priporočilu mimogredé Miklošiču Levstik, — nam poroča podrobneje iz svojega spomina tudi Fr. Levec: „V osmi šoli je — v družbi s Fr. Celestinom in Fr. Marnom [ki sta bila oba odlienjaka na gimnaziji in pri maturi] dal na svetlo „Slovensko Vilo“, almanah, ki je obsežal povesti, novele, balade in romance. V tej knjižici že se Jurčič odlikuje s svojimi baladami in s povestjo „Dva prijatelja“, katera nam kaže, da jo je spisal mladenič po letih, a po nazorih in mislih svojih že dozorel mož. Objavil je pa v „Vili“ tudi povest „Jurij Kobila“ ter za glavnega junaka postavil znanega reformatorja slovenskega. To je bilo za tiste čase sila drzno! Učitelji so ga ostro grajali, dr. Bleiweis mu je očitno v „Novicah“ in z osornimi besedami na domu pokazal nejevoljo svojo in celó Janežič je v „Glasniku“ Jurčiča posvaril! Učitelj vérstva [prof. dr. Gogala?] je zahteval, da se Jurčič strogo kaznuje, kar pa napósled ni obveljalo. Vender je Jurčiča kmalu potem zaradi nekega neznatnega pregreška zadela ostra kazen — carcer 8 ur in ne prelepo zrelostno izpričevalo.“ (Spomini na Jurčiča: Lj. Zvon 1888., 423). — „Slovenska Vila“ je izšla l. 1865. nekako konec m. aprila; „Novice“ imajo namreč že v sredo 26. aprila 1865. (na koncu članka „Slovstvo“: l. 17, str. 137) o tem kratko notico: „*Slovenska Vila. — Pod tem naslovom so ravnokar prišle na svetlo izvirne povesti, novele, balade, romance in pesmi. V Ljubljani natisnil Jož. Blaznik. — Drugi pot več o tej zabavni knjižici.“ „Oglasnik št. 16. k 19. listu Novic v sredo 10. maja 1865.“ je torej šele 14 dni zá Bleiweisom prinesel prvič oklic: „Pri J. Giontini-tu, je naprodaj po 50 novcev lepoznanška knjiga „SLOVENSKA VILA.“ Izvirne slovenske povesti, novele, balade, romance in pesmi. Prvi zvezek. V Ljubljani 1865. Natisnil J. Blaznik.“ Ta oglas so objavile „Novice“

Ali je kaj sadú rodilo priporočilo Levstikovo, ne vemo do danes. Vendar je videti, da se je za Dunaj odločil Jurčič vse le bolj zanašajoč se sam nase ko na podpore, ponajveč — potrikrat. Niso pa izpolnile obljube, da „drugi pot več o tej zabavni knjižici“ navzlic vestnemu iskanju nisem vsaj v svojem izvodu našel ni besedice več o „Slovenski Vili“: — in Levec more meniti pač edinole ta ostentavni molk Bleiweisov (navzlic drugačni javni obljubi) o Jurčičevi knjigi, če pravi, da je Jurčiču dr. Bleiweis „očitno v Novicah . . . pokazal nejevoljo svojo“. In kakor „Novice“ je molčala tudi Jeranova „Zgodnja Danica“, ki o tej dijaški knjigi ni črhne ne. Morda je ves ta molk skelel Jurčiča, ker mu je poznal vsebino; dal mu je zanj potrebnega pojasnila „z osornimi besedami na dômu“ svojem sam dr. Bleiweis, ko mu je Jurčič prinesel osebno poklonit svojo „Slovensko Vilo“. Znano je, da so prav iz teh „osornih besed“ „grmečega Očeta“ vzrastli tisti trije Stritarjevi soneti „Solncu in mescu“, ki jih je z izjemno pogumnostjo slednjič vendarle vsprejel v svoj list Janežič 1. IV. 1868., ko je 1. I. 1868. (na str. 19. „Glasnika“ v opombi pod črto) še okleval, češ: „Predno se dadó v natis, prosimo, da se drugemu sonetu beseda sem ter tje rahleje ubere. Vredn.“ Stritar je bil namreč tam svojemu III. kritičnemu pismu dodal nekak PS., ki nam pripoveduje vso zgodbo, kakor jo je 1. 1865. doživel Jurčič ob svoji „Vili“ na Bleiweisovem domu: „Ravno ko sklepam to pismo, prideta mi na misel dva imenitna lirična predmeta, ki jih je mojemu prijatelju [bil] nasvetoval ali prav za prav naložil mož, ki mu v vsem gré pri nas veljavna beseda. Delajte pesmi, mu je djal, na solnce, na luno, ali prav za prav: „an di sonne, an den mond“ — ker naši veljaki, kakor je znano, govoré radi po domače. Njegova volja se je izpolnila; ti trije sonetje so sad njegovega povelja. Poslati jih smeš tudi Glasniku, če se le gospodu vredniku ne bodo zdeli preveč — zagatni!“ Ali je Stritar drugemu sonetu izpremenil besedo, ne vemo; vemo le, da jih je plahi Janežič dal — vse tri v svet 1. 1868.! Isti Janežič, ki je 1. 1865. dne 1. junija edini javno, dasi z nekako prav očetovsko besedo, res okregal svojega mladega a zvestega sotrudnika Jurčiča zaradi njegovega „Jurija Kobile“, ko mu je bil prej „Vilo“ odločno pohvalil, češ: „Pri tej priložnosti vendar ne moremo zamolčati želje, da bi bila naša nadepolna mladina v izbiri tvarine vselej prav pazljiva in se skerbno ogibala predmetov, ki niso kaj primerni njih nežni starosti.“ (Slov. Glasnik 1868., str. 190). Odmev pač — ljubljanskega pritiska tiste dobe! . . . S podatkom, da je Jurčič v 2. semestru, tik pred maturo, presedel 8-urni „karcer“, nam je Levec pojasnil tisti red iz vedenja, ki ga je še dandanes brati v semestralnem katalogu drugo polletje o Jurčiču v njegovi osmi šoli: *Sittliches Betragen* | getadelt wegen Gasthausbesuches. | Zrelostno izpričevalo pa je dala ljubljanska gimnazija Jurčiču, ki je dokončal prvi semester osme kot 13., a drugega pa kot 14. po lokaciji, na pot v svet táko-le: *Name &c:* Jurčič Josef kath. geb. zu Obergurk in Krain am 4. März 1844 | *Angabe der Gymnasien nebst Dauer des Aufenthaltes an denselben und der Klassen, welche der Examinand frequentirt oder privat studirt hat:* alle 8 Klassen in Laibach | *Sittliches Betragen während der Dauer der Schulzeit:* den Vorschr. fast vollkommen gemäß. | *Religionslehre:* recht gut ganz entsprechende Auffassung fleißige Aneignung. | *Lateinische Sprache:* gut. Auffassung leicht ohne besondere Gründlichkeit, befriedigende gramm.-stilist.

sebej na svoje borno plačano pero, ali da rečemo naravnost: na Janežiča.¹

Iskal je sicer prav tiste počitnice po svoji maturi Jurčič prvič stika — z očaki pri takratni ravno ono leto ustanovljeni Matici Slovenski. „Odbor slovenske Matice je v svoji prvi seji 22. junija t. l. (1865. bil) sklenil, da bode Matica na svetlo dajala „Letopis slovenske Matice“ po izgledu nekdanjega letopisa „slovenskega društva“.² Uredil je bil in pač tudi ustanovil ta letopis slovenskega društva l. 1849. — dr. Bleiweis; in to svoje dete, ki mu je bilo tam zadremalo že koj po prvem snopiču, je zdaj takoj v prvi seji njeni spet dr. Bleiweis obudil pri Matici. Poveril je delo posebnemu „odseku za letopis“; in razglasil je ta odsek v sredo 28. junija 1865. (ko je bil torej Jurčič še osmošolec v Ljubljani) — posebno „Vabič“ v „Novicah“ (l. 26., str. 211), razvil v njem program, oklical honorare ter pozval „sploh vse pisatelje slovenske“, naj blagovolijo poslati gradiva za novi „Letopis“. In takó je došlo Matici tudi naslednje pismo, ki ima na hrbtu tajnikovo opombo | „prejel 8. sept. 1865 | št. 416“ |:

Čestiti gospod tajnik!

Spoštljivo podpisani pošilja tu kratek spis za „Letopis slov. Matice“ za 1865.“ Ko bi ne bil za rabo, prosi da bi se mu ob priliki dal ali poslal nazaj.

Jože Jurčič

abiturient ljublj. gimnazije

Na Muljavi (pošta Poesendorf) 5. sept. 1865.

Bližal se je tu Jurčič Matici prvič — in zadnjič. Odgovor, ki ga je prejel, pa nam pové, kaj je bil poslal Jurčič za „Letopis“ :

Festigkeit. | *Griechische Sprache*: gut im mündlichen & schriftlichen. | *Geschichte und Geographie*: befriedigend entsprechende Übersicht über die alte, mittlere und neue Geschichte, | ziemlich genaue Bekanntschaft mit den Hauptverhältnissen der österr. Monarchie. | *Mathematik*: gut in den mündlichen und schriftlichen Leistungen. | *Naturwissenschaften*: (Physik.) befriedigend, richtige Auffassung, fleißige Aneignung. N. G. [t. j.: Naturgeschichte] befriedigend | *Deutsche Sprache*: gut, richtige Auffassung, correcter Stil. | *Slovenische Sprache*: sehr gut, besonders gebiegene Sprachdarstellung. | *Philosophische Propädeutik*: gut. | *Freie Lehrgegenstände*: — | *Ob die Reife für die Universität zuerkannt wurde oder nicht*: reif | *Angeblicher Beruf und sonstige Anmerkungen*: Medizinische Studien. — V primeri s semestralnim izpričevalom, ki ga je Jurčič prejel koncem osme šole, je njegovo zrelostno vseskozi za več kot eno stopinjo boljši.

¹ Dne 5. sept. 1865 je prišel Miklošič sam v Ljubljano. (Novice 6./IX. 1865., str. 294: „Gosp. dr. vitez Miklošič je prišel včeraj v Ljubljano.“) Ali sta se takrat videla z Levstikom in govorila osebno?

² Novice 1865., str. 211.

Št. 416

G. Jož. Jurčič

Hörer an der Universität in Wien

Blagorodni Gospod!

V 2. seji, ki je bila 11. jan. t. l., je Slov. Matice odbor enoglasno sklenil, da se za zdaj ne izdá „letopis“; torej Vam Vaš sestavek: „Mogile pri Virji in narodne pravljice o njih“ s pristrčno zahvalo vračamo.

Iz odbora Slov. Matice

v Ljubljani 13. jan. 1866.

A. Lézar.

Prinesel je nató že 1. aprila 1866. ta spis Jurčičev, ki je bil najbrže nastal o samih šolskih počitnicah po osmi šoli in maturi (m. avgusta 1865.) doma iz živih stikov z narodom, pa v Celovcu — „Glasnik“.¹ Vsprejel mu ga je torej — spet le Janežič!

Isti Janežič potemtakem, ki nam je bil že gimnazijca Jurčiča s „Pripovedko o beli kači“ (15. XII. 1861), ter potem z „Jurijem Kozjakom“ in „Domnom“ (1864.), a slednjič (l. 1865.) s „Tihotapcem“ in „Smukovo ženitvijo“ uvedel v naše slovstvo; isti Janežič, ki mu je Jurčič pa zdaj (l. 1865.) spisal za leto 1866. v „Glasnik“ svojega „Klosterskega žolnirja“, za XIII. zv. „Večernic“ svoj „Grad Rojinje“, in vsaj začel — abiturient — tudi že „Desetega brata“ za „Cvetje“, ki ga je prinašalo (v svojih zvezkih 29.—32. z letnico 1866. že od 1. II. 1866. pa do 1. III. 1867.

Razen „Žolnirja“ in „Mogil“ je l. 1866. izšla v „Glasniku“ tudi „Golida“ in „Hči mestnega sodnika“; kaj je od tega spisal Jurčič že na Dunaju, bo šele dognati! „Pomenki o domačih rečéh“ pa, ki so prišli v svet že 1. I. in 1. II. 1866. ter se v njih Jurčič sam označa kot učenca Levstikove smeri, so (teoretični vzporednik posebej k istoletnim „Mogilam“) najbrže tudi še nekako izza počitnic l. 1865.

Poleg tega pa l. 1866. na Dunaju — delo za „Klasje“! A to delo sta potem v glavnem prevzela Stritar in Levstik, ki sta oskrbela novo izdajo Prešerna: Levstik v Ljubljani redakcijo Prešernovega besedila, Stritar pa na Dunaju — „estetično-kritični“ uvod. Ideja „Klasja“, t. j. nove knjižnice, ki naj oskrbi Slovincem novo izdajo vseh slovenskih pisateljev zaporedoma v eni sami zbirki, se pojavlja že takoj prve mesece l. 1866. ter bo najbrže kaj v zvezi z novim „Literarnim društvom“, ki ga je osnoval takoj po svojem prihodu na Dunaj Jurčič, a ustanovil ga že

¹ Mogile pri Virji narodna pravljica o njih. Spisal J. Jurčič. (Glasnik 1865, str. 138—141).

sredi m. decembra 1865.! Janežičev „Glasnik“ nam poroča že 1. I. 1866. (na str. 38) v dopisu „Iz Dunaja, 20. decembra 1865.“:

„Slovensko literarno društvo, ki se je ravno te dni ustanovilo, ne more se še hvaliti z obilnim številom svojih družabnikov, kajti ni vsak človek ni po naravi ni po osebnem nagonu in veselji zató ustvarjen, da bi s peresom podpiral narodovo slovstvo; preverjen sem vendar, da bode vsacega rodoljuba veselilo slišati, da se mladi pisatelji združujejo in tako vsi učenci in učitelji med seboj drug družega izodbujajo in v prijateljski zvezi delajo po moči za isto reč, povzdigo in razvoj materne besede.¹ Društvo ima tedenske shode. Vsak družabnik se je z lastnoročnim podpisom zavezal ravnati se po osnovanih pravilih, katerih eno tirja, da prinaša vsako pot posamezni (kolikor moč) kak izviren spis in iz teh doneskov se bodo pozneje tisti izdali, ktere celota potrdi. Kakor je videti, bodo spisi večidel lepoznanški, kar nas mora tolikanj bolj veseliti, ker manjka Slovincem dozdej še najbolj lepoznanških pisateljev. Saj imamo skoro samo nekaj prestavljačev!“

To društvo nam je našlo in vzbudilo — po Jurčičevi zaslugi — tam na Dunaju Stritarja! In to društvo nam je — po Stritarjevi zaslugi — odkrilo in spet obudilo izpod Bleiweisove groblje takoj po svoji ustanovitvi, zdaj l. 1866. v I. zvezku „Klasja“, — tiste dni takó globoko in takó sramotno zakopanega Prešerna! —

¹ Podčrtal jaz, ker je to isti program, ki ga je imela končno nekoč tudi združba okoli Čopa: „Čopova akademija“ s svojim glasilom „Krajnfka Zhběliza“.

(Dalje prihodnjič.)

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

Prav kakor za leto 1866., pa je Jurčič leta 1866. samega pre-skrbel in založil Janežiča pravočasno tudi za naslednje leto 1867. z bogatim gradivom. „Nemški valpet“ in „Kozlovska sodba v Višnji gori“, ki sta izšla v „Glasniku“;¹ že l. 1866. zasnovani novi večji roman „Cvet in sad“, ki je njegov začetek (vsaj prva tri poglavja, a najbrže še več) imel Janežič že m. aprila v rokah ter ga potem m. decembra 1867. poslal v „Cvetju“ že med ljudi;² in slednjič novelica „Dva brata“ v „Koledarčku Družbe sv. Mohorja za l. 1868.“, ki je šel v tisek že m. marca, a bil dotiskan in razposlan že m. julija 1867.:³ — vsa ta nova dela nam pričajo, da je tudi l. 1866. in še 1867. vstvarjal Jurčič brez odmora ter delal nepretrgoma vstrajno — za Celovec: vse le za svojega edinega založnika in delodajalca Janežiča!

Vse nekako drugače pa se ta dotedanja nevtrujena vstrajnost Jurčičeve literarne delavnosti zasuče v III. visokošolskem letu njegovem: v šolskem letu 1867./68.! Udeležil je sicer to leto, od m. decembra 1867. nadalje, da bi „priklenil Stritarja“ ter podal slovstvu spet nekoliko Levstika-poeta, resda „Mladiko“, ki mu je bila (kakor je zdaj izpričal dr. Prijatelj) vsaj že vse leto 1867. na misli.⁴ In pri Mohorjevi družbi se je udeležil tekme za razpisano nagrado 120 goldinarjev s svojo veledramatično novelico „Sin kmeč-

¹ „Nemški valpet“: od 1. II. — 15. III.; „Kozlovska sodba“: 1. VIII. & 1. X. 1867. — Toda o „Valpetu“ prim. že „Glasnik“ 1. I. 1867., str. 15, kjer Janežič naznanja, da je ta Jurčičeva povest že za natis pripravljena.

² Dne 15. IV. 1867. je objavil Janežič v „Glasniku“ odlomek, namreč 3. poglavje iz tega romana ter ga (na str. 127) napovedal že, da izide ves v „Cvetju“. Prim. tudi: Glasnik 1868., str. 40.

³ Prim.: Glasnik 1867., str. 63. (15. II.); in str. 207. (1. VII.) & str. 223. (15. VII.).

⁴ Že 2. II. 1867 je bil Jurčič pisal osmošolcu Levcu: „Le kmalu kaj pošlji za Mladiko“. In 23. XII. 1867 pa Levec svoji nevesti o Jurčiču: „Zdaj namerava izdati slovenski almanah. Stritar mu je že obljubil, da mu bo pomagal.“ (Dr. Prijatelj, Stritarjeva antologija, str. 31).

kega cesarja“.¹ In Janežiču je pričel za „Glasnika“ novo povest „Doktor Karbonarius“, ki sta bili njeni prvi dve poglavji dné 26. XII. 1867. (kakor priča v naslednjem podano Janežičevo pismo) — že dotiskani v 1. številki „Glasnika“ za l. 1868. In za „Cvetje“ je Janežiču še nadaljeval svoj roman „Cvet in sad“ za 2. snopič VI. letnika! Vse to še m. decembra l. 1867. ter januarja l. 1868. In za „Mladiko“ je zasnoval in že pisal svojo dotedaj najboljšo povest „Sosedov sin“. Toda, glej, vsa ta začeta Jurčičeva dela so pa kar strmó — zastala: in nedovršen je ostal „Dr. Karbonarius“ za vedno, nedovršen ostal „Cvet in sad“ za 10 let, a „Sosedov sin“ pa se je zavlekel za dolge mesece! In večjega novega dela ni Jurčič zasnoval te dni — nobenega! Kar nenadoma se bolj in bolj obveljavlja tam ob prestopu iz leta 1867. v leto 1868. v Jurčičevem pisateljskem delovanju nekako nerazpoloženje, nekaka zarez v dotedanji nepretrgani zaporednosti vstvarjanja in objav. Odkod, zakaj?

Ohranil nam je Levec prav iz te dobe v svojih „Spominih o Jurčiču“ važen podatek: „Ko sem dve leti pozneje prišel za njim [t. j. za Jurčičem] na Dunaj, [bilo je to zjesei l. 1867., o pričetku vseučiliškega leta 1867./68.]², nisem ga skoraj spoznal; polotila se ga je bila nekaka čudna brezupnost, ki se po nekoliko dá tolmačiti z žalostnim materijalnim stanjem tistih dnij. Omenjam naj samó to, da sva jedenkrat pet dnij, (od 19. do 23. dné decembra l. 1867.), oba živela ob enem samem goldinarji, in še tisti je bil na pósodo vzet. A poleg tega je vendar neprenehoma delal.“³

Ohranili sta se nam prav iz navedenega meseca decembra 1867. pa tudi še dve pismi Jurčičevega kruhodajalca, ki sta jasno potrdilo Levčevemu poročilu, nam nekak vpogled od strani v takratno Jurčičevo borbo.

Jurčič je bil poslal za sv. Miklavža dné 4. ali 5. decembra 1867. Janežiču spet nekaj novega pisanja, začetek neke nove povesti svoje, ter prejel z obratno pošto ta-le odgovor:

¹ Glasnik 1867., 15./II., str. 63.

² Dostavil jaz.

³ Lj. Zvon 1888., str. 425.

Častiti gospod!

Danes sem Vašo povest, kolikor ste je poslali, prejel in v naglici prebral. Ako bode vsa taka kakor poslani oddelek, ne dvomim, da jo družba prevzame v natis; samo vvod se mi [n]zdi malo nevaren; morda bi nam naši obilni prijatelji še rekli, da prosto ljudstvo šuntamo. Nekaj stavkov bi se moralo pred natisom malo drugače zasukati; veliko ne bo treba predelave. Za darilo se zahteva „nravno-podučna“ povest; bojim se z Vami vred tudi jaz, ali se bo moglo jej prisoditi darilo; razsojevalci so večidel duhovni. Če ne bo darila, na vsak način si bom prizadel, da se [v]Vam dovoli plačilo koj popred; samo izrečno povejte, koliko naj tirjam za-njo. Ker pisava ni posebno drobna, rekel je tiskar, da bodo dale malo da ne štiri pisane pole eno tiskano; na vsak način mora torej biti povesti vsaj kakih 18 |— 20| pisanih pol. Če se snovi ne upate tako razpresti, delajte le || bolj na kratko in spišite [vsaj] do konca februarja rajši [n]dve povesti, da se v Večernicah ali Koledarčku porabite. Kakor hitro eno dodelate, le pošljite; jaz bom pa skusil kmalo denar dobiti¹

Včeraj smo imeli sejo. Povedal sem, da pošljete v nekih d[_v]neh gotovo povest za darilo. Ker je prišla doslej samo ena od fajm. Cieglerja — ktera je pa veliko prekratka za darilo in po mojih mislih tako neverjetna, da tudi za natis ne bode — izprosil sem Vam odloga do božiča, ker se nikomur krivica ne dela [.] , [ker ni več konkurentov.] Ako hočete povest tako razplesti, da bo dala vsaj 18 pisanih pol, kakor so sedaj poslane, tako le bolj obširno pišite in tudi nekaj bolj pobožno — — — , sicer pa le bolj na kratko.

Ker imate sedaj več časa, prosim Vas, da najprej za-me spišete začetek zgodovinske novele;² kakor se mi zdí, zmanjkovalo bode || tudi še nekaj romana.³ Lepo Vas prosim, da izdelate najprej novelo in priložite tudi nekaj romana in od ostalih gospodov, kar so mi namenili za Glasnika itd. vsaj do 12 - 14 t. m.

Zastran tiskanja sva se bila z Blaznikom že pogodila; za prihodnje leto torej ni več mogoče. Prav ljubo bi mi sicer bilo. Ali Vam je Blaznik že poslal |3-4

¹ Jurčič je bil tu 4. ali 5. XII. poslal Janežiču pričetek povesti „Sin kmečkega cesarja“ kot spis za nagrado 120 gld., ki jo je bila za l. 1868 Družba sv. Mohorja m. februarja razpisala „za najboljšo nravno-podučno povest v obsegu petih tiskanih pol, kateri bodi tvarina iz domače zgodovine vzeta ali se vsaj nasloni na njo.“ Razpis je določil rok do 1. XII. 1867. (Glasnik 1867., 15./II., str. 63). Jurčič je torej rok zamudil, a Janežič mu ga je podaljšal do božiča. Odbor društva sv. M. je v svoji seji 22. januarja 1868. spis odklonil, kakor pripoveduje „Glasnik“ 1. II. 1868. (na str. 78), kjer tudi prvič izvemo ime Jurčičeve povesti: „Sporočalo se je najprej o raznih rokopisih; darilo pa se ni moglo nobenemu spisu prisoditi. Povesti [Cieglerjev] „Danilo“ in [Jurčičev] „Kmečkega cesarja sin“ ste prekratki; vrh tega je prva premalo mikalna ter v besedi in v oblikah predelave potrebna; druga se natisne v družbinih bukvah.“ Pa se ni! Izšla je l. 1869. v novem celovškem listu „Besedniku“.

² Doktor Karbonarius. Povest iz prejšnjega stoletja. Prvi dve poglavji je prinesel „Glasnik“ že 1. I. 1868, — torej komaj dobre tri tedne kesneje.

³ Pač še za 34. zvezek „Cvetja“, ki je prinesel, dotiskan in razposlan šele nekaj dni pred 1. januarjem 1868 (Glasnik 1868., 1./I. str. 40.), začetek Jurčičevega romana „Cvet in sad“. Zadnje dni torej m. decembra še l. 1867.

pole romana in tudi naznanil, koliko bo še treba? Rad bi 1. snopič kmalo kmalo spravil na svitlo.

Ali ne bi mogel včasih kako večji [pismo] [dopis] (nepolitiški) iz Dunaja dobiti?

Z Bogom Vaš

V Celovcu 6./12 67

AntJanežič

O podaljša¹

In ravno dvajset dni kasneje, še istega meseca decembra l. 1867. — pa drugo pismo:

Dragi prijatelj!

Pošiljam Vam tu spet 6 gl.; povest za družbo le pošljite, govoril sem že, da dobite denar popred.² Pri tej priložnosti prosim, da mi nadaljevanje novele kmalo pošljete, in najpred ko Vam je mogoče tudi nadaljevanje romana.³ Morebiti bi Vam bilo mogoče blizo do 20. jan. kak večji oddelek poslati, če ne za 5, vsaj za kake 3 pole, ker mi je Vesel spet pisal, da je zdaj v prestavljanji „Zameta“ zadrževan in bi mu ljubše bilo, da se Vaš roman v 35. vezku nadaljuje. Pišite mi zagotovo, koliko bo Vam mogoče; če ni drugače, vzela bi v 35. vezek nekaj romana Vašega, nekaj prevoda.

Tu sem priložil rokopis, ki še ni tiskan⁴ in nekaj Cvetja⁵ in Des. brata.⁶ Škoda, da doslej tega lepega romana „Novice“ še skoraj v misel niso vzele!

G. Stritarju se srčno zahvaljam za IV. pismo, ki se v 2. listu natisne. Zastran sonetov ponavljam zadnjo prošnjo. ||⁷

G. Celestinu sem priložil Glasnikov list in Koledarček. [Dr] Ostale bukve mu rajši pošljem o svojem času v Ljubljano, da ne bo mu toliko poštnine plačevati.

Rokopis „Beračica“ sem še obdržal; morda se natisne v letošnjem [Cv] Glasniku, ker mi bo več gradiva potreba; če ga hoče, pošljem mu ga koj. Ob enem ga prosim, ali ne bi hotel popolnoma posloveniti polski spis o Podkolonih.⁸

¹ Ta pripis Janežičev je izginil, ker je list tu odtrgan. Najbrže je bila tu pripomba o zadnjič, 6./XII., obljubljenem „podaljša[nju]“ roka za razpisano darilo; ali da se je kaj sklenilo, ali pa da naj Jurčič o tem molči. — Na obratni prazni četrti strani pisma pa je brati še naslednji citat, ki si ga je Jurčič lastnoročno tam s svinčnikom notiral:

(Non) [Nec] veniam antiquis, sed honorem et praemia posci Ep. II., 1,

² Janežič govori tu spet o Jurčičevem „Sinu kmečkega cesarja“.

³ Namreč novele „Dr. Karbonarius“ za 2. (februarsko) številko „Glasnika“, in pa romana „Cvet in sad“ za 2. snopič „Cvetja“ VI. (= 35. zvezek).

⁴ NB: rokopis pač romana „Cvet in sad“, ki ga pač po Jurčičevi želji in zahtevi tu pošilja Janežič Jurčiču v predelavo!

⁵ Vsebino in misel te besede Janežičeve nam ni mogoče pobliže objasniti.

⁶ Ta izvod je potem Jurčič poslal Levstiku, da spiše o njem kritiko. Pa je Levstik, ki je šele sedaj prebral „Desetega brata“ vsega, ni spisal, ampak le poslanico o tem romanu Jurčičevem v svojem pismu z dné 7./II. 1868. (Lj. Zvon 1917, str. 41.)

⁷ Janežič je torej imel že tega dné tiste tri sonete Stritarjeve „Solncu in mescu“ v rokah.

⁸ Te pike na koncu stavka v rokopisu ni.

Če imate kaj gotovih pesem, prosim za nje; grozna suhota na tem polji, k nesreči je Blaznik namesto dveh vse tri že zdaj vvrstil, katerih eno sem mu za 2. list poslal.¹

Srečno novo leto!

ZBogom

Vaš

V Celovcu 26/12 67

AntJanežič.

In kaj nam ti dve pismi pravzaprav pripovedujeta?

Ali ne, — kar zgoranji podatek Levčev? Od 19. pa do 23. XII. 1867. je Jurčič stradal z Levcem ob enem izposojenem si goldinarju; 27. XII. pa je prejel od Janežiča „spet 6 gld.“! Imej se dobro, Jurčič, bodi zdrav in vesel in brez vse skrbi, plačaj prvega stanovanje in postrezi si po potrebi, pa — piši mi pridno in zabavno-zanimivo ter do pičice dovršeno!

Pa veselo novo leto 1868., Jurčič!

Toda Jurčič je res vse, kar tu Janežič v svojih pismih želi, glej, še zvesto in točno Janežiču izpolnil!

A glej, kar se zgodi, da zvest in točen toliko let Janežiču, ni od m. marca 1868. nekako Jurčič nič več pisal zanj!

Prvih 5 pol „Cvetja VI.“, začetek romana „Cvet in sad“, je razposlal Janežič že koncem m. decembra 1867.; kedaj je razposlal pa nadaljnjih 5 pol (= zvezek 35.) „Cvetja“, t. j. nadaljnjih 5 pol romana „Cvet in sad“, o tem ni točnega podatka; zdi se pa, da res nekako koncem m. februarja ali začetkom marca 1868., kakor je bil to 1. I. 1868. (na str. 40 „Glasnika“) napovedal, češ: „35. vezek izide prihodnjega meseca“. Dne 1. aprila 1868. vsaj obljublja (na str. 160 „Glasnika“) v „Listnici“ že, da „Cvetja 3. vezek [= 36. snopič] izide prve dni prihodnjega meseca“, s pristavkom: „radi bi Cvetje vsak mesec izdajali, pa to ni mogoče, dokler nam plačila za-nje ne dohajajo vsaj v teku enega meseca po prejetih iztisih. Lepo prosimo, da nam obilica raznih zaostankov kmalu dojde!“ Iz tega sledí, da je Jurčič poslal Janežiču za tistih nadaljnjih 5 pol rokopis svojega romana — res, kakor je bil Janežič določil v svojem pismu z dné 26./XII. 1867., nekako do 20. januarja, ali najkeseje vsaj začetkoma m. februarja 1868.

Iz novele „Dr. Karbonarius“ je prinesel „Glasnik“ prvi dve poglavji 1. I., ter 1. II. v naslednji svoji 2. številki točno nadaljnja tri poglavja (3., 4. & 5.); toda že m. marca, glej, nastopi premor: „Glasnik“ ima v 3. številki svoji, kakor nekako slovó Jurčičevo

¹ Levčevo „Na straži“, Umkovo „Poslanica Svitoslavu“, in Krsnikovo „Sred vodá“. Za februarsko številko „Glasnika“ pa je poslal Janežiču naprošeno pesem, — svojo razposajeno-veselo „Študentovsko zdravico“, — Levec.

ter obračun njegov z listom Janežičevim, na uvodnem mestu le mrko pesem „Kamen na grob!“, ki si v njej želi Jurčič — pod zemljo in nikdar več ne izpod njé . . . Kamen na grob,

„Da v svet se mi noga ne bo povrnila,
Kjer temna osoda mi vedno je bila,
Skrbí kjer sem grenko pijačo le pil,
In v družbah veselih vesel nisem bil;

Mladosti kjer nisem poznal ni vživanja,
Veselja kjer nisem imel radovanja,
Nesreča, nadloga bil dedni del moj,
Prihodnjost — brezupna tema pred menoj!“

Poslati je moral Jurčič to pesem Janežiču šele m. februarja, ker bi jo sicer, če bi jo bil prej, Janežič tudi že prej, že v 2. številki objavil; a kar je dotlej prinesel „Glasnik“ novele „Dr. Karbonarius“, pa je moral Jurčič — že najkasneje dovršiti do konca prve polovice m. januarja; poslej, m. marca nekako, je sledilo le še edino skromno 6. poglavje za dobro poldrugo stran tiska v „Glasniku“ dné 1. IV. 1868., z napovedjo „Dalje prih.“

A tu pa kar strmó znani nam že dogodek: Nekako v zvezi s Cigaletovim nastopom zoper Stritarja v „Novicah“ dné 15. IV. 1868. — na Dunaju Stritarjev in Jurčičev sklep, ki je morda in kakor kaže celó najbrže dozorel samostojno brez vednosti Janežičeve, in ki o njem poroča Jurčič Levstiku že 20. IV. 1868.: „Ne vem še ali bo hotel Janežič Stritarjeve odgovore in dokazovanja v Glasnik jemati. Zatoraj sva sè Stritarjem sklenila tekoj v oktobru nov literaren list ustanoviti . . . Glasnika ne morimo radi, toda saj veš da mora tako biti.“

(Dalje: prihodnjič.)

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

Vsaj že mesec dni ni Jurčič bil dotlej poslal Janežiču nobenega svojega prispevka, ne za „Glasnik“ ne za „Cvetje“; dolžan pa mu je bil nadaljevanja in konca novele za „Glasnik“ ter nadaljevanja romana za „Cvetje“; a kakor že vsaj ves april ne, ni pa poslej bilo sploh nikoli več ni črke za Janežiča izpod Jurčičevega peresa! Jurčič je za Janežiča popustil vsako literarno delo že nekako m. marca 1868.

In takó je v poslednji številki „Glasnika“ dné 1. VI. 1868., poslavlja se od javnosti, moral tej Janežič podati o Jurčiču naslednji svoj račun:

„Oznanilo zastran Cvetja. Ker nam gosp. pisatelj še ni poslal nadaljevanja romana „Cvet in sad“, ki ga ima v predelavi, ni še bilo mogoče 36. snopiča na svitlo dati. Kakor hitro nam pride rokopis, prične se brž nadaljevati. Upamo, da se to v kratkem zgodi.“¹

In zaradi „Doktorja Karbonarius“: „Jako nam je žal, da ne moremo v tem listu pričete lepe Jurčičeve novele dokončati, ker nam g. pisatelj žalibog še ni poslal konca do današnjega dneva V Celovcu 27. majnika 1868.“²

Ne novele, ne romana ni skočal Jurčič — več Janežiču!

Zdelo bi se človeku, ko da je bilo nekaj načelnega, vsaj od m. aprila 1868. nadalje, da je popustil Jurčič vsako delo za Janežiča, — če bi ne bilo videti tega popuščanja že nekako od m. januarja, tam nekako od ponesrečene Jurčičeve tekme s „Sinom kmečkega cesarja“ pri Mohorjevi družbi, ki pri njej odtedaj ni nikoli več sodeloval! In ne toliko načelno stališče Jurčičevo, ampak bolj bo vzrok omajano materialno stališče Janežičevo, da je Jurčič takrat vstavil svoje delo za Janežiča: Janežičeve pod-

¹ Na str. 235. — Nato je Jurčič naročnikom razglasil 9. VII., šele dober mesec kesnje svoje nam že znano „oznanilo zastran Cvetja“ v „Slov. Narodu“ l. 1868.: češ, „da kmalu izide druga polovica začetega romana „Cvet in sad“, katero imam v predelavi, ter da se jim pošlje kakor prej bo mogoče“.

² Na str. 236. „Glasnika“ 1868.

pore so pričele izostajati, in Jurčič je videl, da so mu šteti dnevi v tej dotedanji literarni službi njegovi; brez dotedanje trdne perspektive poslej ob Janežiču je Jurčič izgubil veselje do dela! „Prihodnost — brezupna tema pred menoj!“ je zapisal v svoji poslednji pesmi Jurčič Janežiču v Glasnik . . . in umolknil.

Bila je to britka kriza v Jurčičevem življenju, — ki jo je Jurčič moško in molče prenašal dolge mesece: vse tisto prvo polletje l. 1868.; bila je to naravnost strašna kriza, ki jo je šele kesneje priznal Jurčič drju. Vošnjaku, kakor nam ta poroča v svojih „Spominih“:

„Jurčiču se je takrat na Dunaju silno slabo godilo. Od doma, od revnih malih kmetovavcev ni dobival nobene podpore; živil se je s spisovanjem za Janežičev „Glasnik“ in Mohorjevo družbo. Bili so dnevi, ko nič gorkega ali sploh ničesar ni zaužil. Pravil mi je večkrat o teh žalostnih dnevih silne bede, ko še skorje suhega kruha ni imel, da bi si glad utešil. Nekega dne se je ves oslavljen ulegel na zofo in se sam nad seboj razjokal, smrti si želeč.“¹

Ali ne soglaša to s čudno resignacijo tiste februarske pesmi Jurčičeve, ki je izšla 1. III. 1868. v „Glasniku“? „Kamen — na grob!“

Beda, glad, — naravnost borba s smrtjo vsled stradanja, — to so bile tiste „nebeške“ sile, ki so tiste dni zasekale globoko zarezo v literarno delo Jurčičevo. In te so bile, ki so ga slednjič po dolgih mesecih trpljenja pognale iz Dunaja — za kruhom! Pač mu je Stritar kazal tam nekje v dogledni daljavi — zlatega telička: tam m. oktobra l. 1868. nov beletristični list. A Jurčiču je bila dogledna daljava vendarle — predaleč!² In tako je pisal Tomšiču v Maribor, m. junija 1868., nimajo li kaj kruha zanj tam pri „Slovenskem Narodu“?

Isti dr. Vošnjak nam tu poroča:

„Leta 1868., malo mesecev potem, ko je začel izhajati „Slovenski Narod“, piše mi urednik Tomšič, da bi Jurčič rad vstopil za sodelavca pri listu. Priložil mi je Jurčičevo pismo, v katerem se ta pritožuje, da brez nobene podpore mu ni več živeti na Dunaji in da bode moral opustiti studije; napósled vpraša, če bi ne mogel sodelovati pri „Slovenskem Narodu“. Pismo sem vrnil

¹ Vošnjak Jos., dr.: Spomini. II., str. 12.

² Stritarjeva antologija, str. 40/41.

Tomšiču; toda spominjam se, da je náme napravilo globok vtisek. Videl sem slovenskega mladeniča, čegar nadarjenost je slovela že tačas, stokati pod tistim jarmom revščine, ki je uničila že toliko naših mladih talentov, da ali niso mogli dovršiti svojih studij ali da se jim je zaradi pomanjkanja vsadila v prej zdravi život kál bolezni, katera jih je pozneje prerano položila v grob. Toda že' iz tistega pisma je govoril nekakšen ponos. „Ponujam se ne“ — takó je pisal Jurčič — „le če mislijo lastniki listu, da bi moje delo bilo koristno za list in za našo stvar, vstopim. — Ali je pri vas tudi taka mizerija, kakor tukaj?“ vzdihoval je vmes.“²

Žal, da ni dr. Vošnjak shranil tega nam znamenitega pisma Jurčičevega,³ ampak ga Tomšiču vrnil ter s tem izročil uredniškemu košu. Srečno pa se nam je ohranil odgovor Tomšičev Jurčiču:

Dragi prijatelj!

Od veselja bi skakal, ko bi se spodobilo za tako resnega človeka, kakor sem jaz, ko čujem, da Te je volja priti v Maribor. Kdaj bi Te bil jaz že rad povabil, ko bi se ne bil bal, da Te s tako ponudbo žalim. Ravno mi piše tudi Vošnjak, naj skušam Tebe zvabiti k sebi. Glej, kako se vse vjema! Na vsako hudičevo vižo boš dobil toliko, da boš mogel živeti, saj plačujejo še⁴ Pozniku 35 f, dasiravno ga ne morem rabiti za drugo, kakor da mi sestavlja javne dražbe. Poznik je jurist III leta. Vošnjak mi ga je bil brez mojega sveta naenkrat oktrojiral. *Vošnjak je večkrat svojevól nastavil, ali podpisati sv. 1*

Tú Ti pošljem za zdaj hvaležno, kar vtrpim. Jutri se snidem z Vošnjakom v Puls-kavi, in v saboto imaš že na Dunaji natančen odgovor zavoljo posojila, če mogoče že tudi denar. Vošnjak ^[T]mi piše, da bi Ti prevzel tú vredništvo⁵ Glasnika, če se mu misli res Janežič odpovedati.

Tukaj boš lahko dalje ostal, kakor do oktobra. Če Ti je do učenja, lahko se tudi tukaj učiš, knjig se ne manjka.

Za drugo nanašaje se na prihodnje razgovore Te za zdaj srčno pozdravlja

Tvoj stari

Tomšič

¹ Sodim, da je ta „že“ tiskovna napaka namestu „še“!

² Vošnjak Jos., dr.: Spomini o Josipu Jurčiči. (Lj. Zvon 1889, str. 145). Ponatis: Vošnjak Jos., dr., Spomini. II., str. 11./12.

³ Pridobil bi si bil naravnost literarno zaslugo!

⁴ Rokopis pisma ima: se.

⁵ Rokopis pisma ima: vredništvo.

Žal, da ta list nima dneva. Domnevam pa, da ga je datirati na dan 10. VI. 1868.: bil je ta dan sreda, dan pred Telovim; in sodim, da misli Tomšič ta praznik, ko piše Jurčiču: „Jutri se snidem z Vošnjakom v Puls-kavi“, obetajoč mu, da utegne potem imeti „v saboto“ že odgovor o naprošenem denarju na Dunaju in morda že tudi denar. Domnevam, da meni tu Tomšič tisto soboto po Telovem: soboto z dné 13. VI. 1868.

Toda odgovor je sledil šele v sredo; po mojem torej teden dni za Tomšičevim — naslednji namreč odgovor Vošnjakov:

Blagorodni gospod!

Slov. Bistrica 17/6 868

G. Tomšič mi je povedal, da bi Vam bila volja kot sodelavec pri našem časopisu pomagati. Ker Tomšič sam ne more vsega opravljati, bi mi res živo potrebovali takega izvrstnega, produktivnega peresa kakor je Vaše. Samo za dalj časa bi se Vi morali zavezati, ostati sodelavec naš pri „narodu“, kajti za 3 ali 4 mesece nam nikakor ne kaže, spremembe delati pri redakciji. Morebiti Vam je že Tomšič pisal, da namerjava naše društvo tudi prevzeti lastnino „Glasnika“ in ta časnik nadaljevati v Mariboru. Če nam g. Janežič privoli, potem bi vredovanje tega časnika bilo pravo polje za Vaše duševne zmožnosti. O vsem tem b[is]pa bi se mi najlože ustmeno || pogovarjali.

Menda ste namenjeni, se skoro odpeljati iz Beča domú. Povābim Vas, se na potu oglasiti v Mariboru na nekoje dni, ker je tam g. Dr. Dominkuš in bi tudi jaz in 3. javni društvenik g. Žuža se v Maribor podali, da bi se pogodili z Vami. Le to Vas prosim da mi naznanjate dan, kedaj da pridete v Maribor.

Srčno Vas pozdravljam

Ves

Vaš spoštovatelj

Dr. J. Vošnjak

In minil je zatem še en² teden, preden je isti dr. Vošnjak izporočil Jurčiču, da so mu denar nakazali, povabivši ga hkrati do prav določenega dné, do 15. VII., — na delo v Maribor:

Dragi prijatelj!

Slov. Bistrica 25/6 868

Povabim Vas, da stopite 15. jul., do ktereга časa se je odpovedalo Pozniku, na svoje mesto ino ob enem Vam pošlje g. Dr. Dominkuš iz naše denarnice 50 gold. Od teh si obdržíte 10 gold. za vožnjo do Maribora, ostalih 40 g. pa, če ste zadovoljni, si odračunimo v 8 mesečnih obrokih po 5 gold. od Vaše plače.

Jaz se prav veselim Vašega prihoda in sim prepričan, da se bodedo Vsi dobro porazumeli. Le oglasite se pri g. Dr. Dominkuš-u. Če bi hteli poprej priti, lahko stanujete pri g. Tomšič-u in Vas bodedo že poskrbeli, da se lahko preživite. „Listek“ bo zanaprej popolnoma Vam izročen. Zarad „Glasnika“ se ustmeno pogovorimo, kako naj se naprej izdava. || Cena 3 gold. se mi zdi previsoka.

Starokopitna ljublj. stranka je celó onemogla. „Novice“ se veselé pohvale Beust-a; ni čuda, da v 26 letih svojega krotkega življenja g. oče še niso enkrat imeli opraviti z državnim pravnikom.

Tomšič se v saboto¹ odpelje v Ljubljano, da tamošnja tla sondira.

Če se združijo vse mlajše moči na političkem in slovstvenem polju, žalostno bi bilo, da bi se ne pustil zdramiti narod iz dremanja, v katerem ga obdržuje samosilstvo nekterih.

Pozdravite mi g. Stritar-ja in naganjajte ga, da nam včasih dopiše. Njegova prestava „Maceppe“ spada med najlepše, kar sim še bral slovenskega. Hrabri dečko je.

Srčen pozdrav! Da se skoro vidimo!

Ves

Vaš spoštovatelj

Dr. Vošnjak

Dogodki meseca junija dobé ob teh pismih svoje posebno lice: Tistega dné, ko je Jurčič poslal po Šukljetu s svojim nedatiranim pismom Levstiku v Ljubljano le 5 listov nadaljevanja svoje povesti za „Mladiko“, obetajoč mu, da „drugo v enih dneh“, ter izporočevaje mu, da se je sè „Slov. Narodom“ „zdaj že malo sprijaznil“ in pisal da bo poslej več za listek, je najbrže Jurčičeva prijava, da bi vstopil k „Slov. Narodu“, — bila že, če ne tam, pa vsaj na potu v Maribor. Zato dostavlja Levstiku Jurčič nekoliko dvomno: „Oglasiti se mislim med potom Tomšiču.“²

Ko pa je Jurčič prejel Vošnjakov odgovor z dné 17. VI., glej, pa že poroča Levec dné 25. VI. svoji nevesti iz Dunaja: „Jurčič se odpravlja zdaj v Maribor, kjer bo nekaj časa pomagal Tomšiču pri Narodu.“³ To se strinja povsem s Tomšičevo besedo Jurčiču: „Tukaj boš lahko dalje ostal, kakor do oktobra“; in strinja se nadalje z Vošnjakovim ugovorom z dné 17. VI.: „Za 3 ali 4 mesece nam nikakor ne kaže, spremembe delati pri redakciji“.

Jurčič ni torej nič tajil svoje namere, ampak jo je svojim prijateljem razglasil, še preden je prejel drugo Vošnjakovo pismo z dné 25. VI.!

In v soboto 27. VI. 1868. je prišel v Ljubljano Tomšič, kakor je posneti iz drugega Vošnjakovega pisma, — ter poročal še istega dné Levstiku v Ljubljani o Jurčičevi nameri: „On teden mi je g. Tomšič, Narodov vrednik, v Ljubljano prišedši, pripovedoval, da Jurčič prevzame Narodov podlistek za 30 gld. na mesec; morda je uže v Mariboru, od koder je bajé dobil uže 50 gld. plače na vžémje.“ Takó je poročal Levstik sam Stritarju, kakor vemo, že 2. VII. 1868.

¹ Torej 27. VI. 1868.

² Prim.: Lj. Zvon 1919., str. 296.

³ Dr. Prijatelj: Stritarjeva antologija, str. 38.

Šel je torej Jurčič iz Dunaja, — da se otmè pogubi! Vzdržal je, dokler je vzdržal — Janežič; ž njim vred je odreklo tudi Jurčiču, — koncem III. visokošolskega leta njegovega. Primórala ga je iz Dunaja — skrajna beda, zvaló ga v Maribor — prijateljstvo s Tomšičem. Toda važno je, da ni takrat Jurčič nameraval za stalno, ampak le za nekaj mesecev, le „do oktobra“ prodati se Mariboru. In prepričan sem, da bi sploh ne bil šel tja, če bi mu bil kdo m. junija zagotovil odkoderkoli zaslúžka le za najbornejši prebitek! Toda — Stritar ni takrat mogel ali pa ni Jurčiča razumel. Zató se je zgodilo, kar se je zgoditi — moralo.

In dné 11. VII. 1868. je nato povedal, prav po svoje brezobzirno — na vsa usta, Levstik Stritarju: „Zvedel sem za trdno . . . da je Jurčič uže v Mariboru pri Slov. Narodu. . . . Bil je Jurčič zadnji čas v hudih novčnih zadregah, pa je 50 gld. prejél (kar mi je pripovedoval tudi v Ljubljani g. Tomšič, Sl. Naroda vrednik) od Sl. Naroda, in potem da so bili na Dunaji nekaj dní ‚veseli‘ . . .“¹

Žal, da tudi tega širokega pisanja Levstikovega Stritar — ni razumel. Vsaj ne — prav razumel!*

Odšel pa je Jurčič v Maribor že pred določenim mu rokom: pred 15. VII.; odšel je po 3. VII., ko je ž njim na Dunaju še govoril Stritar (ter imel ž njim najbrže tisti ostri pomenek, ki je o njem pripovedoval Stritar 31. I. 1907. drju. Prijatelju)², — in pred 9. VII., ko je Jurčič v Mariboru že dal razglasiti v „Narodu“ tisto obljubo o svojem nedokončanem romanu „Cvet in sad“; odšel je najbrže že v soboto 4., ali v nedeljo 5. VII. 1868., ob začetku drugega četrletja „Narodovega“, ko je s tistimi 50 gld. še prej bil vzel slovo od mladosti svoje ter ž njimi „veselo“ pokopal svoje mladostne misli!

Med Jurčičem in Stritarjem pa ni odtedaj bilo vse žive dni več nikoli prave prisrčnosti, ampak — le še dolžnosti! *Torej, kar sem spredaj že pred branjem tal. besedi zapisal*

¹ Lj. Zvon 1919., str. 434.

² Stritarjeva antologija, str. 40/41.

(Dalje prihodnjič.)

*in cel seznam = + tudi opetije: do Jenka, menin garyja, Jurčiča (3)
čet 9/10 191*

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Konec.)

XII.

Stritarjev subjektivni svet, ki je bil vedno svet záse in Stritarju vedno edini resnični svet, pa je zadelo l. 1868., — m. julija, tik za doživljajem ob Jurčiču, — še drugo nepričakovano srečanje s trdo in trdno objektivnostjo: v domovini ob Levstiku.

1.

Pisal je bil Levstiku Stritar nenadoma v Ljubljano:

VÖSLAU

Dragi moj!

Jutri (23tega) ¹ se bom odpeljal proti domu; ker ne vem [Tvojega stanovanja, bodi tako dober, če Ti je mogoče, in pridi v petek popoldne, (ne vém natanko kdaj pride vlak iz Dunaja² — če se ne motim krog dvéh, pa boš že izvedel) na kolodvor. Pri téj priložnosti Te tudi vprašam, ali Ti je mogoče, da se odtergaš za 2—3 dni in greš z mano na Gorenško — v Bled — ali kamor že bodi. Če ti je moč — pravo veselje bi mi storil; to se umé ob sebi, da za materijalne reči ne smeš skerbéti.

Z bogom, da se zopet vidiva, čez ne vem koliko let!

Tvoj stari

Vösl. 22 7 68.

Stritar

Od jeseni l. 1855., ko je bil Levstik odšel iz Retij in Lašč v 'svojo učiteljsko službo h grafu Pacetu, se nista rojaka več videla. Igrali so takrat pri Drachslerci za slovó Levstikovega razposajenega „Junteza“ in imeli po igri prijetno večerjo.³

¹ Stritar je ta datum nekaj popravljaj; prvotno je menda bil zapisal 24, a je 4 izradiral ter popravil 3; torej 23./7., četrtek.

² Rokopis pisma ima: iz Dunaja) a Stritar je čez ta oklep potegnil pomišljaj ter nadaljeval oklenjeni stavek z novim pristavkom.

³ Lj. Zvon 1889/78; Stritar, Lešniki 192/202; Dr. Lončar, Literarna drobtinica (Naši Zapiski VII., 1910: str. 125).

„Minila so leta. Jaz sem bival na Dunaju, Levstik¹ v Ljubljani. Želja, toliko časa gojena in premagovana, premagala me je naposled, želja, videti domovino svojo, sosebno pa videti Levstika!“²

Odpravil se je bil Stritar iz Dunaja in prišel v Ljubljano s prav določenim subjektivnim pričakovanjem. Prinesel je s seboj v spominu svojem tistega Levstika, ki se je od njega pred 13 leti bil v Laščah ločil, — ter pričakoval in si obetal, da ga najde zdaj spet še takega, kakršen je bil za tistih mladih dni, ko je razposajen, vesel, mlad po domačih gozdih pekel Stritarju krompir in igral Laščanom Junteza. Mislil si ga je tiste dni še vedno takega, kakor ga je l. 1874., dasi že z drugim spoznanjem, opisal na Dunaju dné 15. IX. C.-u: „Levstik je, ali prav za prav: je bil v svojih mladih „fantovskih“ letih, tako zdrava, krepka, vesela natura kakor je tica, ki se pevéje in igraje izpreletava od veje do veje brez premisleka, brez namena, samo za to ker je živa, ker je drevo tako zeleno in tako sinje nebó, in ker je vse okoli nje tako živo in veselo. Naše prosto ljudstvo je, kakor veste, živo, bistro, gibčeno in dobra, zdrava šala naj pride od koder bodi, mu je vedno ljuba. Jaz poznam precej dobro naše ljudstvo, vendar morem reči, da toliko zdravega, sercu dobrodejnega humorja nijsem nikjer našel, kakor pri naših verlih Lášičanih. To je čisto navadno pri nas, da se, zlasti v nedeljo popoludne vsedejo fantje in ravno tako tudi „modri možjé“ v kolobar, tudi brez vina rekoč: „Zdaj bomo êno vgenili, (ukrenili, razderli) to so tehnični izrazi — in veselje je poslušati jih in gledati, kako je vsak mož na svojem mestu in kako zveršuje svojo nalogo — in dekleta ravno tako — človek mora imeti nekoliko „présence d'esprit“ da jim more ustrezati — In vse to se verší tako lepo brez vsake grobosti, sirovosti ali hudobnosti. . . . V tém je Levstik pravi sin svojega rojstvenega kraja rekel bi — nek personificiran in potenciran Lášičan — Velika škoda je za slovensko slovstvo, da nij on tega svojega darú bolj porabil. Jaz sovražim vse privilegirane „šalodélce“ in „Brenceljne“ ter ogibljem se jih, kolikor je človeku moči. A Lev-

¹ Prebivši od tedaj 2 leti in pol pri Pacetu (in sicer dve na Turnu in pol v Ljubljani) — do srede maja 1858.; potem do jeseni nekako 4 mesece v Retijah; nadalje od jeseni 1858. do aprila 1861. spet 2½ leta pri Vilharju, a slednjič od aprila m. 1861. do konca novembra 1862. nekaj nad 1½ leto kot tajnik Čitalnice v Trstu: je živel pa do takrat že nad 5½ leta stalno —

² Stritar J., Fran Levstik. (Lj. Zvon 1889, str. 79; = Zbr. spisi VII., str. 167).

stikova družba, dokler sva še skupaj „fantovala“ (tempi passati!) bila mi je vedno „vžitek“, ki mi še v spominu vedri moje meglene ure!“¹

Tiste dni m. julija 1868. pa se Stritar še ni zavedal tega, da so ta „fantovstva“ tudi ob Levstiku — tempi passati! Po fantovat je prišel k Levstiku še zdaj iz Dunaja Stritar v domovino, ter še podvojbil ni, da bi Levstika ne našel razpoloženega, do-
vzetnega vsaj za spomine o tistih mladostnih fantovskih dneh, — tako razpoloženega kakor je bil on sam! „Kako sem se veselil na Dunaju lepih pogovorov s svojim Levstikom, ki ga nisem videl toliko časa! Vse bode zopet, kakor prej; ž njim preživim še enkrat tiste lepe čase, ki so se mi bili še zlepšali v spominu!“¹.

S takimi sanjami se je torej odpravil in prišel Stritar k Levstiku — tiste dni m. julija 1868. „Ali človeku ni dano, da bi stopil dvakrat v eno reko, kakor pravi globokoumni modrijan!“²

Že prvi hip, že prihod v Ljubljano je bil Stritarju slana na bohotne rožice njegovih sanj. Stritar pride, — a Levstika nikjer! „Ko izstopim, pridem na kolodvor, oziram se po množici zbrani, nič Levstika! Kako je to mogoče! Saj sem mu vendar pisal, naznanil dan in uro prihoda svojega! Gotovo je bolan! — Žalosten se napotim sam proti mestu. Ko sem šel nekaj korakov, kar ga ugledam, ki koraka počasi proti meni.“²

Okó te moje spoznalo je koj,
Ko si po cesti urno korakal;
Ne bodi preprost, prijatelj moj!
Kako bi bil hud, da me nisi čakal?

Hvaležen sem ti v resnici za tó,
Da k mojemu si se prihodu potrudil;
Navskriž po nesreči ure gredó,
Zató si za pét minut se zamudil.

Preteklo deset in več je že let,
Kar nisem te videl in s tabo govoril;
Hrepênel sem vedno, te videti spet,
Gorečo željó mi je čas dozoril.

¹ Stritar, ravnotam.

² Stritar, na o. m.

Prinesel sem sábo polno sercé,
Izsuti sem želel ga tebi v naročje;
Pa čudno! iz ust mi beseda ne gré,
Saj tebi se zdelo bi preotročje!¹

„Hladán pozdrav! Naj ne bodem hud, ure gredó navzkriž! — Kaj je to posebnega! Ali mene je vendar v srce bolelo. Takega vsprejema se nisem nadejal, dá, zdelo se mi je, da ga nisem zaslužil!“ Takó je opisal in opesnil ta doživljaj svoj Stritar sam.²

Veselega, velikolaški-nedeljsko razpoloženega si je Stritar pričakoval Levstika ob svojem prihodu; a našel ga je — zamišljenega, silno resnega!

„Pogovor se ni hotel nikakor ogreti. Levstik je bil čuden, ne neprijazen, (ne) hudomušen; ali beseda ni hotela nič prav iz njega. Nerazumno se mi je zdelo zlasti to, da me ni hotel nikakor vesti v znane domorodne kroge, tudi v čitalnico ne. Vselej, kadar sem kaj takega izprožil, obregnil se je nejevoljno: E, kaj boš!“³

Prišel je Stritar iz svojega dunajskega ozračja, poln svojih svetlih sanj, v Levstikovo ljubljansko, Stritarju povsem tuje, — in našel v njem moža mrkega, kakršno je bilo to ozračje sámo. Toda Stritar ni imel čuta in očesa za to dejstvo, ampak je videl le svoje poparjene sanje: le svoj subjektivni doživljaj!

2.

Poslovil se je Stritar od Levstika — s pismom. Že tretji dan po svojem prihodu v Ljubljano mu je pisal — iz Bleda:

Dragi moj!

V Bledu 27/7 68.

Človek obrača, bog pa oberne! Ne bó me več nazaj v Ljubljano, kakor sem mislil. Od tód pojdem naravnost v Beljak, potem pa čez Celjovec in Maribor domú; prerajtal sem, da je tó na vse strani bolj pametno.

Žal mi je, da te moram zopet z eno prošnjo nadlegovati. Mogoče je da pride nekaj záme v Ljubljano „poste restante“. Prosim Te, pojdi poprašat na pošto — če Ti dajo reč, pošlji mi jo na moje stroške v Vöslau — če pa nočejo, pa mi piši, kaj ímám storiti, da jo dobím.

¹ Boris Mirán, *Pesmi*. Na Dunaji 1869. (Str. 91). V svoje „Zbrane spise“ Stritar te pesmi ni vsprejel.

² Na o. m.

³ Stritar, *istotam*.

Zdaj pa zdrav ostani in sprejmi lepo hvalo za prijetne ure,
ki sem jih s tabo preživel.

Z bogom

Tvoj

hvaležni
Stritar

Stritar — na Bledu sam, brez Levtika. Ni ga tudi tu bilo pripraviti, da bi bil šel s Stritarjem; ostal je doma v Ljubljani, — ker je imel prav tiste dni trdih vzrokov dovolj, da ni šel nikamor.

Tudi ta spomin svoj nam je Stritar opisal sam. „In še eno veselje mi je šlo po vodi. Zdavnaj že sem želel popotovati z Levstikom na Bled, ki ga tako ljubim. Kako bo to lepo! z Levstikom na Bledu! kaj si moreš želeti še, srce? Prosil sem ga, rotil — seveda bi bil jaz za vse skrbel — vse zastonj! Šel sem sam, ali Bled ni nikoli tako malo ugajal mojim očem.“¹ Poznal je Levstik „ljublanske jezike“, — Stritar ne! In Stritarju ni bilo treba biti mari zanje, Levstik pa je moral ž njimi računati — prav tiste dni!

Tako se je Stritar razočaran razšel tudi z Levstikom, kakor poprejšnji mesec — z Jurčičem. Ali sta se s tem sešla pa morda kaj v Mariboru, zdaj na povratku Stritarjevem „čez Maribor“ na Dunaj? Ali je šel Stritar — kar mimo?

3.

VÖSLAU

Ljubi moj!

V četrtek sem prišel domú; tista reč, ki sem menil da se mi bo poslala, me je še čakala domá, za to ni treba hoditi na pošto, kakor sem Te prosil. Tiste dvoje bukvice, ki so ostale v Tvojih rokah, mi pošlji po priložnosti po pošti, ali pa morda pozneje po kakem učencu. Kér imate v Ljubljani tako slabe cigare, Ti jih pošiljam tu nekoliko morebiti bodo te boljše.

Hvalo lepo za ves trud, ki si ga imel z mano, prosim Te, daj mi priložnost kedaj, da Ti ga vsaj nekoliko poplačam in povernem.

[D] Od zdaj zanaprej, upam, da Ti ga ne bom več toliko prizadejal.

Z bogom

Tvoj

Vösl. 3/8 68.

Stritar

Teden dni po svojem odhodu, v četrtek 30. VII., je torej Stritar že spet na svojem Dunaju. Nezačuden, razočaran! To je iz pisma jasno razvideti.

¹ Stritar, na o. m., str. 80. (Zbr. sp. VII./169.)

Razvideti pa je iz pisma tudi, da je ob tem obisku ostala v Ljubljani pri Levstiku rokopisna zbirka pesmi Stritarjevih, „dvoje bukvice“, ki jih je bil prinesel Stritar sè seboj, da mu jih presodi in oceni Levstik. In nastala je iz tega značilna zgod-bica, ki nam jo Stritar tako-le opisuje:

„Čakalo me je še nekaj neveselega. Prinesel sem bil s seboj pisano knjižico — bile so moje pesmi, komu naj bi jih bil pokazal prej kakor njemu? Pod Golovcem sva hodila nekod, ko se ujunačim in mu pomolim knjižico: „Na, poglej, kaj je to, če so pesmi, káli.“ — Nikakega veselja ni bilo videti na obrazu njegovem. Ko ni vedel, kaj bi storil s knjižico, prosim ga, naj jo vzame s seboj, pregleda o priliki, pristavi opomnje in opazke, kakor se mu zdi, ter pošlje mi zopet na Dunaj. Spravi jo, nič prav zadovoljen; potem ni bilo več govora o tistih pesmih, ne ustno, ne pismeno, dolgo časa. Čez leto in dan sem dobil, skoraj s silo, knjižico nazaj, kakršno sem mu bil izročil.“¹

Skoraj s silo!

Bilo je m. decembra še l. 1868., ko mu je Stritar pisal prvič.

Ljubi moj!

Človek bi se ne smel nikoli zarotiti: tega pa tega ne bom nikdar storil; dan se versti, za dnevom, pa dan dnevu ni enak.

Tako moram tudi jaz prelomiti svojo hvalevredno obljubo in Te zopet nadlegovati. Pa kaj se bom tolikanj izgovarjal, saj se² téga sam kriv! Kaj [9]mi pa nisi vslišal moje prošnje, ter mi poslal tiste dvoje bukvice, ki sem Ti jih izročil pred svojim odhodom! Bodi toraj tako dober in pošlji mi jih; veselilo me bo, če jih dobim polne opómb!

Zdaj se pa prav dobro imej — to [10]Ti želi iz vsega serca.

Na Dunaji 8. dec. 68

Tvoj

P. S. sevéda ne frankiraj!

stari Stritar

A Levstik se ni odzval. Zató je sledilo mesec dni kesneje, že l. 1869., — drugo pismo.

Ljubi Levstik!

Dolgo sem se branil, zdaj pa vender moram misliti, da sem [11]Té, sam ne vem s čim in kako, razžalil, da mi nikakor nočeš odgovoriti. Ko bi me poznal, vedel bi, da mi mora ta misel jako-

¹ Lj. Zvon 1889, 79/80; Zbr. sp. VII, 168/69.

² Pisna napaka, nam.: si

hudo dejati — še svojemu sovražniku bi ne mogel nič žalega storiti — v tém je res moja vest čista — in vender si ne morem drugače razlagati Tvojega tako dolzega molčanja. Če sem Te toraj res s čim ponevedoma razžalil — povej vsaj s čim — to mora biti le pomota! Če pa nočeš z mano nič več opraviiti imeti — pa mi pošlji vsaj tiste reči — če jih še imaš!

Z bogom

Na Dunaji 6. Jan. 1869.

J. Stritar.

Toda Levstik je molčal tudi takrat! Stritarju pa se je mudilo, in zato je vzprožil — na Dunaju Celestina.

Čestiti g. Levstik!

Dovolite, da vam povem brez okolišč, zakaj vam pišem: Uni dan sva z g. Stritarjem v pogovoru prišla med drugim tudi na njegove pesmi. Djal je, da bi jih rad še nekoliko opilil, da mu časi kak bolji stih na misel pride, itd., da pa nema pesmi, in da je vam uže večkrat pisal zanje, tako, da se mu ne ljubi več. Ker sem jaz menil, da bom mogel dovršiti in poslati vam kot predsedniku dram. dr. igro, ki jo pišem, uže te dni, djal sem, da, ako želi, rad jaz omenim vam [o nje-]govih pesmih.¹ G. Stritar me je poprijel za [besedo] in sedaj me vsakikrat poprašuje, sem-li sp[olnil dano] obljubo, in ker igre nejem dokončati m[ogel, ...]-te,² da vam pišem brez nje.

Najprvo naj se znebim naročila Stritarjevega, poroča³ torej in vas lepo prosi, da bi blag[ovolili odgo]voriti mu: ste-li prejeli katero njegovih p[isem ali] ne? Vidi se, da ga to skrbi. Sploh pa se in če tudi je Jurčič-u bojè pisal, da za „Gl.“⁴ pisati, da bi farjev ne oplašil itd., ima vendar . e⁵ več predmetov mikalnih, ki jih meni v kratkem izdelati. Pro patria, kakor pravi, bo spisal tudi za || dram. dr. igro iz domačega življenja, ki mi je po planu všeč. J. Ogrinec pa tudi

¹ List so ob robu znatno obgrizle miši, ter odnesle dokaj besedila; dotične vrzéli označam tu v tisku na ta način, da rekonstruiram med oglatimi oklepi, kjer se dá, po svoji domnevi dotično besedilo, odn. da zaznamujem zeví z vrsto pik.

² Morda je stalo tu: mogel, dovolite (ali pa: oprostite), . . .

³ Morda: [ki se pri]poroča

⁴ Morda: ne misli

⁵ Pač: le . . . (Vsekakor besedica tu le z dvema črkama.)

ravno predeljuje po Stritarjevih opazkah igro za društvo, v kateri so ene scene bile Stritarju tako po godu, da mu je zavoljo njih drage volje vso igro očistil in scene bolje razvrstil. Jaz bom svojo dolžnost storil, brž ko bom mogel: sram me je, da sem tako dolgo odlašal.

Kako se imate vi, čestiti g. Levstik? Pa kaj vprašujem, saj vem, da po stari navadi pridno delate, če ste le zdravi, kar upam da ste. Ljubljane zaspane pa ne more ali noče nikdo sprebuditi. K sreči je začel nekdo v „Sl. N“, saj veste, malo dregati v zaspance. Zadnji čas je bil zares. Radi bi vedeli, kdo je. Levec naravnost pravi, da ste vi. Kdor koli je, jaz sem mu prav hvaležen, da je na[šim] premodrim politikarjem strahopetcem in nedo- . . . dnežem zasolil jih en par grenkih, pa resničnih.

Naše društveno življenje hira. V „Jugu“ bi imelo [bi]ti koncentrirano, pa tam gospodarijo neki [ul]trahrvati. Če Srba pohvališ, ali le omeniš [n]e¹ psovaje ga, brž si „Hrvatožderec“ in Bog ve, kaj še. Jaz sem moral izstopiti zavoljo tega iz društva, Dalmatinci ne prihajajo in ena stranka pozorjeva tudi ne prepogosto. Med nami pa je v navado prišlo, da se ne govori in se ne sme govoriti prav nič, kar bi le količkaj po politiki dišalo: v „Jugu“ ne, ker tam le Hrvatje govoré, kje drugej pa tudi ne. Tako so ljubice, k, pijančevanje na dnevnem redu. Prvo leto smo še časi katero rekli, in četudi se ni govorila sama „premodrost“, bolje je bilo, kakor je sedaj, ko se ne govori prav nič. Žalibog da moram reči, da so deloma krivi te apatije ravno [g.] Stritar, Jurčič in Levec. G. Stritar je djal: politika je k, (kar je res), Jurčič in Levec sta smejé pritrčila, in pustilo se je vse govorjenje o naših zadevah in o slovanstvu sploh (kar po mojem ni prav). Nam mladim je treba -šenja², se ve da Jurčič, Stritar, Levec in³ lahko rekó, da z djanji kažejo, kaj so, [a mnogo] je takih, velika večina jih je, ki, če [jih vedno] ne greješ in ne dregaš, zgubé vso gork[oto za na-]šo reč, in so nam zgubljeni. —

Nezreli in slabi smo, da je strah. Nema[ra] „Omladina“ oživela nas bolj. Te dni bomo [sestavili]⁴ pravila. Menda

¹ Tu je pri prvi črki odneslo le prvo polovico, druga je ostala, da se dá torej še dopolniti, ker uganiti, črka n.

² Morda: [navdu-]šenja, . . .

³ Tu je stalo ali ime ali pa beseda „drugi“; prostora je le za eno samo besedo.

⁴ Ali morda: oddali

se bodo vneli vendar z[a] društvo, ki ima nalogo, da ne bo „mlada“ samo ena beseda več, da bo postala „kri“ in [v] nadjaje se, da se bo zgodilo to, pozdravljam vas lepo, čest. g. Levstik, in ostanem vaš
 Na Dun. 30/1 69. udani
Celestin

Hkrati pa je poslal Stritar sam nekemu, menda v Ljubljano, še naslednje pisanje, ki se je tudi ohranilo v zapuščini Levstikovi, kar priča, da ga je Levstik res prejel:

Ljubi moj!

Pojdi k gosp. Levstiku (saj menda veš njegovo stanovanje) pa reci mu da ga pozdravljam, pa prosim, naj ti da tiste dvoje bukvice, ki jih imá od mene — ti pa jih zavij ter mi jih pošlji, kakor hitro moreš; frankirati jih pa ni tréba.

Z bogom Tvoj
 Na Dunaji 5/2 69. J. Stritar.

In zdi se, da je Stritar zdaj po tej poti — „skoraj s silo“ — res prejel svoj rokopis iz Levstikovih rok, toda brez vsake besede Levstikove.

Oktobra 1869. je namreč Stritar pisal spet Levstiku, — naslednjo kratko dopisnico, brez vsakega naslova:

Morda ne ravnam prav, da Ti pošiljam to malenkost, ker se mi je bati, da je še ne boš hotel sprejeti. Pa, akoravno sem se Ti, nevem s čim takó zameril, da si bil res prav — neprijazen z mano, za tega delj Te ne čislam in spoštujem prav nič manj; ostal mi boš vedno, kar si bil. Ne zameri toraj, da Te še enkrat nadlegujem

Z bogom
 Na Dunaji 31. Okt. 1869. Stritar.¹

Poslal je tu Stritar Levstiku svoje „Pesmi“, ki so (kakor poročata „Narod“ 4. XI. in „Novice“ 24. XI.) bile poprejšnjega dne, 30. X. 1869., prišle med svet na Dunaju, dotiskane pri Geitlerju. A Levstik je tudi zdaj molčal in molčal kakor da ga ni na svetu, še cela dva meseca, — ter se oglasil Stritarju šele za „Zvon“ dné 28. XII. 1869.!

¹ Naslov: | An | Herrn Franz Levstik | Gitterat | in | Laibach |. — Poštna pečata: WIEN 31/10 1. A.; LAIBACH-STADT 1/11 Nachm.

XIII.

Bilo je v soboto dné 6. februarja 1869., ko je „Slovenski Narod“ v svoji 16. številki razobesil tedanjemu slovenskemu svetu črno zastavo v naslednjem dopisu:

„Iz Ljubljane, 4. feb. [Izv. dop.] Neka prav posebna in imenitna stvar me k tem vrsticam sili. — Vsakemu narodu je na slovstvenem polji dobrega slovnika tako potreba, kakor kmetovalcu lemeža k oranju. — Svojo misel o imenitnosti in važnosti dobrega slovnika je blagi naš ranjki knjezoškof Volf s tem najlepše izrazil, ka je v svoji zadnji volji tako lepo premoženje za izdavanje dobrega obširnega slovenskega slovarja odločil. — Že večkrat se je po časopisih govorilo in popraševalo, kedaj bode slovensko-nemški del Volfovega slovarja gotov ali kedaj se bode začelo njega natiskanje. Tudi slavni ljublj. deželni zbor je zadnje dni svojega zborovanja l. 1868. nekaj o tem slovniku govoril, ter je — mislim da se prav spominjam — sl. deželnemu odboru naročil, s pozornim okom čuvati, da to delo brez prenehanja napreduje ter da se kar najbrže dovrši. — Naj torej pojasni, komur je znano, kaj in kako se postopa z Volfovim slovensko-nemškim slovarjem, ker gospod Levstik je neki že pred 14 dnevi izdelovanje tega slovarja opustiti moral, ker se mu je od novega leta 1869 naprej za tako važno delo res dosti pičlo odmerjena plača ustavila, brez vsega plačila pa vendar menda tudi gosp. Levstik pri vsi svoji duševni sposobnosti tega celemu narodu tako imenitnega in važnega, ali tudi sila težavnega in zamudnega dela ne bode mogel nadaljevati, gotovo tudi od njega nikdo tega zahteval ne bo ter zahtevati ne more. Gospod Levstik naj mi ne zameri, da se kdo drug drzne govoriti o zadevi, ktera se tiče v prvi vrsti njega samega, ter je tudi njemu samemu najbolje znana, ali on se ravna tukaj gotovo vsled principa: nemo iudex in causa sua. — Zatorej se drzne nezasvečenec o tej stvari javno pregovoriti ter povprašati: Kako stojimo z Volfovim slovensko-nemškim slovarjem? ali se misli mar njega nadaljevanje izročiti komu drugemu, ka se je plača za to delo gosp. Levstiku odvzela? ali se je mar ponudil kdo še boljši kup ali celo brez plačila za to delo? — Kaj tacega bi temeljnost dela samega, pa tudi njega dovršitev komaj pospeševalo, ker Slovenci Levstikov nemamo ravno na zbiranje. Naš deželni odbor je le deželnemu zboru odgovoren za izpolnovanje svoje naloge o nadzorovanji

zadev slovenskega slovarja, zatoraj od njega tudi ni pričakovati dotičnega razjasnila, vendar pa sme tudi vsak posamesen svojo željo priobčiti za pojasnenje tako važne zadeve celega naroda.“

Storil je literarnemu zgodovinarju veliko dobroto neznani mož, ki je spisal ta dopis; dandanès nam je edini dostopni datum o važnem dogodku Levstikovega življenja! Vse tistodobno časopisje naše je namreč, razen „Naroda“, pogrnilo zadevo s plaščem — molka!

Pripravljaj pa se je ta, Levstiku takó bridki dogodek l. 1868. že mesece in mesece. In Levstika ni doletel kar nenadoma, ne kar nepričakovano. Že Stritarju je odklonil izlet na Bled, da se izogne govoricam, češ: mar li po izletih izdeluje škofov slovar! Saj so mu že očitali dovolj, da dopisuje „Narodu“ ter da s tem slovarju čas krade. Govorili so tako — prizadeti politiki ljubljanski! In bili so prav ti takratni politiki ljubljanski, ki so Levstiku pravzaprav izvili končno vendarle, koncem l. 1868., to priljubljeno mu delo iz rok!

Toda, zgodilo se je, da je njihovo delo zoper Levstika kar nenađoma ter povsem nepričakovano pa udarilo tudi njih same — po zobéh! In sicer takó občutno, da jim je kar sapo zaprlo!

Levstiku je bil dogodek, dasi ga je dolgo slutil in strahoma pričakoval že skoroda vse leto 1868., pa vendarle kakor da bi se bila nanj s hriba utrgala skala. In — umolknil je vsemu svetu, celó — Mariboru Levstik, da ni tam niso vedeli tiste dni, — ali je živ, ali je mrtev!

Dragi prijatelj!

Ali si živ ali mrtev? Odgovori mi na to vprašanje kot prijatelj, za ktereга me boš menda vendar še priznaval. Ali si živ ali mrtev? vprašam Te pa tudi kot narodnjaka. Ne tirjam, da bi mi redno pomagal voziti časnikarsko šatergo, čudno pa se mi zdi, da molčiš tudi zdaj, ko se zopet Ljubljana po svetu razupija kot ustavoljubna in časteča ministra Giskra. Upam da imaš toliko lastne sodbe, da nesramnostim Zarnikovim nisi prepustil svojih možganov ali pa umazaniji Nolijevi. V teh zadevah Ti bo vse razjasnil Jurčič, ki pride prihodnji teden v Ljubljano. Prosim Te vsekako, naznani mi vsaj ob kratkem kaj je s Teboj in besednjakom, če pa moreš napiši mi par vrstic za „Narod.“

Zdravo!

Tvoj stari Tomšić ||
vertatur. ||

Če si res brez zaslužka, pridi k „Narodu“. Mesto boš dobil brez „petlarije“; **bodi odkritosrčen vsaj do svojih prijateljev!** Samo reci, da greš k nam, za drugo bova vse z Jurčičem skrbela, da ne bo Tvoja čast ničesar trpela. Ljubljana je vs. ana, pri nas vedó Tvoje moči ceniti; če nočeš ostati stalno, pridi vsaj toliko časa, da se reči nekoliko razvozljajo. — Na me pa se ne jezi; len sem res in malo pišem prijateljskih pisem — Tebi pa nisem menil nikdar krivice storiti. — Torej piši, saj boš pisal

dobremu prijatelju
Tomšiču.

Leto kesneje, m. marca 1870., je šel Levstik res iz Ljubljane, a ne k Tomšiču v Maribor, ampak — k Stritarju na Dunaj!¹

Da pa je res že vse leto 1868. živel Levstik v nekakem strahu ob svojem slovarju, priča nam njegovo pismo z dné 7. II. 1868., ki v njem dovoljuje Jurčiču, da izberi Stritar za „Mladiko“ izmed njegovih pesmi „kolikor in ktere hoče“, toda s pridržkom: „da se na moje ime ne natisnó, ker protivniki bi mi precej zakričali, da se ubijam s pesmarstvom namesti slovarstva. Da se torej za moje ime podpiše M. Lipovec.“² In čuteč se pod neko sovražno mu kontrolo javnosti je Levstik od m. aprila 1868. tudi vse svoje delo pri „Narodu“ zakrival s psevdonimi in z raznimi šiframi.

Da je pa slutil katastrofo ob slovarju Levstik že mesece prej, preden so prišli „neljubi“ dogodki; in sicer slutil že m. julija, že ob Stritarjevem obisku, — o tem nam pripoveduje sam v tistem svojem pismu z dné 28. XII. 1869., ki je ž njim prvič spet po dolgotrajnem molku izpregovoril Stritarju. „Lani“, — piše tam — „ko si bil ti v Ljubljani, visel mi je baš nad glavo oblak, iz kterege je potlej v mé tréščilo pri slovarskem delu. Da torej nisem mogel biti vesele volje, nij čudo.“³

A navzlic tej slutnji svoji pa se je Levstik vendarle v petek 14. avgusta 1868. udeležil v Ljubljani „študentovskega shoda“, ki mu je prinesel — izreden praznik!

Program shoda je štel tri ponižne točke: zahtevo slovenske ljudske in srednje šole, zahtevo jugoslovanskega vseučilišča v

¹ Ko mu je bil prej 28. XII. 1869. naravnost povedal: „Da sem tako trdovratno molčal, tega so krive neljube okolnosti, v ktere sem pahnen. Sapienti pauca.“ (Slovan 1916., str. 42)..

² Lj. Zvon 1918., str. 543.

³ Slovan 1916., str. 42.

Zagrebu, ter ustanovitev skupnega literarnega društva „Slovenska Omladina“ s podružnicami v Gradcu, na Dunaju, v Pragi in v Ljubljani. Na dopoldanskem zborovanju v dvorani slavne „Čitalnice“ je o prvi točki govoril Samec, o drugi Oblak, o tretji Jurčič. Predsednik pa je bil zboru sam urednik „Naroda“ — Anton Tomšič.

Bolj izrazite, ker bolj osebne od tega zborovanja pa so bile popoldanske napitnice pri skupnem obedu v Čitalnici, ki so pokazale, da je bil shod pravzaprav „protest zbrane slovenske omladine zoper naših poslancev in vodnikov politiko“; izraz soglašanja „s (federalistično) politiko štajerskih rodoljubov, s politiko njihovega organa Slovenskega Naroda posebno kar se tiče združenja vseh Slovencev v eno administrativno skupino“.

In prvo izmed teh napitnic je napil Jurčič — Levstiku: „možu, kterega mladina spoštuje, kakor prvega izmed živečih slovenskih pesnikov, kterega nasprotnike tudi mi za svoje spoznamo, kteri je vedno z mladino, in za kterim je in bode vedno mladina stala.“

In — ta napitnica je našla viharen odmev.¹

Tu je torej doživel Levstik — izredno slavlje! Jurčič je s to napitnico designiral slovenski visokošolski omladini, mladi stranki „Narodovi“, v petek 14. avgusta 1868. na njenem shodu v Ljubljani Levstika torej za njenega — kulturnega in političnega voditelja. In čudna zgodba, da je isti Levstik, ki je bil v slavni stari Bleiweisovi Čitalnici dotedaj doživel toliko neljubih in srditih spopadov s staro stranko, pa doživel zdaj — v isti Čitalnici — zadoščenje, ki pomeni največji osebni vspeh vsega dotedanjega njegovega političnega delovanja. Visokošolska omladina se je tu izrekla in razkrila — kot mlado stranko Levstikovo, zoper — Bleiweisa in vse prvake! Seveda, bil je to vspeh — le bolj idealne sorte. A Levstiku je zadoščal!

Odzdravil je napitnici: „Najlepši dan mojega življenja je današnji dan.“²

¹ Slov. Narod 1868., št. 59.: „Študentovski shod v Ljubljani. Spisala v zboru izvoljena perovodji Levec in Celestin.“

² Zapisnikarja Levec in Celestin obžalujeta, da niso imeli stenografa, „da bi nam bil ves njegov govor zapisal od besede do besede, kajti segle so nam v srce, kakor nobena druga napitnica ne.“ Jedro govora pa da je bilo: „Najlepši dan mojega življenja je današnji dan, ko vidim toliko mladih gospodov tukaj zbranih, ki so tako navdušeni za srečo in napredek slovenskega

Povzel pa je pri tistem obedu Levstik besedo še enkrat, — za zadnjo napitnico. Nazdravil je „Slovenskemu Narodu“ ter ga označil za njihovo glasilo, za svoje glasilo, za glasilo — slovenskega naroda. „Ta časnik je časnik vseh svobodoljubih, poštenih, rodoljubih Slovencev, časopis, ki se ne boji nobenega prvaka, kedar gre resnico povedati. Naša dežela in naši vodniki, žalibog zanj niso ni krajcarja dali, ampak zavirali so ga ter zoper njega delali. Toda jaz vam povem: slovenski narod ki po zemlji hodi in mariborski Narod se identificirata. On ima korenike, katerih mu ne boste izruvali . . . Mladina, delaj za ta list, širi ga med narodom; priporočaj ga, kajti on resnico govori.“

Dve leti kesneje je ta list Levstiku ubil preodločnega „Pavliho“ ter ž njim vred politično tudi Levstika samega!

Kako se je pa s tem praznikom svojim Levstik odločujoči politični stranki Bleiweisovih prvakov v Ljubljani prikupil, ne vemo. „Novice“ so v sredo 19. avgusta 1868. (na str. 277) le mimogredé omenile ta shod, s kratko opombo, da so si zvečer pri živahni besedi v gostilni „zbrani mladi gospodje zljajševali svoja srca, vsak po svoje. In kdo bi jim tega ne privoščil?“ Naslednjega dné, 20. VIII., pa je prinesel „Narod“ poročilo o gorenjih napitnicah, — dva dni pred otvoritvijo tistoletnega deželnega zbora kranjskega.

Pač bo s tem dejstvom, z otvoritvijo dež. zbora v zvezi ter morda celó naravnost posledica, da je predsednik slovarskega odbora dr. J. Pogačar nenadoma sklical dné 21. avgusta 1868. — sejo.

Deželni odbor je izgotovil svoje poročilo o Wolfovem slovarju za deželni zbor — že 12. avgusta 1868., češ, da po treh letih dela za slovenski slovar še ni dovršena prva tiskana pola, dasi je potrební denar pripravljen „und ein Zeitraum von drei Jahren wohl hingereicht hätte, um den deutsch-slovenischen Theil vollständig zu vollenden“. ¹ Ali je o tej graji bil izvedel morda kaj dr. J. Pogačar, da je dan pred začetkom zasedanja dež. zbora

naroda. — Ali povem vam, gospodje, prišli bodo trenotki v vašem življenji, ko vas bodo silili in prosili, ko vam bodo priložnost dajali, da se izneverite načelom, ktere ste denes izrekli. — Toda, slovenska omladina zmerom taka ostani, potem bo denašnji dan slovenskemu narodu zgodovinski dan!“ (Slov. Narod 1868., n. n. m.)

¹ Obravnave dež. zbora Ljubljanskega od 22. VIII. do 3. X. 1868: Poročilo dež. odbora za dobo od 27. XII. 1866 do 31. VIII. 1868., str. 30/32.

sklical sejo? Dan kesneje, istega torej dné 22. VIII. 1868., kot se je sešel v Ljubljani dež. zbor, se je zgenilo tudi dež. sodišče s pozivom ordinariatu: anher anzuzeigen, wie weit die Ausgabe des slovenisch-deutschen Wörterbuches gediehen sei, und rücksichtlich auch welche Hindernisse allfällig der endlichen Herausgabe noch im Wege stehen. Prišel pa je ta akt šele 25. v sejo ter zató dobil datum 25. VIII. 1868.

In to Gertscherjevo zanimanje za slovar, došlo ordinariatu šele 1. IX.,¹ je zdaj vzprožilo dogodke. Dné 3. septembra 1868. je že poslal škof drju. Pogačarju pismo vprašanje! In tu zdaj poroča škof deželnemu sodišču v Ljubljani naslednje:

Der zum Präses des zur Vollendung des druckfertigen Manuscriptes vom angegebenen Wörterbuche gebildeten *Comité* bestellte Hr. Domdechant *Joh. Chrys. Pogačar*² wurde öfters über den Fortgang der Arbeit befragt. Die Antworten lauteten allezeit befriedigend, jedoch irgend eine druckfertige Arbeit wurde nicht vorgewiesen.

Endlich wurde eine schriftliche Anfrage unterm 3. September 1868. Z. 1222 an den genannten Präses gestellt, und darauf nachstehender Bericht erstattet:

„Im Monate Juli 1865 hat man angefangen die Vorbereitungen zur Herausgabe des slovenisch-deutschen Wörterbuches zu treffen. Die *Comité* Mitglieder und die öffentliche Stimme hatte den Franz *Levstik* als denjenigen bezeichnet, der vermöge seiner slovenisch-philologischen Kenntnisse zur Bearbeitung des fraglichen Wörterbuches der geeignetste wäre, und man hat sich in seiner Person umsoeher geeinigt, da die immense Arbeit einen ganzen Menschen in Anspruch nimmt, und *Levstik* eben ohne eine bestimmte anderweitige Bedienung dastand.“

„*Levstik* übernahm die Aufgabe mit freudiger Bereitwilligkeit, weil er durch deren Lösung der Nation einen großen literarischen Schatz zu bieten und sich selbst einen Namen zu machen hoffte.“

„Es wurden für die neue Arbeit bedeutende lexikalische Sammlungen acquirirt:

1. *Zalokar's* Sammlung, 1100 Bogen enthaltend, nach *Levstik*'[s] Urtheil eine höchst unkritische Arbeit, ein großer Theil davon nicht zu benützen.
2. *Caf's* Sammlung, eine volle Kiste Wörter, alphabetisch nicht geordnet.
3. *Miklošič's* Manuscript 4 Großfolio-Bände auf 287 Bogen, noch nicht kritisch gesichtet und druckfähig. ||

¹ Zl. 1222, 1./9. 1868.: Hiesiges k. k. Landesgericht ersucht um Anzeige, wie weit die dem Colleg. Alois. obliegende Ausgabe des slov. deutschen Wörterbuches des Fürstb. Anton Alois Wolf gedehen sei. (12./6. 1869.: der Bericht des Comite-Präses Dr. Joh. Pogačar dem Landesgerichte mitgetheilt.) — Iz opraviln. zapisnika kn. šk. ordinariata v Lj.

² Odlok ljublj. ordinariata (t. j. škofa Widmerja) o tem imenovanju: 28. VI. 1865., štév. 760.

4. Eine alphabetische Sammlung durch Herrn *Kočevar* von *Cilli* eingesendet, unkritisch, voll Erdichtungen.

5. Ein Lexicalisches Manuscript ohne Namen.

Diese Massen des gesammelten Materials lagen vor *Levstik*, der sich genöthigt sah einen wissenschaftlichen Standpunkt zu erobern. Zu diesem Ende durchforschte *Levstik* eine große Anzahl von Wörterbüchern.⁴

„Weil der Schrei nach dem baldigen Erscheinen des wirklich dringend nothwendigen Wörterbuches immer lauter wird und von Leuten, welche keinen Begriff von der Riesenhaftigkeit der Arbeit, noch weniger einen Einblick in die bisher erzielten Leistungen haben, theils verzweifelnde, theils wegwerfende Rufe vernommen werden, so hat der Gefertigte am 21. v. M. /:August:/ die *Comité* Mitglieder zu einer Berathung zusammen gerufen. Hier wurde beschlossen die Excerptirung des deutsch-slovenischen Wörterbuches zu veranlassen.“ So lautet im Wesentlichen der Bericht des Herrn Domdechants *Dr. Joh. Chrys. Pogačar* vom 10. September 1868.

In tu je škof zdaj vdaril ob mizo, — da se je vsem vkup kar zavrtelo!

Also nach Verlauf von drei Jahren nachdem das Manuscript von *Zalokar* um den Betrag pr. 2000 f. baar und um eine lebenslängliche Rente pr. jährlichen 200 f. Ö. W. angekauft war, nachdem dem Hr. Domdechante aus dem *Aloysianums*-Fonde der Betrag pr. 1190 f. zum benannten Zwecke verabfolgt war, sollte eine ganz neue Arbeit, nämlich die *Excerptirung* und Umstellung des gedruckten deutsch-slovenischen Wörterbuches vorgenommen werden.

Ich besprach mich mit allen mir bekannt gewordenen slovenischen Capacitäten. Sie waren beinahe durchaus der Meinung, daß mit dem Hr. Domdechante und mit *Levstik* kein erwünschtes Resultat zu erzielen sei.

Ich mußte meine doppelte Verantwortlichkeit ins Auge fassen, eines-theils die Drucklegung des slovenisch-deutschen Wörterbuches, anderestheils die dem *Collegium-Aloysianum* zu Gutem kommende Erbschaft. Ich mußte dahin sehen, daß das Erbtheil nicht für die bloßen Vorbereitungen zum *Lexicon* verausgabt werde und hiemit weder die Slovenen ein Wörterbuch, noch das *Aloysianum* einen Erbtheil erhalte.

Meine Nachfragen waren bisher ohne glücklichen Erfolg. Ich mußte das *Comité-Praesidium* des Herrn Domdechantes suspendiren und die Geldauszahlungen aus dem *Aloysianums*-Fonde einstellen.

Vse to so še bili dogodki leta 1868. samega. Dasi o njih žal doslej še nimamo prav nobenega natančnejšega dneva, nam vendar dopis z dné 4. II. 1869. v „Slov. Narodu“ priča, da ni *Levstik* o novem letu 1869. prejel že nobene plače več. Škofov ukaz, ki je razpustil slovarski odbor in ustavil vsa plačila, je moral torej iziti nekako m. decembra še l. 1868.¹

¹ Datiran z dném 22. novb. 1868. Prim. opravilni zapisnik kn. šk. ordinariata v Lj.: Zl. 1278, 22. 11. 1868. Dr. Joh. Chrys. Pogačar Präses des Comite zur Drucklegung des Wolf'schen Wörterbuches wird vom diesbezüglichen Amte enthoben. (Dostavek med tiskom.)

Levstik sam pa je pisal dné 28. XII. 1869. Stritarju: „Mučil sem se, kakor konj, plačan kakor človek, ki na Dunaju po cesti konjski gnoj pobíra; vendar sem hotel prebiti, ker mi je bilo do tega, da bi delo dovršil, kar bi se pred 5—6 leti ne bilo moglo zgoditi. Kakšen bode zdaj slovár, to bog védi. Jaz bi svojega gradíva ne prodál za 20,000 gld., ako bi mogel imeti najmanje upanje, da bi še kdaj prišel k temu delu. Mene je vedno dr. Bleiweis in Svetec najbolj izpodkopaval javno in skrivaj pri Jarneji Vidmarju; Svetec čujem da še celó pri škofovej sestri Urški.“¹ In 19. II. 1870. je Levstik še dostavil Stritarju: „Pri slovarji sem imel tudi samo po 30 gld. na mesec.“²

Toliko vemo dodanes o vsej tej čudno skrivnostni zadevi. Iz vsega bi sledilo, da je bil torej Levstik ob škofovem slovarju, vsaj v plačani službi, res — natančno tri leta: od 1. I. 1866. do 31. XII. 1868. A poleg tega si je dal najbrže že preje nekako od srede m. decembra 1865. kakih 14 dni opraviti s pripravami,³ in ostal pri delu kakih 14 dni ali tri tedne še po 1. I., tja do srede m. januarja 1869., toda, — kakor poroča „Narod“, že brez plače.

Škof je torej odslovil Levstika, in ž njim vred njegovega zaščitnika dr. Pogačarja, kakor se zdi, — kar natihoma. A zamahnil ni, le na to, ampak zamahnil je škof — tudi tja na ono stran; svoj gorenji odgovor dež. sodišču v Ljubljani je namreč sklenil tako-le:

Der mit gerichtlicher Einantwortung⁴ dem Collegium-Aloysianum zugewiesene aus dem Verlaße des Fürstbischofes Anton Aloys nach Berichtigung

¹ Slovan 1916./42. — Svetec je tudi l. 1868. poročal v 21. seji dež. zboru kranjskemu dné 2. X. o poročilu dež. odbora ddtó. 12. VIII. 1868. A v zapisniku je poročilo suhoparno stvarno: sam predlog in nič družega. (Zapisnik, str. 522). Novice 1868, str. 336: nimajo pa v svojem poročilu o seji ni besedice o slovarju.

² Slovan 1916./149. Izporočilo nam sicer pripoveduje, da po 1 gld. na dan. In s tem soglašá tudi poročilo škofa Widmarja deželnemu odboru z dné 4. V. 1874.: „Der zu diesem Zwecke [= das für die Drucklegung geeignete Manuskript herzustellen] aufgenommene Arbeiter kostete den Betrag pr. 1100 fl. Oe. W. ohne auch nur ein Oktavblatt zum Drucke zu bringen.“ (Poročilo dež. zbora 1874.: Priloge, str. 157). In ta vsota se vjema natančno z dobo treh let: l. 1866. = 365 dni + 1867. = 365 dni + 1868. = 366 dni; kar dá 1096 dni = 1096 gld., torej 4 gld., ki pač ne pridejo v poštev zaradi zaokrožene vsote, manj od škofovih 1100 fl.

³ Prim.: Lj. Zvon 1918., str. 542, opomba 1.) pod črto.

⁴ Listina dež. sodišča v Ljubljani z dné 11. julija 1865., štev. 3388.

der Legate und anderer gesetzlicher Ansprüche erübrigte Geldbetrag wird abgesondert und gewissenhaft verwaltet; der Inhalt des *Wolf'schen* Testaments §. 26 wird in steter Erinnerung behalten. ||

Es wollen daher jene gelehrten Slovenen, denen die baldige Drucklegung des mehrbesprochenen Wörterbuches am Herzen liegt, Sorge tragen, daß das erforderte Manuskript druckfertig werde.

Der Universalerbe kann selbstverständlich kein Wörterbuch für den Druck bereiten. Der gegenwärtige Bischof war nicht so glücklich, seine Bemühungen mit einem glücklichen Erfolge gekrönt zu sehen.

So lange das *Collegium-Aloysianum* unter meiner Obsorge steht, wird das nöthige Geld für die Drucklegung des Wörterbuches jeden Augenblick in Bereitschaft sein. Das druckfertige Manuscript zu Stande zu bringen, steht weder in meiner Macht, noch liegt es in meiner Obliegenheit als Vorsteher des *Collegium-Aloysianum*, weil das Testament des Fürstbischöfes *Anton Aloys* eine solche Obliegenheit seinem Nachfolger weder auflegte, noch selbstverständlich auflegen konnte; auch ich dem hochlöblichen k. k. Landesgerichte gegenüber eine solche Verpflichtung nie übernahm.

Fb. Ordinariat Laibach am 12. Juni 1869.

Bartholomä [m/p] Bischof

Ali vam je to zdaj bila zabavna zadrega! Skoraj leto dni je odlašal škof z odgovorom;¹ a ko je pa zdaj odgovoril, si niso ne sodišče, ne odbor z mogočnim deželnim zborom vred, ne Svetec ne Bleiweis z vso politično in literarno stranko svojo vedeli pomagati ne na levo ne na desno iz nepričakovane zágate, — blamirani pred javnostjo. Škrtáje so morali pričeti, kakor — za pust, s svojo učenostjo nenadoma zdaj ob pravnem vprašanju, je li škof Widmer odn. Alojzijevišče kot Wolfov dedič v smislu Wolfove poslednje volje sploh dolžan, da preskrbi za slovar tudi rokopis! In zedinili so se, sofisti, da ima škofov dedič, odn. škof Widmer kot njegov upravitelj tudi to dolžnost. Škof pa tudi poslej ni izpremenil svojega stališča — do samega svojega odstopa (10. VII. 1875.), ko se je umaknil iz Ljubljane v Kranj; dà, še celó dosti ostreje je naglasil deželnemu odboru in zboru svoje zavzeto stališče v drugem svojem odgovoru dné 4. V. 1874., takrat Bleiweisu, ki si je bil naredil iz Wolfovega slovarja svoj politikum — zoper Levstika, celó z očitkom, češ: preslepili ste škofa Wolfa.² In takó je delo zastalo za svojih petnajst let, dokler ga

¹ Dokler ga ni bil z novim dopisom podrezal še dež. odbor kranjski. Prim. opravilni zapisnik kn. šk. ordinariata v Lj.: Zl. 671, 12. 6. 1869. Hiesiger Landesausschuß ersucht um Auskunft über den Stand u. das Gedeihen des slovenisch-deutschen Anton Alois Wolf'schen Wörterbuches. (12./6. Bericht u. vide 1222 v. J.). — Dostavek med tiskom.

² Stenograph. Bericht des krain. Landtages 1874: 16. Beilage. (Pag. 157 der „Beilagen“.)

ni vzel l. 1883. v roké — Pleteršnik, ki ga je poslej izdeloval v lepem miru — saj Bleiweisa takrat ni bilo več! — svojih devet let, da so mogli lepó natihoma pričeti s tiskom koncem l. 1892.¹ Dobili smo takó Slovenci 25 let po Levstikovi katastrofi — modern slovar, kar bi iz Bleiweisove naglice nastali, a tudi iz Levstikovih načél vzrastli slovar ne bil nikoli! Zastarelo bi bilo dandanes tudi to delo, kakor dandanes vse, — kar je pognalo in vzrastlo iz Bleiweisovega mrtvega duhá.

inclusion

Kakó se je bil Bleiweisu s svojim modrim sklepom l. 1869. pa škof Widmer zameril, o tem imamo zanimiv dokument posebej v Bleiweisovem „odprtem pismu gospodu K. Dežmanu O zadevah Wolfovega slovarja“ v „Novicah“ l. 1876., kjer si je Bleiweis škofa po njegovem odstopu trdó privoščil! Kakó se je bil zameril pa tudi Levstiku seveda, priča nam dejstvo, da je Levstik nameraval l. 1870. v svojem „Pavlihi“ brezobzirno karikaturó o škofu: škofovo sestro Urško v škofovskem ornatu z mitro in škofovsko palico, a škofa ob njej kot kuharico v kuhinjskem predpasniku, mlinček za kavo med kolena, — v službi Urškini! Toda „Pavliho“ je zatrla omejena slovenska politika tistih dni, in s tem tudi satiro Levstikovo o Urškinih vplivih na škofa, preden je mogel Levstik dobiti Urškino fotografijo, dasi jej je bil že na sledu ter je zanjo ponujal drag denar. Prineslo pa je Levstiku kesneje osebno zadoščenje leto 1875., ko mu je dr. Ivan Zlatoust Pogačar kot škof iznova ponudil slovar; a Levstik, ki je bil že privolil ter si izprosil dva pomočnika, se je kmalu nató odpovedal sam temu delu. Zakaj? O tem ni podatka.

XIV.

Šele proti koncu m. oktobra l. 1868. je poslal Jurčič slednjič vendarle iz Maribora Levstiku v Ljubljano — konec svojega rokopisa za „Mladiko“.

Dragi prijatelj!

Tukaj pošljem [po] vendar enkrat — hudič me vzemi in moje literatovanje — konec povesti za „Mladiko“. —

Ker praviš da ne gre skup,² prosim pošlji mi z adnjo vrsto naprvo poslanega, če se ne motim manjka pol poglavja, potlej bo

¹ Pleteršnik M., Predgovor k Wolfovemu Slovensko-nemškemu slovarju, str. III./IV.

² Pisma Levstikovega, ki se tu nanj sklicuje Jurčič, ni več. Izgubljeno!

šlo skup. Zastran tistega kratkega pol poglavja se to kar [pr] sem ondan poslal¹ in denašnje lahko tiska. Številke nad odstavki sam uravnaj za vrstjo, jaz pozabim in še tega ne vem, ali je zaporedoma prav ali ne, kar pošiljam denes: 21. in t. d.² Tvarina je vsa, [če se tu] samo številke Te prosim da uravnaš. ||

Ne bodi hud, da te nadlegujem ravno zdaj, ko imaš mnogo dela, ko „vedno v svojem brlogu tičiš, samo včasí se na [da]n dan zaletiš da kakega prijatelja ugrizneš“ kakor je [nama] Tomšiču g: Fr. Ravnikar iz Ljubljane pisal v svojej razkačenosti zarad znane opombe pri ondanšnjem ljublj dopisu in projektirane interpelacije: prvak! etc. —³

Če je mogoče, naj bi se kmalu kmalu natisnilo, da se mi en kamen odvali od grešnega srca. — Tudi bi rad videl, da bi se mi iz tiskarnice poslalo to kar je že natisnenega če je mogoče, da (bi)⁴ „za poskušnjo“ prej v „narodu“ v listek uvrstil kot priporočilo Mladike, kak odlomek ali članek, ali nekaj pesem. Pa le če je mogoče. ||

Pravde še nima T. dasi se mu je iz Celja privatno pisalo, da so že zadnjega petka dovršili „anklagebeschluss“⁵

Če bom tukaj ostal in ne v Dravo skočil, izdajal bom Glasnika.⁶ Ali bo kaj od tebe upati [?] pisanega? Ali bi te smel med družimi imen[aj]ovati v programu, [kot mo] [da si „obljubil] med tistimi ki so pomoč „obljubili.“

¹ Jurčič je bil torej tu pred nekaj dnevi (pač tudi že m. oktobra, ker „ondan“, t. j. pred kratkim) najpopreje poslal odlomek nadaljevanja povesti; a pa li tudi kako pismo? Ohranjeno ni nič.

² Poslal je torej tu Jurčič povest od 21. poglavja do konca; pa ni vedel, ali je bil že pri zadnji pošiljatvi prišel do 19. ali 20. ali 21. poglavja.

³ Jurčiču je tu na mislih dopis „Iz Ljubljane, 19. oktobra. A.“, ki ga je bil prinesel Slov. Narod 22. oktobra 1868. v št. 86. Tam bereš kot opombo „uredništva“ pod črto: „G. Ravnikar! Ali bi ne hoteli v prihodnjem občnem zboru [sc.: političnega društva] staviti tole interpelacijo: Prvak: vstani in delaj za prihodnje mestne volitve; Dežmanija že teka od hiše do hiše . . .“ itd. — štirikrat zaporedoma apostrofiran Prvak. Ravnikar je bil najnovejši poslanec Bleiweisove stranke, — torej najnovejši „prvak“. Ta opomba Jurčičeva nam datira njegovo pismo nekaj dni po dnevu 22. X. 1868.

⁴ Ta besedica je Jurčiču ob naglem pisanju izostala v pismu.

⁵ Tomšič, urednik Slov. Naroda, je tiste dni pričakoval obtožnice zaradi Levstikovega uvodnika „Tujčeva peta“, ki ga je bil Narod objavil v št. 73. dné 22. IX. 1868. — „Zadnjega petka“ je moralo biti 23. X. 1868.

⁶ Prvi javni glaš o tem je z dné 10. dec. 1868. v Slov. Narodu št. 107.

Naj Ti še povem, da sem si v dr. Zarniku najhujšega sovražnika naredil po svoji neumnosti. Govoril sem namreč Tebi in še dvema družima človekoma, da se mi Zarnik, ki je v „Novicah“ tako za „farje“ pisal, drugé v družbi pa drugači govoril zdi [kot človek] sumljiv, kot človek, ki mu ima Slovenija pomoči da visoko pripleza, n. pr. vsaj do poslanstva. In [ti ljudje] onih || eden je šel in je Zarniku to mojo sodbo v zaupnosti in na tihoma izrečeno — povedal. In nikar mi ne zameri (saj mi tudi nič ni za sovrašтво Z. ali prijateljstvo, saj (je)¹ pravil, da sem zrel za v Dravo) Zarnik [je] trdil, da si mu tudi Ti povedal kako jaz slabo o njem mislim. Levstik! Ti si eden iz tistega malega števila ljudi, ktere jaz pri vsi svoji malovrednosti [s]z ljubeznijo spoštujem bolj kakor Zarnik koga. Zakaj me greš tožit[iti]? Hud na te ne morem biti, pa to nisi prav storil. Zameril mi menda vendar ne boš, če Ti povem to stvarco! Zdravstvuj!

Ves

Tvoj

prijatelj

J Jurčič

Moj cinizem v formi naj te nikar ne moti. Nej hupobija! ||²

Pismo žal ni datirano. Toda iz opombe Jurčičeve o poslancu Ravnikarju je sklepati, da je datum pisma za nekaj dni kasnejši od 22. X. 1868.; iz poročila pa, da so Tomšiču „zadnjega petka“ dovršili sklep o tožbi zaradi „Tujčeve pete“, bi sledilo, da je Jurčič to pismo pisal po petku 23. in pred petkom 30. oktobra, s čimer se vjema, da je „Narod“ v Mariboru že v torek 3. novembra 1868. prinesel v podlistku Stritarjevo pesem „Izgubljeni sin“, z opombo, da „iz almanaha ‚Mladika‘, ktereга sta izdala J. Stritar in J. Jurčič, in ki se je ravno te dni v Ljubljani dotiskal“. Dva dni kasneje, 5. novembra, je takoj v naslednji številki „Naroda“ sledil odlomek „Evelina“, tudi ponatis iz „Mladike“, kot vzgled njene proze; torej pesem in proza — „za poskušnjo... kot priporočilo Mladike“, kakor je to bila ideja Jurčičeva, ki mu je nje udejstitev z zaželjeno pošiljateljico omogočil Levstik že prve dni novembra. Zopet dokaz, da je moral Jurčič poslati gorenje svoje pismo in ž njim konec povesti za Mladiko zadnje dni oktobra 1868. Levstiku v Ljubljano.

¹ To besedico je Jurčič, naglo pišoč, izpustil v listu.

² Jurčiču se je zadnja stran pisma nekaj pozamazala; zato ta pripis na koncu — v opravičilo.

Do konca oktobra l. 1868. se je torej zavlekla tista Jurčičeva obljuba, da pošlje „nadaljevanje v enih dneh“, ki jo je bil izrekel Levstiku v svojem pismu tam okoli 10. junija. In s tem se je zavlekla Mladika, ki si jo je Jurčič bil želel dokončano že do 22. junija, — do 21. novembra!

Tega dne je namreč šele prinesel „Narod“ vest: „Almanah ‚Mladika‘, ki je bil že pred nekaj meseci obljubljen, pa med tiskom zakasnen, smo ravnokar iz Ljubljane prejeli.“ In 25. XI. so potem (na str. 395) razglasile tudi „Novice“: „Pretekli teden je prišla na svetlo iz Egerjeve tiskarne v Ljubljani ‚Mladika‘, . . . slovenski Almanah, kateri se stavlja v resnici in po pravici v eno vrsto enakim knjigam družih omikanih narodov.“ In kakor „Narod“ priporočajo toplo tudi „Novice“ — naročanje prvega letnika „Mladike“!

*

A glej, kar nenadoma pa je meseca decembra vstal vihar, srdita in zanimiva anekdota, zaradi kritike o „Mladiki“. „Narodov“ urednik si je želel primerne ocene, a bil v zadregi, odkod naj si jo dobi. Že 11. XI., še preden je torej „Mladika“ izšla, je pisal po svet Levstiku: „Ali veš koga, ki bi z imenom kritikoval Mladiko v Narodu? Ali bi ne bilo dobro Cegnarju ali Erjavcu dati nekoliko instrukcije? — Oba te presrčno pozdravljava. Ves Tvoj Tomšič. M. 11/11. 868.“

Levstik je odgovoril, ker pisma omenjata kesneje Tomšič in Jurčič; a kaj je odgovoril, ne vemo; pismo se nam ni ohranilo. Približno mesec dni kesneje, po 6. in pred 13. decembrom, pa se je oglasil Levstiku spet Tomšič v isti zadevi, a zdaj s to-le novico:

„Ali Ti je pisal kaj Zarnik o Mladiki? Da se boš vedel obnašati, naj Ti tù ponovim stavek njegovega pisma: „Po pravici in objektivno govoreč, moram reči, da sem se večemu nadejal. Razen zadnje J. povesti, vse je „unter dem Niveau der allergewöhnlichsten Mittelmäßigkeit. — Mož mi je v tem smislu kritiko ponujal, pa sem mu s kratka vrata pred nosom zatelebil. Ljubi moj, to je slovenski okus, „epochemachend“, si rekel, bo Mladika;“ zdaj pa poslušaj naše kritikastre. — Da ne morem

¹ To Levstikovo pismo Tomšiču se nam ni ohranilo.

dobiti kritike s podpisom — v našem smislu, me neizmerno jezi. Sam pa je ne znam pisati, a druge nočem podpisati.

Da si mi zdrav in vesel in se ne izgubiš preveč med svojimi starimi pratikami. Ves Tvoj

Tomšič.¹

Zarnika pa Tomšičeva odklonitev kritike njegove ni ugnala. Že 13. XII. 1868. mu iz Ljutomera, kjer je takrat služboval v pisarni drja Ploja, piše vnovič; a takrat, da bo dal kritiko — pa v „Novice“. Odstavek o tej zadevi v njegovem sicer daljšem pismu možúje dobesedno: „V „mladiki“ je Jurčičeva povest „Sosedovi sin“ preizvrstna „und reihet sich würdig den besten Dorfgeschichten Auerbachs u. Silberstein's an“, sicer so pa nekatere stvari boljše, nekatere slabše, vse ^[drugo] je |pa| srednje. — Tù sodim jaz brez vse strasti čisto objektivno, samo resnice se držech. — Akoravno se sam pohvalim, moram le reči, da ima človek, kateri je iz nemške, francozke, talijanske, ^[in] vse jugosl(ov)anske |in angleške| literature toliko bral, kakor jaz, — čisto drugi okus ⁷²⁰ in drugo merilo, nego kdor samo naše domače in nemško slovstvo pozna. — — To boš Ti, mislim, tudi dopuščal? — Se ve, Jurčič bi v svojej Salomonski modrosti in ponižnosti na to ^[s]z milim glasom zavpil: o vanitas vanitatum! Jaz bi rad kritiko pisal, ker sem vso „Mladiko“ z veliko pozornostjo čital, nadejaje se |ravno| samo prekrasnega blaga, kakor mi je Jurčič že stvar naprej v Mariboru opisoval. — Ti praviš, da take kritike nečeš; — jaz |pa| hvaliti ne morem, kar ni hvale vrednega. Morebiti, ako se mi ljubi, kritiko za „Novice“ napišem. — Smeš tudi vse to Jurčiču povedati. — Lirika, ako nima v^[s] sebi originalnosti, ni nič vredna, — tù pa povsod Heine, Göthe, Byron, Lermontov iz vrst vdarjajo. — Povsod sem našel reminiscence. — — Oblika je res v vseh pesmotvorih dobra in korektna, — ali to dandenes ni zadosti. — — —

. . . ostajam Te lepo pozdravljae

Vedno Ves Tvoj

V. Zarnik.²

A Tomšič, ne bodi len, takoj po prejemu lista, 14. XII., pa — Levstiku v Ljubljano:

¹ Ta list, brez dneva, je moral nastati šele po 6. XII., ker poroča v njem Tomšič Levstiku, da se v Celju sè sklepom z dné 6. dec. preložili njegovo kazensko razpravo zaradi „Tujčeve pete“ do 20. I. 1869.; a nastati pa je moral pred 13. XII., ker je to datum že novega pisma Zarnikovega.

Dragi prijatelj!

Če imaš kaj upliva do Zarnika, pregovori ga, da ne bo kritikoval Mladike v [n]Novicah, kakor je to namenjen storiti po priloženem pismu, ktero Ti tu prilagam, ker nimam časa prepisovati Ti potrebnega mesta. A ne pravi mu, da si pismo videl; če hočeš reči m[oj]u, da sem Ti jaz o tej stvari nekaj pisal. || Nesreča je, da nimamo peresa, ki bi v „Narodu“ spregovoril prvo merodajno besedo!

S srčnim pozdravom

Ves Tvoj

M. 14/12 868

Tomšič

In še istega najbrže dné pa Levstiku tudi Jurčič, 14. XII., naslednje sicer nedatirano pismo, ki kar kipí prvega, še nevtoženega gneva, ter priča, da ga je Jurčič pisal še prav neposredno po prvem vtisu:

Dragi prijatelj!

Menda vendar nisi kaj hudomušen zaradi mojega zadnjega pisma. Bog nas obvaruj!

Pišeš Tomšiču¹ da Mladika furore dela. Hudiča! Jaz sem bil za istino vesel Mladike, zarad Tvojih in Stritarjevih pesmi. In po pravici Ti povem vesel sem bil, da sem Stritarja s težavo pridobil za to, da se (je)² v slovensko literatovanje geníl, še najbolj, kajti Tebe smo že imeli, njega še ne. Mislil sem vsak kdor je človek in ni slep, mora videti tu pravega poeta in umetnika in mora vesel biti.

Pa ti pride *dr. domoljub* Zarnik! Kako je on v prvem pismu Tomšiču || o Mladiki sodil, to ti je Tomšič pisal. Na Tomš. odgovor, da take kritike ne vzame v Narod, namreč „unter dem niveau der allergewöhnlichsten mittelmässigkeit“ (mož še slovenski svoje sodbe povedati ni znal) — je nekoliko retériral. Prvi njegovi sodbi sem se smijal, ker sem vedel, da izvira iz njegovega sovraštva (o katerem se ti bo pa varoval kaj povedati) do Stritarja in do mene. Druga me je pa razjezila, ravno ker retérira, kar možko ni. Pravi da je moja povest dobra, drugo pa vse sredno. Modruje Tomšiču tako: Ne tak ki je samo nemško in slovensko literaturo pregledal, temuč tak človek, ki je bral

¹ To pismo Levstikovo je pač isto, ki ga omenja že Tomšič zgorej Levstiku. Izgubljeno!

² V pismu izpuščeno.

francosko italijansko, angleško, rusko, jugoslovansko l. — kakor sem jaz dr. Zarnik — tak ima pravi vkus itd. [Pesmi n'iso orig] „Lirična pesem || mora biti originalna da je kaj vredno; iz Mladike pa vdarja Byron, Lermontov etc na uhó.“ Naposled obeta da bo kritiko pisal za „Novice“. Naj jo le piše! Dasi sem zoper antikritike; lotil se ga bom gotovo v Glasniku, ktereга začnem in kar se bo dalo bom trgal. Mojo povest misli hvaliti. Vem zakaj. Ravno zarad tega mi bo delo olajšal in bojim se ga čisto nič. Ne samo da vem in se nisem nikoli motil da vrednost moje povesti ne seza umetniški vrednosti pesmam Stritarjevim in Tvojim do pasa, jezí me tu človeka videti, ki s spoznanjem sodi zarad osebnosti. Zarnik ni [druz] kar se njegovega literarnega delovanja tiče družega, || kakor Horacijev: *condo et compono quae mox deponere possim*. Zdaj se je pa že precej izkozlal. Lehko nam bo njegove teoreme do tal podreti, [ker] |če| se revež spravi na kritično polje čez Stritarja.

Prosim Te, da bi mi enkrat samo z dvema vrst[am]icama blagovnil povedati, ali je tvoj „Krpán“ ves v Cvetniku ali ne. Ustregel bi mi, k[er] bi mi — samo za mene — povedal, kako si do tega prišel da si Krpana pisal. Ali t[er] je je narodna pesem „Lambergar in Pegam“ do tega [nap] navela? Ex voto — ker sem tvojega Krpána s tacim veseljem studiral — predno sem sam žačel šušmariti — bom o njem pisal.

Pismo je samo zá-te!

JJurčič ||

Zarnik svoje „kritike“ ni spisal, ali vsaj objavil ne nikjer. Ali je Levstik kaj osebno ukrenil zoper namero Zarnikovo? Ne vemo. „Novice“ so po tistem enkratnem oglasu (z dné 25. XI., str. 395) o „Mladiki“ sploh molčale. Gotovo pa je, da je Zarniku „kritiko“ onemogočil s svojo pošteno, ugodno sodbo o „Mladiki“ sam K. Deshman, ki je muhastega Zarnika prehitel v ljubljanskem „Tagblattu“ dné 30. decembra 1868., — en dan torej poprej kot je Levstik odslužil svoj zadnji plačani dan v slovarski službi svoji škofu ljubljanskemu. „Narod“ sam pa si je našel „kritika“ šele dva meseca kesneje; 28. II., zadnji dan m. februarja l. 1869. je šele v svoji 25. številki prinesel nekako bolj filozofsko, a precej suhoparno poročilo o „Mladiki“ s podpisom mariborskega profesorja Janka Pajka, — ut aliquid fecisse videatur! Nam je vsa epizoda o kritiki „Mladike“ zanimiva, ker nam priča, kolika je bila osebna srditost zoper Zarnika v omladinski stranki tam ob

koncu leta 1868. Te dni naj bi si bil Levstik izmislil in bil izdal tisto karikaturu o Zarniku, in gotovo bi ne bila zadela ne Levstika ne „Pavlihe“ na smrt kakor l. 1870., — ampak res Zarnika! Toda politika ni svet čistih, zvestih poslov; zató pa tudi ne svet plemenitih, boljših duhov . . .

*

Takó je „Mladika“ torej še l. 1868. samega srečno doživela svojo prvo, a tudi zadnje leto, ter slovensko slovstvo nekako odškodovala za izostalo drugo polletje XI. zvezka „Glasníka“ Janežičevega, — komaj tri tedne prej kot je razglasil „Narod“ dné 10. decembra 1868. prvo vest, da „začne z novim letom zopet izhajati in sicer pod vredništvom J. Jurčiča v Mariboru“ — „Slovenski Glasnik“. Komaj tri tedne po dokončani „Mladiki“ je pripravljaval torej Jurčič že novo literarno podjetje: obnovitev, XII. letnik nekdanjega Janežičevega lista. Dné 16. decembra so to literarno novico ponovile tudi „Novice“ Bleiweisove. A že naslednjega dné, 17. XII. 1868., je Jurčič pa priobčil s svojim imenom kot „izdajatelj in vrednik Slov. Glasnika“ v „Slov. Narodu“ oglas, vabilo in program, — sam, brez Stritarja. Toda odločiti se je bil moral Jurčič za to podjetje vsaj že meseca oktobra, ker poroča že v tistem nedatiranem pismu svojem iz zadnjih dni tega meseca Levstiku: „izdajal bom Glasnika.“ Vošnjakov načrt je torej tu dozoreval: Jurčič nadaljaj in obnóvi v Mariboru celovški list Janežičev!

Jurčičevo novo podjetje pa je pomenilo popolen, skorajda javen razdor s Stritarjem. Bilo je 18. VIII. 1871., ko je pisal Stritar o tem spominu svojem C.-u v Ljubljano: „Ranjki Janežič je prigovarjal Jurčiču in meni, naj prevzameva Glasnika, ali pa izdajava drug lit. list; sama, ali v skrivni družbi z njim. Pogodila sva se bila in zvezala, da hočeva izdajati svoj list. Vse je bilo na tanko zgovorjeno in določeno. Med tém gre J. v Maribor, kakor Vam znano, in ne dá glasú od sebe — na nobeno pismo nij bilo odgovora. Po časnikih izvéam, da namérja izdajati list. Tega lista začetek in konec Vam je znan.“ Nič ni bil torej Jurčič obvestil Stritarja o svoji nameri, kakor je bil Levstika; in nič ga torej ne povabil k sotrudništvu, kakor je bil njega. Sam, brez Stritarja, je potemtakem ubral Jurčič svojo pot. Posledica je bila, — da je tudi Stritar krenil l. 1869. sam svojo!

Takó je bilo leto 1868. vsem trem možem, ki so dali našemu slovstvu „Mladiko“, nekako usodno, kritično leto, — nekaj preobrat v življenju njihovem: Jurčiču ob propasti Janežičevega Glasnika, Stritarju ob Jurčiču in Levstiku, a Levstiku ob slovarju. Združilo je bilo vse tri, — kakor že prej leto 1866. prvič ob „Klasju“, — to leto ob „Mladiki“; a jih tudi razdružilo, — da bi malodane bilo rodilo novo trozvezo: triumvirat — Tomšič, Jurčič, Levstik — ob „Narodu“ in „Glasniku“ v Mariboru! Toda prišlo je leto 1869., — in obnovilo trozvezo „Klasja“ in „Mladike“ ter iznova združilo Stritarja, Jurčiča, Levstika ob novem listu: ob Stritarjevem „Zvonu“ 1870. na Dunaju. Takó je zmagal torej slednjič vendarle Dunaj, — ne Maribor; zmagal Stritar, — ne Vošnjak.

P.S. Ker za sedaj razprave ne mislim nadaljevati v njen nameravani drugi del (II. Mariborski „Narod“ in mariborski „Glasnik“), naj se tu zahvalim vsem, ki so mi ob tej študiji kakorkoli storili kako uslugo. Popravim pa naj le najnujnejše; v Lj. Zvonu l. 1918. na str. 773, v v. 22. je popraviti: po mojih mislih (nam.: po njegovih mislih), kar je ostanek prezrte korekture; ter istotam na str. 774, v v. 16: nasvetavalo; nadalje v Lj. Zvonu 1919.: na str. 164 v 1. vrsti: sestavek (nam.: stavek); ter na str. 369 podatek: „18-letno dete“, kjer je 8 izpremeniti v 6. (*1852.). Razen tega naj opozorim, sam opozorjen k str. 561, da naznanja Janežič l. 1868. v vabilu na naročbo „Cvetja“ pripoved „Zamet“ kot prevod L. Podgoričanov. (Glej platnice „Cvetja“ Janežičevega, 35. vezek).

V Ljubljani, 31. decembra 1919.

Franjo Roš:

To polno čašo.

Zori pomlad; zeleni sijaj
prek polj in brd razpenja.
Cvetočo luč razgrinja maj,
poganja hrepenenja.

Utrip vesoljstva v vsemir zveni,
skoz živa srca sije;
tako nam nebo razodeto brsti,
mladost v nas večno lije.

Razkošja bogat je življenja hram,
svetlobe, zdravja, prostosti;
zato to polno čašo nam,
ki vanj smo pozvani gosti!